

ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ
ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

25 листопада 2022 року

м. Кривий Ріг

УДК 343.97 «364» (082)
А 43

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: збірник матеріалів Всеукраїнської науково – практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 25 листопада 2022 року). Кривий Ріг, 2022. 276 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від «21» грудня 2022 року)*

У збірнику зосереджено матеріали Всеукраїнської науково – практичної конференції **«Актуальні питання протидії злочинності в умовах воєнного стану»**, яка відбулася 25 листопада 2022 року у Криворізькому навчально-науковому інституті Донецького державного університету внутрішніх справ.

Матеріали науково-практичної конференції призначені для наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти й наукових установ, здобувачів вищої освіти юридичного і правоохоронного напрямів, а також на тих, хто цікавиться питаннями протидії злочинності в умовах воєнного стану.

Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції. Автори цього збірника несуть відповідальність за достовірність, унікальність, ергономічність і ревалентність до тематики власне поданої публікації.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ №1. ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зозуля Євген Вікторович

ФОРМИ ТА МЕТОДИ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 10

Канюка Ірина Михайлівна

ПОНЯТТЯ «РИЗИКУ» У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ..... 15

Гребенюк Аліна Андріївна

ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ 19

Щербина Кіра Андріївна

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ..... 23

Гапоненко Валерія Костянтинівна

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 27

Щербина Іван Матвійович

СПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ НАТО В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ..... 30

СЕКЦІЯ №2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гамалюк Богдан Михайлович, Цимбаліста Романа Геннадіївна

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 34

Величенко Лілія Олексіївна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ..... 39

Кобець Дар'я Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЯКИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ..... 43

Приходько Андрій Андрійович

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕПРЯМОГО УМИСЛУ, ЯК СКЛАДОВОЇ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ОЗНАКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ 46

Трень Тетяна Олександрівна

ЗАСОБИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ТА ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ 50

Омарова Кристина Чупалавівна

ПРОТИДІЯ МАЙНОВИМ ЗЛОЧИНАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 54

Трень Тетяна Олександрівна ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	58
Власова Вікторія Сергіївна ВЧИНЕННЯ ШПИГУНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	61
Волошина Вікторія Вікторівна КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПЕРЕДБАЧЕНО СТАТЕЮ 111 КК УКРАЇНИ «ДЕРЖАВНА ЗРАДА» В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ.....	65
Стеценко Денис Вікторович ПРОПОНУВАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ПРИКОРДОННИКАМ ЗА ПЕРЕСІЧЕННЯ КОРДОНУ ТА УХИЛЕННЯ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ШЛЯХОМ ПІДРОБКИ ДОКУМЕНТІВ	67
Куковська Єлизавета Петрівна ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	70
Єлаєв Юрій Леонідович ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНИ, ЯК КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПРОСТІР.....	72
Носевич Надія Русланівна ОБЛІК ТА ОДЕРЖАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	76
СЕКЦІЯ №3 ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Максимчук Іван Миколайович СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТАКТИКИ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ОТРУЙНИХ РЕЧОВИН.....	82
Матюшкова Тетяна Петрівна ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	86
Александренко Олена Віталіївна ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	90
Гамалюк Богдан Михайлович ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПІДПАЛІВ АБО ПОРУШЕНЬ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ, ЩО ПРИЗВЕЛО ДО ПОЖЕЖІ НА ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТАХ У ПЕРІОД ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ	94
Герасимов Артем Євгенович ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВИМАГАННЯ.....	98

Герасимов Артем Євгенович
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....102

Солошак Богдан Сергійович
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ФІКСАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ, КВАЛІФІКОВАНИХ ЗА ФАКТОМ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ.....105

Ананійчук Богдана Олегівна
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ109

СЕКЦІЯ №4. КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Юсупова Катерина Олександрівна
УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА ПРИ ОБРАННІ НЕПОВНОЛІТНЬОМУ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ.....113

Кузьменко Валерія Вадимівна
ЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ117

Кузьменко Валерія Вадимівна
ОБГРУНТОВАНА ПІДОЗРА ЯК СКЛADOVA ПІДСТАВИ, ЩО ЗАЗНАЧАЄТЬСЯ У КЛОПОТАННІ ПРО ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ.....120

Збутевич Даніїл Віталійович
ОГЛЯД ЗМІН, ВНЕСЕНИХ ДО КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ЩОДО ПОРЯДКУ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ.....122

Збутевич Даніїл Віталійович
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ЗБРОЄЮ НА ДОСВІДІ КАНАДИ.....125

Збутевич Даніїл Віталійович
АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ПІДСТАВА ДЛЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ» ЗГІДНО КПК УКРАЇНИ ВІД 2012 РОКУ ТА «ПРИВІД ДЛЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ» ЗГІДНО КПК УКРАЇНИ ВІД 1960 РОКУ.....127

Герасимов Артем Євгенович
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОКРЕМІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ.....131

Ободець Євгенія Андріївна
ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....134

СЕКЦІЯ №5. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пекарський Сергій Петрович
ПОВНОВАЖЕННЯ ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА БЛОКПОСТУ.....139

Бондар Володимир Сергійович

КІЛЬКІСНІ КРИТЕРІЇ ОБГРУНТУВАННЯ ТОТОЖНОСТІ ВТОРИННИХ СЛІДІВ НА КУЛЯХ, СТРІЛЯНИХ З ОКРЕМИХ МОДЕЛЕЙ РУЧНОЇ СТРЕЛЕЦЬКОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.....143

СЕКЦІЯ №6. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мердова Ольга Миколаївна

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ СПІЛЬНИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....148

Гавриленко Анастасія Віталіївна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....153

Воленшчак Владислав Леонідович

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОЖИВАННЯ БЕЗ ПАСПОРТА ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ АБО БЕЗ РЕЄСТРАЦІЇ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....157

СЕКЦІЯ №7. ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ, ЩО ПРОТИДІЮТЬ ЗЛОЧИННОСТІ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Крушельницька Катерина Олександрівна

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ТА ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ У ПІДОЗРІЛИХ ОСІБ160

Цуркан Олексій Петрович, Голик Володимир Анатолійович

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ165

Зубченко Людмила Вікторівна, Голик Володимир Анатолійович

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ168

Кострікін Артем Костянтинович

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НИМИ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ172

Терещенко Олександр Олександрович

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ173

Кайко Вероніка Миколаївна

РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ.....176

Морозова Вікторія Юріївна

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....181

<i>Кайко Вероніка Миколаївна</i> ВИКОРИСТАННЯ КВАДРОКОПТЕРІВ ПІД ЧАС ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ	184
<i>Грицієнко Володимир Володимирович</i> НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ВТОМИ І ПЕРЕВТОМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	188
<i>Кострікін Артем Костянтинович</i> МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	191
<i>Аксьонов Єгор Максимович</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....	195
<i>Черкас Олександр Володимирович</i> ПРОБЛЕМА ПСИХІЧНИХ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА СЛУЖБОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ПОВ'ЯЗАНУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.....	197
<i>Шурганов Микита Сергійович</i> ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОГЛЯДУ НА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	201
<i>Журавльова Дар'я Олегівна</i> ОБЛІК І ЗБЕРІГАННЯ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ	203
<i>Журавльова Дар'я Олегівна</i> ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	206
<i>Любич Дар'я Олександрівна</i> КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	209
<i>Котляревська Єлизавета Вікторівна</i> ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЩО ВЧИНИЛА ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	213
<i>Аксьонов Єгор Максимович</i> ДЕПАРТАМЕНТ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ОРГАН ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	216
<i>Аксьонов Єгор Максимович</i> ПОРЯДОК ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ІЗ СИСТЕМОЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ГУНП ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	219
<i>Костовят Ілля Євгенович</i> БОЙОВА ПІДГОТОВКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ	

ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ222

Барда Діана Олександрівна

**МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС
ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ224**

Криса Олександр Юрійович

**ПСИХОЛОГІЧНА СКЛADOVA ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ
ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ
ЗБРОЇ.....228**

**СЕКЦІЯ №8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ ПІДРОЗДІЛІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРОТИДІЮ ЗЛОЧИННОСТІ**

Савчук Роман Михайлович

**РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНАМИ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ232**

Павлиш Тетяна Григорівна

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ ТА КІБЕРГРУМІНГУ В УКРАЇНІ236

Абусова Крістіна Олексіївна

**ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ НАСЛІДКІВ ТРОЛІНГУ,
ХЕЙТЕРСТВА ТА КІБЕРБУЛІНГУ241**

Ободець Євгенія Андріївна

**ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ
В УМОВАХ ВІЙНИ246**

**СЕКЦІЯ №9. ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА
ОЗНАКОЮ СТАТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Попов Георгій Володимирович

«ГРУМІНГ» ЯК КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ251

Князькова Любов Михайлівна

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ
ЩОДО ЖІНОК.....255**

Лопатинська Ірина Сергіївна, Кучерган Єлизавета Валеріївна

**НАРОДНІ ЗВИЧАЇ ЯК ЦІННОСТІ СІМЕЙНОГО ІСНУВАННЯ, ЗАПОРУКА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ
ПРОБЛЕМ, ОСОБЛИВО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
СТАНУ259**

Стоєва Тетяна Іванівна

**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....264**

Єрмоменко Ірина Євгеніївна

**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ
ВІЙНИ268**

<i>Костишин Ольга Миколаївна</i> ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ	272
---	-----

СЕКЦІЯ №1

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зозуля Євген Вікторович
професор кафедри соціально-
гуманітарних та загально-правових
дисциплін факультету №1 КННІ
ДонДУВС, доктор юридичних наук,
професор

ФОРМИ ТА МЕТОДИ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах перед органами Національної поліції України (далі НПУ) постають нові завдання спрямовані на ефективне виконання нею завдань в умовах воєнного стану. В цьому контексті важливим чинником є подальший розвиток міжнародного співробітництва органів Національної поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями. Означений напрямок набуває особливої актуальності на сучасному етапі державотворення, коли Україна протистоїть військовій агресії з боку російської федерації.

Згідно з Законом «Про Національну поліцію», одним із завдань поліції є протидія злочинності [1, ст. 2]. Зазначене зумовлено тим, що Національна поліція є найчисельнішим серед вітчизняних правоохоронних органів, який несе основне навантаження у виконанні завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

У цій площині важливого значення набуває наукове осмислення змісту, особливостей, напрямків та визначення найбільш ефективних форм міжнародного співробітництва органів Національної поліції у боротьбі зі злочинністю, серед яких першочергового значення має його належне

нормативно-правове забезпечення.

В умовах коли Україна протистоїть військовій агресії з боку російської федерації актуалізується проблема удосконалення правової бази діяльності органів Національної поліції пов'язаної з фіксацією, документуванням та розслідуванням скоєних військовослужбовцями рф злочинів проти мирного населення України. Зазначене зумовлено тим, що 3 квітня 2022 року Президент України оголосив про створення спеціального механізму правосуддя для притягнення до відповідальності осіб, причетних до злочинів проти українського народу.

Суть цього механізму – спільна робота національних та міжнародних фахівців: слідчих, прокурорів та суддів. Цей механізм допоможе Україні та світу притягнути до конкретної відповідальності осіб, які розв'язали або будь-яким чином брали участь у цій страшній війні проти українського народу та у злочинах проти наших людей». Президентом України визначено, що Міністерство закордонних справ, Офіс Генерального прокурора, Національна поліція, Служба безпеки, розвідка та інші структури згідно зі своєю компетенцією мають спрямувати всі зусилля на те, щоб цей механізм запрацював негайно [2].

Відтак, слідчі Національної поліції після повномасштабного вторгнення займаються певною мірою невластивими функціями, а саме розслідують величезний масив воєнних злочинів. Хоча ця стаття у підслідності Служби безпеки України, слідчі підрозділи НПУ взяли на себе левову частку документування. Слідчі поліції проводять комплексні процесуальні, слідчі дії, призначають судові експертизи, які у переважній більшості є складними за обсягом і масштабністю досліджень.

Важливість цієї масштабної роботи обумовлена тим, що це доказова база, яка стане основою для обвинувачення рф в міжнародних судах. За інформацією заступника Голови Нацполіції – начальника Головного слідчого управління Максима Цуцкірідзе ця цифра є прогресуючою: щодня, після того, як підрозділи Нацполіції заходять на окуповані росією території, слідчими

Національної поліції фіксується близько 200 таких злочинів [3].

Крім того, станом на жовтень 2022 року органами Національної поліції було зареєстровано 36 тисяч кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів військовослужбовцями РФ та їх посібниками. І близько 26 тисяч з них розпочаті саме за статтею «Порушення правил і звичаїв війни». Сюди входять всі злочини, які вчиняють російські окупаційні війська на українській землі. Важливим кроком на цьому шляху стало створення НПУ бази «Воєнний злочинець», в яку вже внесено понад 157 тисяч учасників російського окупаційного війська, членів незаконних збройних формувань, колаборантів [4].

До цього необхідно додати, що у заходах зі збору доказів воєнних злочинів Росії приймають участь працівники відповідних підрозділів з Франції, Словаччини, окрема спеціалізована група розслідувачів Литовської республіки. Крім того, у документуванні воєнних злочинів Росії НПУ активно співпрацює з Європолем та правоохоронними органами держав-членів ЄС. Відтак цей безпрецедентний досвід взаємодії українських і іноземних слідчих потребує узагальнення і впровадження в практику діяльності як слідчих підрозділів НПУ, так і іноземних держав.

Також в умовах воєнного стану актуальними напрямками міжнародної взаємодії з правоохоронними структурами інших країн є обмін досвідом та передовими методами роботи оперативних підрозділів щодо попередження та протидії злочинності, викриття російських терористичних груп, які скоюють злочини на території України, розмінуванні на деокупованих територіях, викриття та документування колабораційної діяльності.

Актуальним напрямом міжнародного співробітництва НПУ є взаємодія з правоохоронними органами іноземних держав країн у забезпеченні безпеки, охорони прав і свобод громадян України, які були вимушені покинути територію країни внаслідок повномасштабної російської агресії. Важливою формою роботи на цьому напрямі є вивчення та впровадження в практику діяльності найкращих практик того, як поліцейські підрозділи інших країн

надають умови для перебування і проживання українських біженців в регіонах цих держав, забезпечують безпеку, захист прав і свобод біженців з України.

Разом з тим, одним з найважливіших напрямів міжнародного співробітництва НПУ є взаємодія з правоохоронними органами інших країн у забезпеченні ефективної протидії транснаціональній та етнічній організованій злочинності у Європі у сфері нелегального обігу зброї, кіберзлочинності, торгівлі людьми та незаконного ввезення мігрантів, контрабанди наркотиків.

Особливо важливим напрямом є організація міжнародного співробітництва кіберполіції України з відповідними підрозділами правоохоронних органів інших країн у протидії масовим хакерським атакам намаганням РФ викрасти дані та поширення неправдивої, пропагандистської інформації. Зокрема, станом на жовтень вже заблоковано понад 16 тисяч ворожих інформканалів із загальною аудиторією більше 210 млн користувачів [4].

В умовах воєнного стану за напрямом протидії міжнародній організованій злочинності, яка втекла за кордон, позитивним кроком став наказ МВС України, згідно якого підрозділи стратегічних розслідувань Національної поліції уповноважені приймати рішення про заборону в'їзду в Україну іноземцям та особам без громадянства.

Цим наказом в поліції запроваджено механізм прийняття рішення щодо заборони в'їзду суб'єктам підвищеного злочинного впливу. Зокрема, відтепер задля більш ефективної протидії транснаціональній та етнічній організованій злочинності Департамент стратегічних розслідувань Нацполіції має можливість ініціативно приймати рішення про заборону в'їзду на територію нашої держави особам категорій «вор в законі», «кримінальний авторитет», підконтрольним та наближеним до них особам.

Крім того, підрозділи стратегічних розслідувань матимуть змогу мінімізувати вплив на життєздатність країни з боку проросійськи налаштованих категорій осіб, які мають намір дестабілізувати ситуацію як в окремих регіонах країни, так і в державі в цілому. Такий документ був прийнятий задля вчасного

реагування, запобігання вчиненню злочинів та швидкого вирішення питань щодо недопущення в нашій країні діяльності представників іноземного «криміналітету», їх спільників і спонсорів [5].

Реалізація завдань згідно цього наказу, безумовно, потребує організації взаємодії НПУЗ правоохоронними органами інших держав, а також з Інтерполом, Європолом, компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

2. Інформація офіційного інтернет-представництва Президента України від 03.04. 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-iniciyuye-stvorenniya-specialnogo-mehaniz-74057> (дата звернення: 10.11.2022).

3. Інформація Управління комунікації Національної поліції України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/nacpoliciya-ukrayini-ta-delegaciya-francuzkoyi-respubliki-obgovorili-dvostoronnje-spivrobotnictvo-u-rozsliduvanni-miznarodnix-zlociniv> (дата звернення: 10.11.2022).

4. Текст виступу Голови Національної поліції на Європейській конференції керівників поліції (ЕРСС) 2022 – Нові горизонти для правоохоронної діяльності. URL: <https://cn.npu.gov.ua/news/svit-povynen-znaty-pravdu-pro-viinu-rosii-proty-ukrainy-holova-natapolitsii-vystupyv-na-ievropeiskii-konferentsii-kerivnykiv-politsii-erss-2022-u-haazi>

5. Протидія організованій злочинності: в поліції запроваджено механізм прийняття рішення щодо заборони в'їзду суб'єктам підвищеного злочинного впливу. Портал МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/protidiya-organizovani-zlocinnosti-v-policiyi-zaprovadzeno-mexanizm-priinyattya-risennya-shhodo-zaboroni-vyizdu-subjektam-pidvishhenogo-zlocinnogo-vplivu> (дата звернення: 10.11.2022).

Канюка Ірина Михайлівна

*головний судовий експерт з контролю
якості та метрологічного забезпечення,
Івано-Франківський науково-дослідний
експертно-криміналістичного центр
МВС України, кандидат юридичних наук*

ПОНЯТТЯ «РИЗИКУ» У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Визначення ймовірності настання певних подій є одним із базових напрямків сучасної державної політики. Особливо актуальним цей напрямок є в сфері протидії злочинності в умовах воєнного стану. Суспільство повинно навчитися керувати своїми ризиками на постійній основі, дисципліновано та ефективно, щоб на достатньому рівні забезпечити збереженість своїх активів і в подальшому такі невизначеності перетворити на можливості.

Дослідження поняття ризику, управління ризиком та ризик менеджменту здійснювалося в багатьох галузях науки та різними науковцями. Через багатогранність та багаторівневість ризик менеджменту в наукових дослідженнях та в нормативних актах немає єдності розуміння поняття ризику та управління ризиками. Неоднозначність підходів до розуміння та керування ризиками зумовлюється наявністю різних методів вивчення цього питання в залежності від сфери діяльності. Тому для правильного розуміння поняття «ризик» вважаємо за доцільне висвітлити та проаналізувати деякі нормативні акти, в яких надано його трактування, а саме:

- *Ризик* – характеристика ситуації, що має невизначеність результату. Управління ризиками – процеси, пов’язані з ідентифікацією, аналізом ризиків та прийняття рішень, у яких максимізовано позитивні й мінімізовано негативні наслідки ризикових цілей. (Положення про управління ризиками в установах Експертної служби МВС);

- *Ризик*. Невизначеність щодо досягнення цілей. Примітка¹. Результатом може бути як негативний, так і позитивний відхил від очікуваного. Примітка². Цілі можуть стосуватися різних аспектів (наприклад, цілі щодо охорони

здоров'я та безпеки, фінансові чи екологічні цілі) і різних рівнів (наприклад, стратегічного рівня, рівня організації в цілому, рівня проекту, продукції чи процесу). Примітка 3. Ризик часто характеризують, посилаючись на потенційні події (охоплюючи змінення обставин) і правдоподібності її виникнення. Примітка 5. Невизначеність - це стан нестачі (навіть часткової) інформації, пов'язаної з розумінням або знанням події, її наслідків або правдоподібності. (ДСТУ ISO Guide 73:2013 Керування ризиком. Словник термінів);

- *Ризик* – вплив невизначеності на ціль. (ISO 31000:2018 Менеджмент ризиків. Принципи та настанови.)

- *Ризик* – можливість настання події, що матиме вплив на здатність суб'єкта внутрішнього контролю виконувати завдання і функції та досягати визначеної мети (місії), стратегічних й інших цілей діяльності;

Система внутрішнього контролю – впроваджені керівником установи політики, правила і заходи, які забезпечують функціонування взаємозв'язок та підтримку всіх елементів внутрішнього контролю й спрямовані на мінімізацію ризиків і досягнення визначених мети, стратегічних та інших цілей, завдань, планів і вимог щодо діяльності суб'єкта внутрішнього контролю (Інструкція з організації внутрішнього контролю в системі Міністерства юстиції України).

- *Ризики* - небезпека (загроза, уразливі місця) для суб'єктів первинного фінансового моніторингу бути використаними з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення під час надання ними послуг відповідно до характеру їх діяльності;

Управління ризиками - заходи, що вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу щодо створення та забезпечення функціонування системи управління ризиками, що передбачає, зокрема, визначення (виявлення), оцінку/переоцінку (вимірювання), моніторинг, контроль ризиків, з метою їх мінімізації. (Закон України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення»);

- *Управління ризиками*- процес вивчення та упередження можливості втрати бюджетних надходжень, а також удосконалення методів виявлення та усунення порушень податкового та валютного законодавства. (Методичні рекомендації щодо організації проведення перевірок підприємств, які входять до складу фінансово-промислових груп, інших об'єднань та великих платників податків);

- Діяльність з управління ризиками в установі полягає у ідентифікації, оцінці та визначенні способів реагування на ризики і заходів контролю з метою запобігання або зменшення їх негативного впливу на досягнення установою мети та стратегічних цілей. (Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах);

- *Ризик* - можливість настання події, дії або бездіяльності, які можуть впливати на державно-приватне партнерство на будь-якому етапі його здійснення, витрати, стан активів та якість послуг або очікувану прибутковість; *Управління ризиками* - процес, що триває протягом здійснення державно-приватного партнерства і передбачає виявлення, оцінку ризиків, визначення шляхів запобігання їх виникненню, ліквідацію негативних наслідків і передачу ризиків (включаючи страхування), а також прийняття ризиків; (Методика виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства ,їх оцінка та визначення форми управління ними);

- *Ризик* - імовірність виникнення будь-якої небезпечної події протягом певного періоду або за певних обставин (Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»);

- *Управління ризиками* - комплекс заходів, спрямованих на ідентифікацію та проведення оцінки ризиків, їх мінімізацію, а також на здійснення моніторингу рівня зазначених ризиків для зменшення витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань. (Положення по управлінні ризиками, пов'язаними з надання держаних гарантій та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами і позичальниками).

Звісно, це тільки окремі нормативні документи в яких надано тлумачення поняття «ризик», але, якщо їх проаналізувати, то можна визначити основні характерні ознаки цього поняття. До таких ознак відносяться: небажаність, небезпека, дія, бездіяльність, невизначеність, ймовірність, можливість, несприятливі фактори, стохастичність, наслідки. Прослідковується також спільні риси щодо керування ризиками такі як ідентифікація, оцінка, контроль, мінімізація, ліквідація тощо.

Проведений аналіз свідчить, що однозначного розуміння сутності ризику немає. Така багатоаспектність та багатогранність цього явища дозволяє тлумачити дане поняття крізь призму багатьох галузей науки. Оскільки ризик не є сталим явищем, то і розуміння та керування ризиками повинні бути завжди в динаміці, розвиватися і збагачуватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про управління ризиками в установах Експертної служби МВС: затв. наказом Експертної служби МВС від 20.12.2021 №61-ЕС-Н-2021.
2. ДСТУ ISO Guide 73:2013 Керування ризиком. Словник термінів.
3. ISO 31000:2018 Менеджмент ризиків. Принципи та настанови.
4. Інструкція з організації внутрішнього контролю в системі Міністерства юстиції України: затв. наказом від 06.11.2014 року №1864/5. URL: <https://minjust.gov.ua/m/instruktsiya-z-organizatsii-vnutrishnogo-kontrolyu-v-sistemi-ministerstva-yustitsii-ukraini> (дата звернення 28.09.2022).
5. Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6.12.2021 №25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення 28.09.2022).
6. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах: затв. наказом МФ України від 14.09.2012 №995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0995201-12#Text> (дата звернення 28.09.2022).

7. Методика виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства ,їх оцінка та визначення форми управління ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 №232 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.09.2022).
8. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України №15 від 18.02.2001 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> (дата звернення 28.09.2022).
9. Положення по управління ризиками, пов'язаними з надання держаних гарантій та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами і позичальниками: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.09.2022).

Гребенюк Аліна Андріївна

*студентка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 081
Право факультету історії, бізнес-освіти
та права Центральноукраїнського
державного університету імені
Володимира Винниченка*

Науковий керівник:

Окопник Олена Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної
діяльності Центральноукраїнського
державного університету імені
Володимира Винниченка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Як стверджував Я. Росенблад, стан війни характеризує відносини між окремими державами, а не індивідами. Як наслідок особи, які воюють від імені сторін, є противниками лише як солдати, а не як громадяни [6, с. 93]. На

сьогоднішній день, учасниками війни є не все населення воюючих держав, а лише чітко визначена його частина – це саме законні учасники війни, діям яких надається державний характер. Тому під час збройних конфліктів населення, яке мешкає на території держави, поділяється на дві групи: те, яке стосується збройних сил і те, яке не стосується збройних сил.

Саме міжнародне право розрізняє дві категорії осіб, які належать до збройних сил воюючих сторін, а саме:

1) комбатанти (воюючі);

2) некомбатанти (ті, які не беруть участь у боях).

Відповідно до п.2 ст. 43 Додаткового протоколу I 1977р. [2] до Женевської конвенції про захист жертв війни 1949 р. комбатант – особа, яка входить до складу збройних сил країн, які перебувають у стані військового конфлікту, і має право безпосередньо брати участь у військових діях

Правовий статус комбатанта охоплює такі права як: право застосовувати військову силу; право бути об'єктом застосування військової сили аж до фізичного знищення; право на поводження з ним як з військовополоненим у разі потрапляння в полон.

Однак військова сила не застосовується до комбатанта у разі його поранення або потрапляння в полон [1, с.339].

Саме Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року [3] зазначає, що до комбатантів належать: особовий склад регулярних збройних сил; ополчення, добровольчі загони, як вхідні, так і не вхідні до складу регулярних збройних сил; особовий склад рухів опору і партизанських формувань; особи, які надають допомогу збройним силам, але участі в бойових діях не приймають; члени екіпажів торгових суден і цивільних літаків, які надають допомогу воюючим; населення, що при наближенні противника взялося за зброю, якщо вони відкрито носить зброю і дотримується законів і звичаїв війни [3].

Комбатанти повинні відповідати таким вимогам як: мати особу (командира), що є відповідальною за своїх підпорядкованих; мати визначений і

видимий знак відмінності; відкрито носити зброю; додержуватися законів і звичаїв війни

Некомбатанти – це особи, які входять до складу збройних сил, але безпосередньо не приймають участь у бойових діях.

Відповідно до міжнародного права до некомбатантів належить особовий склад, що правомірно знаходиться в складі збройних сил воюючої сторони, що надає їй допомогу у досягненні успіхів у бойових діях, але в них безпосередньо участі не бере. Такими некомбатантами будуть саме:

- військові кореспонденти,
- юристи,
- медичний персонал,
- духівництво.

Вони не є об'єктом воєнних дій із боку противника і мають право на його заступництво в тому випадку, коли знаходяться під його владою. Некомбатанти можуть мати зброю лише для самозахисту. Тому проти них забороняється застосовувати зброю доти, доки вони не беруть участі в бойових діях. Некомбатанти беручи участь у бойових діях набувають статусу комбатантів. У будь-якому випадку некомбатанти користуються всіма правами військовополонених, якщо потрапляють у полон і на них поширюється дія законів та звичаїв війни. Медичні працівники та служителі культу навіть у полоні продовжують виконувати свої повноваження [4, с.94].

Серед осіб, які беруть участь у збройних конфліктах, також виокремлюють військових шпигунів і військових розвідників, добровольців і найманців, військових радників й парламентарів.

Наприклад, військовий шпигун – це особа, яка, діючи таємно або під неправдивим приводом, збирає або прагне зібрати відомості в районі дії однієї з воюючих держав із наміром повідомити такі протилежній стороні. Відповідно із ч.1 ст.46 Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій 1949 р., що стосується Захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 1977 р. «будь-яка особа зі складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, яка

потрапляє під владу супротивної сторони в той час, коли вона займається шпигунством, не має права на статус військовополоненого і з нею можуть поводитися як зі шпигуном» [2].

Не вважається шпигуном особа зі складу збройних сил сторони конфлікту, якщо вона збирає або намагається збирати від імені цієї сторони інформацію, що має воєнне значення, на території, контрольованій супротивником, і при цьому носить формений одяг своїх збройних сил або не діє обманним шляхом, або навмисно не вдається до таємних методів. Відповідно з п. 3 ст. 46 Додаткового протоколу I від 1977 р. така особа не «втрачає свого права на статус військовополоненого, і з нею не можуть поводитись як зі шпигуном» тому така особа визнається військовим розвідником. У випадку потрапляння до ворога під час збирання розвідувальних відомостей або спроби їх збирання на неї поширюється статус військовополоненого [5, с. 439].

Отже, можна сказати, що особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті крім медичного і духовного персоналу, є комбатантами, тобто мають право брати безпосередню участь у воєнних діях. Заборонено застосовувати зброю проти некомбатантів, але вони можуть мати особисту зброю, тільки для самозахисту так у разі участі в бойових діях вони набувають статусу комбатантів. Комбатант має такий правовий статус як: право застосовувати військову силу, право бути об'єктом застосування військової сили аж до фізичного знищення та право на поводження з ним як з військовополоненим у разі потрапляння в полон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Войціховський А. В. Міжнародне право: підручник. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.

2.Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими: Конвенція ООН від 12 серпня 1949 року № 995_153. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

4.Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: навч. посіб. За заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.

5.Свящук, Андрій Леонідович. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навч. посіб. Харків: Вид-во, 2018. 324 с.

6. Rosenblad E. Guerrilla Warfare and International law. *Revue de droit penal militaire et de droit la guerre*. 1973. №. 12. Р. 90-102.

Щербина Кіра Андріївна
курсант IV курсу факультету
ННППФПНП
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Проведення реформ в нашій країні не оминули питання і патріотичного виховання курсантської та студентської молоді. Основна мета патріотичного виховання полягає в створенні умов для високої соціальної активності, духовності, громадянської відповідальності, усвідомленні своєї нероздільності з Вітчизною.

Становлення молоді, яка здатна виявити свої позитивні якості в інтересах своєї держави, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності країни. З метою виховання громадянина-патріота України, який відстоюватиме суверенітет та територіальну цілісність держави у боротьбі із зовнішньою агресією, а також

визначення ефективних механізмів системної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у питаннях національнопатріотичного виховання указом Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/201549 було затверджено Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки.

В основу системи національно-патріотичного виховання має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства. Важливим фактором виховання курсантської та студентської молоді в Україні має стати промовисте свідчення жертвовності заради безумовного дотримання прав людини та поваги до людської гідності, обстоювання загальнонаціональних інтересів відмовою від особистого заради досягнення спільної мети, яскравим прикладом чого слугує феномен Майдану.

Принципи патріотичного виховання є однією з невід’ємних форм вираження духовно-моральних та ідейних вимог служіння Батьківщині в сучасному українському суспільстві. Вони виражають основні базові ідеї, що стосуються сутності забезпечення єдності інтересів людини, колективу, характеру взаємовідносин між людьми в суспільстві та державі, визначають загальний напрям діяльності людини і лежать в основі конкретних норм поведінки. В цьому відношенні вони слугують критеріями моральності, культури, патріотизму та громадянськості.

Можна визначити наступні принципи патріотичного виховання курсантської та студентської молоді в Україні: 1) принцип системного та організованого підходу, що передбачає постійну, цілеспрямовану, скоординовану роботу всіх державних і громадських структур по патріотичному вихованню молоді в Україні; 2) принцип соціальної відповідності, що передбачає потребу в узгодженні змісту патріотичного виховання з дійсною соціальною ситуацією в країні; 3) принцип спадковості поколінь, що заснований на використанні соціально-цінного досвіду минулих поколінь та гордості за своїх предків, національних традицій в побуті і

внутрішньо-сімейних відносинах; 4) принцип полікультурності, що полягає в спроможності сприймати українську культуру як складову загальнолюдської культури; 5) принцип врахування регіональних умов, що означає пропаганду ідей і цінностей не тільки загальноукраїнського патріотизму, але і місцевого чи регіонального, що характеризується прихильністю, любов'ю до рідного краю, міста, вулиці, колективу тощо; 6) принцип адресного підходу у формуванні патріотизму, що передбачає використання особливих форм і методів патріотичної роботи з урахуванням специфіки умов навчання, вікових, соціальних та інших чинників.

Так, патріотичне виховання курсантської молоді, зокрема майбутніх поліцейських, вимагає формування готовності ставати на захист прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Звичайно, цей перелік принципів патріотичного виховання не є вичерпним, не слід забувати і про базові принципи, основним серед яких є принцип визнання пріоритету прав і свобод людини. Патріотичне виховання передбачає безумовне врахування принципів демократизму, верховенства права, толерантності, гуманізму. Істинний патріотизм повинен включати в себе потребу віддано служити своїй Батьківщині, проявляти до неї любов і вірність; розуміння її величі і слави; прагнення практичними справами зміцнювати могутність і незалежність своєї країни.

Таким чином, патріотичне виховання курсантської та студентської молоді – це процес цілеспрямованого, систематичного та організованого педагогічного впливу на свідомість, почуття, волю та загалом на молоду особу з метою розвитку у неї різнобічної емоційно-чуттєвої сфери, соціально-моральних, естетичних, суспільно-культурних цінностей, розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності держави.

Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності.

На сучасному етапі патріотичне виховання повинно розглядатись як складова частина, як один із головних напрямків у навчально-виховному процесі курсантської та студентської молоді в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук, О. В. Лінгвосоціокультурні чинники у патріотичному вихованні студентів вищих технічних навчальних закладів / О. В. Абрамчук // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / Нац. техн. ун-т —ХПІІ. – Х., 2001. –Вип. 5. С. 354–368.
2. Абрамчук, О.В. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів: дис.. канд. пед. наук / О.В. Абрамчук, - Тернопіль, 2006. – 254 с.
3. Абрамчук, О.В. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладаів: [монографія] / О. Абрамчук, М. Фіцула. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. – 137 с.
4. Абрамчук, О.В. Поєднання морального та патріотичного виховання студентів на заняттях з ділового українського мовлення / О.В. Абрамчук, Т.Ю. Іванець // Проблеми гуманізму і освіти: зб. Матеріалів наук. метод. конф., м. Вінниця, 21–22 трав. 2002 р. – Вінниця, 2002. –Т. 2. – С. 264–266.
5. Агаддулін Р.Р. Позанавчальна виховна робота у ВНЗ: досвід формування полікультурної компетенції сучасного вчителя// Педагогіка та психологія. – 2007. – №3. – С. 64-72.

Гапоненко Валерія Костянтинівна
студентка II курсу факультету №2
КННІ ДонДУВС

Науковий керівник:

Веденєєв Віталій Олексійович
доцент кафедри соціально-гуманітарних
та загальноправових дисциплін
факультету №1 КННІ ДонДУВС, доцент

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24-го лютого 2022 року в Україні було впроваджено воєнний стан [1]. Запроваджена політика держави щодо протидії злочинності в умовах воєнного часу є складовою внутрішньої безпеки країни та її громадян.

Актуальність даної теми визначається саме тим, що реалізація цієї внутрішньої політики відбувається саме зараз, тому відповідно і потрібно її аналізувати та намагатися вдосконалити, підвищуючи ефективність дій держави по запобіганню зростанню злочинності в умовах воєнного стану.

Мета доповіді полягає в з'ясуванні впливу соціальної політики держави на запобігання зростанню злочинності в умовах воєнного стану. Досягнення мети можливе завдяки розв'язанню наступних завдань, по-1-е, визначенню змісту соціальної політики держави та, по-2-е, аналізу (законодавчих та інформаційних) заходів держави щодо запобігання зростанню злочинності.

Соціальна політика держави як протидія злочинності в умовах воєнного стану. Соціальна політика держави – це певні орієнтуючі нас дії держави в системі способів оптимізації соціального розвитку суспільства, відносин між соціальними групами, створенні тих чи інших умов задля задоволення життєвих потреб людей. Це визначення є досить широким, хоча в науковому вжитку можна зустріти і більш вузьке визначення: соціальна політика – це напрям діяльності держави, що втілюється в її соціальних програмах [2, с. 21].

Проблема полягає у тому, що апріорі не можливо викоренити злочинність та знайти універсальний спосіб її запобіганню. Але держава, проводячи вдалу

соціальну політику у цьому напрямку, може зменшити її розповсюдження у суспільстві. Для цього потрібно розглянути передумови здійснення особою суспільно-небезпечного діяння. Якщо в країні високий рівень злочинності пов'язаний з крадіжками, то природньо з'являється питання: чи забезпечена людина щомісячним прожитковим мінімумом та чи має вона роботу? Тобто, якщо соціальна політика держави проводиться невдало, то це також буде мати великий вплив на зростання злочинності в суспільстві.

Під час воєнного стану, Україна як держава намагається демонструвати свою соціальну спрямованість, підтримуючи соціально вразливі верстви населення. Для прикладу, візьмемо вище зазначені питання: «чи має людина щомісячний прожитковий мінімум та роботу?» Щоб знайти відповідь на ці питання, звернемось до заходів впроваджених Міністерством соціальної політики України. Тут треба зазначити, що певний відсоток громадян втратив роботу під час воєнних дій, тому ці питання періодично постають, хвилюючи суспільство та державу. Тому держава, з метою підтримки тих, хто не має можливості заплатити за житлово-комунальні послуги, видає житлові субсидії.

А для того, щоб у разі потреби громадяни отримали фінансову допомогу Міністерство соціальної політики започатковує співпрацю з іншими країнами: так станом на 19 липня 2022 року вже 26 країн світу залучилися до процесу соціальної допомоги нужденним верствам населення в Україні.

Через війну мільйони українців втратили свої домівки, були вимушені покинути місця свого постійного проживання. Майже 3 мільйони громадян України вимушено стали внутрішньо переміщеними особами. Багато людей втратили роботу та засоби до існування. Звісно, ще з початку війни держава почала розробляти план заходів для допомогти своїм громадянам у цей складний період. Результатом цієї політики стало створення «платформи єДопомога» – комунікаційного ресурсу, завдяки якому українці, що потребують допомоги, можуть швидко подати запит на отримання допомоги, а волонтери – забезпечити допомогою всіх нужденних [3]. Таким чином, держава, завдяки

впровадженню відповідної соціальної політики, намагається знизити соціальну напругу в суспільстві викликану негараздами війни.

Запобігання злочинності в умовах воєнного часу. Запобігання злочинності в умовах воєнного часу є дуже важливим напрямом внутрішньої політики держави. Однією зі складових цього процесу є практика профілактики злочинності, яка полягає: по-1-е, у підвищенні соціальної захищеності населення (як вже зазначалося раніше); по-2-е, у вчасному встановленні кримінальної відповідальності за правопорушення; по-3-е, у своєчасному інформуванні суспільства про стан кременогенної ситуації та запровадженні відповідні заходи протидії їй.

Для того, щоб людина не робила суспільно небезпечне діяння, держава, як один із засобів протидії злочинам, встановлює відповідні запобіжники у вигляді санкцій, тобто покарання. Розуміння того, що в разі доказаного правопорушення особа буде звинувачена та покарана за злочин – є тим запобіжним засобом, що може зупинити людину.

Проявом політики запобігання злочину можна вважати введення санкцій за правопорушення в умовах воєнного стану та своєчасне інформування громадян про введення цих норм. Такі дії держави у сфері законодавчого процесу можна кваліфікувати як цілеспрямовану діяльність влади, орієнтовану на запобігання зростанню злочинності саме завдяки її попередженню. Доказом цього можуть слугувати, прийняті під час саме військових дій нові закони та доповнення до статей ККУ.

Таким чином, можемо констатувати, що політика держави щодо протидії злочинності в умовах воєнного стану зорієнтована, на: по-1-е, забезпечення захищеності громадян, шляхом нівелювання негативного впливу соціальних проблем, що викликані через руйнацію економіки країни в наслідок військових дій, спричинених агресією РФ. Таке нівелювання негативного впливу соціальних проблем, спричинених війною досягається завдяки впровадженню відповідної соціальної політики пільг та надання фінансової допомоги; по-2-е, запровадження в умовах воєнного стану в правове поле країни відповідних

норм (нових законів та доповнень до статей ККУ) як інструменту попередження злочину.

Тим самим держава демонструє свої наміри допомагати нужденним та свою спрямованість на те, що не стільки треба карати правопорушників, скільки створювати умови для профілактики відповідних незаконних дій з боку громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ президента України від 24. 02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Оніщенко Н. М. Соціальна держава та соціальна політика: причинно-наслідковий континуум. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 20–23.
3. Кошеленко К. Кожен українець може отримати міжнародну допомогу – заступник міністра соцполітики. Міністерство соціальної політики України, 19.07.2022 р. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/22059.html>

Щербина Іван Матвійович
начальник служби
повітряного командування “Схід”
ПС ЗС України

СПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ НАТО В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасна війна залежить не тільки від гнучкої системи управління, вмотивованості суспільства, наявності високоточних і ефективних систем озброєння та розвідки, але й достатньої кількості звичайних засобів збройної боротьби – танків, артилерії, авіації, броньованої техніки тощо.

В розрізі цих складових для України існує практично безмежні можливості воєнно-економічного співробітництва з країнами НАТО.

Видатки на сектор безпеки і оборони залишається пріоритетом і бюджету 2023 року (їх обсяг перевищуватиме 1,1 трлн грн.), що

стимулюватиме до пошуку шляхів їх оптимізації, зокрема розвитку перспективних експортних секторів економіки з високою доданою вартістю, одним з яких в наступні роки буде сектор оборонної промисловості [1].

Зважаючи на важливе геополітичне становище України, необхідність підтримки високої частки оборонно-безпекових витрат збережеться і у післявоєнний мирний час, а зміна їх структури буде покликана забезпечити асиметричну відповідь на повторні ризики загрози з боку сусідів.

Вітчизняна оборонна промисловість здатна виробляти широку номенклатуру сучасного високотехнологічного озброєння (ракетні та протитанкові комплекси, бронетанкова техніка тощо), які, однак, є результатом глибокої модернізації радянської зброї. Це гальмує процеси стандартизації і уніфікації із зразками ОВТ країн-членів НАТО [2].

Наразі Україна повністю імпортозалежна від високотехнологічного західного озброєння, що зумовлює необхідність у виробництві натівських зразків, кооперації та будівництва спільних оборонних підприємств з країнами-партнерами [3, 4].

З метою досягнення зазначених вище цілей, необхідно вирішити наступні завдання:

1. Ресурсне забезпечення: інституціональний механізм акумулювання наявних ресурсів, наприклад, у вигляді створення цільового фонду.
2. Безпека об'єктів: запуск об'єктів спільного виробництва закордоном із наступним перенесенням його на територію України у відбудовний період після закінчення воєнних дій.
3. Поділ праці в коопераційній ланці: на основі конкурентних переваг.
4. Правовий аспект: розробка міжнародних договорів (угод).

Стосовно перших кроків практичної реалізації оборонно-промислового співробітництва в умовах воєнного стану, 01 червня було офіційно заявлено, що Україна та Польща підписали Меморандум про створення польсько-української комісії, яка готуватиме рекомендації щодо формату заснування спільного підприємства з виготовлення зброї та військової техніки [5].

Під час брифінгу 18 листопада медіацентром Державного концерну «Укроборонпром» [6, 7] висвітлено хід інтеграції вітчизняної оборонної промисловості в оборонно-промисловий комплекс НАТО. Планується розпочати спільне виробництво та розробку важкого озброєння та військової техніки мінімум з 6-ма країнами (з Польщею, Чехією, Францією, Данією та ще кількома укладені угоди без розголошення будь-яких даних).

На даному етапі спільно:

1. створюються оборонні підприємства;
2. будується лінії виробництва боєприпасів замкнутого циклу;
3. виробляється броньована техніка й РСЗВ;
4. розробляються нові високотехнологічні зразки озброєння.

Для цього використовуються як наявні потужності, так і новостворені у безпечних місцях.

Для прикладу розглянемо нещодавно укладену угоду з Чеською Республікою. Державний концерн «Укроборонпром» і Міжурядова агенція оборонної співпраці при Міністерстві оборони Чехії узгодили створення спільного оборонного кластеру після досягнутих домовленостей між Президентом України та головою чеського Уряду.

Зазначена угода передбачає:

1. виробництво військової техніки;
2. збільшення обсягів виготовлення боєприпасів різних калібрів;
3. розбудову сервісних хабів з обслуговування та ремонту озброєння та техніки;
4. співпрацю у сфері високих технологій, зокрема, створення спільних науково-дослідних центрів.

Для реалізації цих планів буде залучено провідних українських та чеських оборонних підприємств, а також міжнародні інвестиції.

Укроборонпром та Міністерство закордонних справ України домовилися про подальшу координацію дій з прискореного розвитку наявних міжнародних оборонних проєктів та появи нових.

Протягом останніх місяців Укроборонпром налагодив роззосереджено, на різних потужностях, в тому числі країн-партнерів, виробництво боєприпасів калібру 122 та 152 міліметрів, а також міни калібру 120-мм. Засоби ураження пройшли успішні випробування та виготовляються за технологією НАТО.

Таким чином, започатковані під час воєнного стану заходи воєнно-економічного співробітництва України з країнами НАТО дозволяють вирішити наступні завдання:

1. поступово інтегрувати вітчизняний сектор оборонної промисловості в єдиний економічний простір з державами-членами НАТО;
2. адаптувати процеси виробництва ОВТ до їх стійкого функціонування в умовах постійних зовнішніх загроз;
3. зменшити боргове навантаження на державний бюджет України;
4. зосередитись на конкурентних перевагах України в процесі спільного виробництва продукції оборонного призначення;
5. започаткувати процес структурної перебудови економіки України на користь розвитку високотехнологічних галузей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Державний бюджет України на 2023 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-IX#Text>.
2. Держбюджет лише на третину фінансується з власних доходів – Марченко. URL: <https://www.unian.ua/war/derzhbyudzhetshe-na-tretinu-finansuyetsya-z-vlasnih-dohodiv-marchenko-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11848296.html>.
3. Марченко: три чверті видатків бюджету – на оборону, податків вистачає лише на третину витрат. URL: <https://finbalance.com.ua/news/marchenko-tri-chverti-vidatkiv-byudzhetu---na-oboronu-podatki-pokrivayut-tretinu-usikh-vidatkiv>
4. Українська зброя. Чи є їй місце на світовому ринку? <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/5/692266/>
5. Україна та Польща хочуть створити спільне підприємство з виготовлення зброї. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/1/687714/>.

6. Брифінг від 18.11.2022. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/brifing-vid-18112022>.

7. Україна вироблятиме важке озброєння спільно з 6 країнами НАТО. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraine-vyrobnytstvo-vazhke-ozbroiennia-ukroboronprom/32137286.html>.

СЕКЦІЯ №2

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Гамалюк Богдан Михайлович**
провідний юрисконсульт
Івано-Франківського НДЕКЦ МВС
кандидат наук з державного
управління*

***Цимбаліста Романа Геннадіївна**
старший судовий експерт відділу
криміналістичних досліджень
Івано-Франківського НДЕКЦ МВС*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією із процесуальних форм здійснення доказування та застосування норм права у правозахисній і правозастосовній діяльності, що надає можливість використання спеціальних знань в галузі науки, техніки, медицини, мистецтва, ремесла тощо, об'єктів, явищ і процесів встановлення фактів, що мають юридичне значення є судова експертиза. За допомогою даного правового інституту відбувається ідентифікування певних об'єктів; визначення послідовності дій та характеристики процесів тощо, що розглядаються у суді, як окрема форма доказування, щодо якої встановлено процесуальним законодавством спеціальні вимоги.

На даний час в Україні, в рамках реформування судової та

правоохоронної системи на рівні національного законодавства для забезпечення судочинства відбувається утворення окремого напрямку процесуально-незалежної судово-експертної діяльності. В умовах військової агресії Російської Федерації на території України і необхідності забезпечення для суб'єктів національного права у зверненні в міжнародні судові інстанції за захистом порушених прав інститут судових експертиз має особливе значення. В зв'язку з чим здійснюється перегляд правових норм сфери судово-експертної діяльності в частині гармонізації їх із стандартами Європейського Союзу та створення судово-експертного забезпечення правосуддя, що відповідає міжнародним стандартам.

Побудова системи судово-експертної діяльності привертала увагу багатьох національних і зарубіжних учених, серед яких праці І.А. Алієва, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурки, Д.Н. Бахраха, Ю.П. Битяка, О.П. Борзова, А.Н. Кулинського, О.А. Костильова, В.А. Кузнецова, Л.В. Лаженцева, Е.В. Тихомирова, А.В. Щавелева, М.Г. Щербаковського та ряду інших науковців.

На національному рівні здійснення судово-експертної діяльності регулюється Законами України «Про судову експертизу», «Про захист персональних даних», Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України тощо та підзаконними нормативними актами. Загалом національну систему нормативного регулювання правового інституту судово-експертної діяльності можна умовно поділити на чотири групи, а саме: 1) нормативно-правові акти загального характеру, присвячені питанням правового статусу судового експерта та судової експертизи в Україні, що поширюються на всі види судових експертиз; 2) нормативно-правові акти процесуального або галузевого характеру, що стосуються проведення експертиз в залежності від виду судочинства; 3) нормативно-правові акти відомчого характеру, що стосуються судових експертів та їх діяльності в межах відомчої приналежності; 4) нормативно-правові акти присвячені проведенню різних видів судових експертиз.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про судову експертизу» експертну діяльність можуть здійснювати державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань. При цьому, право здійснення судово-експертної діяльності, пов'язаної з проведенням судових експертиз та досліджень, призначених за фактами вчинення кримінальних правопорушень, надається виключно державним спеціалізованим установам.

Характеризуючи засади судово-експертної діяльності в рамках національного законодавства, необхідно відмітити, що вона є однією із складових державної політики у реалізації основних засад незалежності судової системи, однак до сьогоденішнього дня в судових експертів не налагоджена система самоврядування.

На даний час в Україні судові експертизи здійснюють науково-дослідні установи, які функціонують при Міністерстві юстиції України, Міністерстві внутрішніх справ України, Міністерстві оборони України, Службі безпеки України, Державній прикордонній службі України, Міністерстві охорони здоров'я України та Державному бюро розслідування. Загалом це більше 40 юридичних осіб, загальна кількість судових експертів налічує близько 8000 осіб, з яких до державних судово-експертних установ входить близько 7500 осіб, третина з якої становить адміністративно-управлінський корпус та близько 500 осіб є приватними судовими експертами, що переважно забезпечують потреби сторони захисту та фізичних осіб у проведенні експертних досліджень [3].

Також слід зауважити, що на рівні законодавства ставляться вимоги до особи експерта, який має право здійснювати експертну діяльність. Так, судовими експертами можуть бути особи, які відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам, пройшли відповідну спеціальну підготовку, здали кваліфікаційні іспити та отримали свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта з правом проведення певного виду судової експертизи.

За результатами експертного провадження (судової експертизи або експертного дослідження) складається письмовий документ - висновок експерта.

В зв'язку із необхідністю удосконалення правового інституту судових експертиз Кабінетом Міністрів України було розроблений проект Закону України «Про судову-експертну діяльність» №6284 від 05.11.2021, який знаходиться на розгляді у Верховній Раді України [2]. Також, на розгляд до Верховної Ради подані альтернативні проекти Законів України за № 6284-1 від 19.11.2021, № 6284-1 від 22.11.2021 та 6284-3 від 23.11.2021

Серед питань, які пропонуються для вирішення, можемо виділити такі:

- необхідність закріплення основоположних засад, механізмів з приводу проведення судово-експертної діяльності та визначення базових термінів із рівня підзаконних актів на рівень законів;
- необхідність удосконалення положень, які закріплюють основні засади здійснення судово-експертної діяльності, та більш чіткого визначення статусу, прав та обов'язків судових експертів, судово-експертних установ та їх керівників, а також удосконалити вимоги до осіб, що мають намір отримати кваліфікацію судового експерта, відповідно до змін у процесуальному законодавстві та з урахуванням сучасних тенденцій розвитку й адаптації законодавства до міжнародних норм;
- є потреба у систематизації норм, що регулюють порядок організації та проведення судових експертиз, зокрема, закріпити положення щодо обчислення строків виконання експертизи з урахуванням складності та обсягу дослідження; визначити категорії судових експертиз за процесуальною ознакою; затвердити вимоги до форми та змісту висновку експерта, які поєднують у собі положення всіх процесуальних законів; встановити склад повідомлення експерта про неможливість надання висновку, що забезпечить єдиний підхід у подальшій нормотворчій діяльності центральних органів виконавчої влади щодо регулювання організації проведення судових експертиз. Також слід врегулювати питання рецензування висновку судового експерта [1].

- потребує нормативно-правового врегулювання діяльність недержавних судово-експертних установ та діяльність експертів, які не є працівниками державних експертних установ.
- встановити положення щодо запровадження самоврядування та діяльності саморегульованих організацій судових експертів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник О. Самоврядування судових експертів - право чи обов'язок? *ЮрЛіга*. 19 липня 2021. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytcs/204967_samovryaduvannya-sudovikh-ekspertv---pravo-chi-obovyazok (дата звернення: 03.11.2022);
2. Про судово-експертну діяльність: Проект Закону №6284 від 05.11.2021. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/28242> (дата звернення: 03.12.2022)
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про судово - експертну діяльність та самоврядування судових експертів» 6284-2 від 22.11.2021 База даних «Законодавство України». ВР України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73258

Величенко Лілія Олексіївна

*ад'юнкт відділу докторантури та
ад'юнктури*

*Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:*

Кудерміна Олена Іванівна

*завідувач кафедри юридичної психології
НАВС, доктор психологічних наук,
професор*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Забезпечення безпеки суспільства є одним з головних завдань правової та соціальної держави. Фактично усі протиправні діяння, що посягають на права та свободи людини в тій чи іншій мірі несуть у собі загрозу суспільству в цілому та окремим його членам. У зв'язку з цим громадська безпека – це один з пріоритетних об'єктів кримінально-правової охорони [1, с. 281].

Ефективне виявлення, розкриття та розслідування злочинів напряду залежить від результативної роботи правоохоронних органів. З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територіях нашої держави почали з'являтися блокпости. Це наразі один з найвпливовіших на нашу думку методів розкриття злочинів, які пов'язані з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин та інших небезпечних та незаконних предметів, речовин тощо.

Діяльність правоохоронних органів на блокпостах, найбільше протидіє злочинності в період військового стану, запровадженого по всій території України 24 лютого 2022 року Указом президента № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [2], особливо, яка пов'язана зі злочинами проти: основ національної безпеки України, життя та здоров'я особи, громадської безпеки тощо.

Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1455 від 29 грудня 2021 року, якою затверджено «Порядок, встановлення особливого режиму в'їзду і

виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан» [3], яким встановлюється особливий режим, тобто комплекс заходів, які здійснюються в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан з метою недопущення несанкціонованого переміщення громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів. Для забезпечення здійснення заходів особливого режиму створюється система пропускнуго режиму, на якому виконують завдання патрулі.

Згідно з пунктом 15 зазначеного Порядку патрулям на території, де встановлено особливий режим, в установленому законодавством порядку надано право: 1) затримувати і доставляти до органів або підрозділів Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення; 2) вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам Національної поліції; 3) перевіряти в осіб документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, та перепустки, а в разі їх відсутності - затримувати відповідних осіб та доставляти до органів або підрозділів Національної поліції для встановлення особи; у разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які перевозяться зазначеними особами; 4) тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуюювати транспортні засоби; 5) входити (проникати) на територію та у приміщення підприємств, установ та організацій, у житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення

кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у скоєнні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб; 6) використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), підприємствам, установам та організаціям, крім транспортних засобів іноземних консульських установ чи представництв міжнародних організацій, для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у скоєнні злочину, або для доставки до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують медичної допомоги, проїзду до місця злочину; 7) застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу (сили), спеціальні засоби і зброю [3].

Відповідно, патрулі несуть службу на блокпостах в межах своєї компетенції. Блокпост - посилений контрольно-пропускний пункт, який за рішенням військового командування тимчасово встановлюється на вході/виході (в'їзді/виїзді) на територію/з території, де введено воєнний стан і встановлено особливий режим (за винятком державного кордону), на якому облаштовуються місця для перевірки осіб, транспортних засобів, багажу та вантажів, позиції вогневих засобів та бойової техніки, місця для відпочинку та забезпечення життєдіяльності особового складу, який виконує завдання на такому пункті, до складу якого можуть входити службові особи військових формувань та правоохоронних органів, які відповідно до закону залучені до здійснення заходів правового режиму воєнного стану [3].

Так, очільник Національної поліції України Ігор Клименко зауважив, що поліцейські постійно приділяють увагу попередженню і документуванню фактів нелегального обігу зброю. При цьому основне навантаження лежить на блокпостах, яких у державі функціонує понад 700. Також він зазначив: «Фактично половина вилученої зброї виявлена якраз під час перевірок на блокпостах. Наведу приклад: 630 одиниць зброї, 45 тисяч набоїв, 350 гранат – це те, що могло вийти в мирне життя і застосовуватися злочинцями. Ця робота проходить цілодобово, адже хтось відкладає цю зброю на «чорний день», хтось

її передає злочинцям. Те, що зброя перебуває на руках – це вже небезпека для кожного громадянина» [4].

Отже, ефективність роботи блокпостів на території України, за допомогою яких здійснюється розкриття злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, бойових припасів, вибухових речовин, підтверджується низкою вилучених з цивільного обігу зазначених предметів. Це свідчить про актуальні на сьогодні методи попередження, запобігання та розкриття правопорушень, які нерідко вчиняються під час дії воєнного стану в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознюк А.А. Злочини проти громадської безпеки та інші протиправні діяння, передбачені Особливою частиною КК України: актуальні питання розмежування. Актуальні проблеми досудового розслідування: тези доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2015 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 281–287. Сторінка 281

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ від 24.02.2022 №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

3. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: Постанова від 29.12.2021 № 1455 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#Text>

4. Портал МВС. Нацполіція проводить комплексну роботу для протидії незаконному обігу зброї. 2022. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/nacpoliciya-provodit-kompleksnu-robotu-dlya-protidiyi-nezakonnomu-obigu-zbroyi-igor-klimenko>

***Кобець Дар'я Олександрівна**
здобувач вищої освіти I курсу
освітнього ступеню «магістр»,
факультету № 2 КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Гранкіна Валентина Ігорівна
викладачка кафедри
кримінально-правових дисциплін,
факультету № 2 КННІ ДонДУВС*

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЯКИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

24 лютого 2022 року із початком війни на території України було введено воєнний стан. Саме ця подія стала поштовхом до зміни погляду на суть кримінально-правової природи і кваліфікації діянь, що вчиняються у цей період. Верховною Радою України, з урахуванням нинішнього воєнного стану, досить оперативно було ухвалено дванадцять законів про внесення змін до Кримінального кодексу України (далі ККУ). Відповідно яких Кодекс доповнено сімома статтями, а до двадцяти статей було внесено зміни. Трансформації, в частині збільшення строку покарання за правопорушення скоєні під час воєнного стану, зазнали ст. 111, ст. 113, ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 191, ст. 432. Але, на теперішній час, у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України, найбільшої уваги потребує розгляд кваліфікації кримінальних правопорушень, що зазіхають на основи національної безпеки. В цьому контексті, вважаємо за необхідне розглянути два найпоширеніші склади кримінальних правопорушень: державну зраду і колабораційну діяльність.

Згідно зі статтею 111 ККУ державна зрада це діяння, що було вчинене умисно громадянином України на шкоду суверенітетові, недоторканності та територіальній цілісності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України; в період збройного конфлікту перехід на бік ворога, шпигунство, надання іноземній державі, організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [1].

Якщо «Державна зрада» є так би мовити сталим складом кримінального правопорушення, то «Колабораційна діяльність» якраз вимушена новела військового часу. Щодо дослідження етимології поняття, то «колабораціонізм» - це усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом в його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам [2]. Його правова природа не тотожна державній зраді у сенсі статті 111 КК України, і має більш широкі форми прояву, розглядаючи колабораційну діяльність як самостійну (окрему) форму державної зради [3].

Так ст. 111¹ КК України містить в собі опис дій щодо співпраці з державою-агресором, які характеризуються багатьма об'єктивними сторонами та набувають різних форм: публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України; здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти; добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної\ не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади; добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах\незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, тощо.. [1]. Гібридний характер агресії Російської Федерації також змушує розглядати явище колабораціонізму не лише як таке, що притаманне виключно для населення окупованих територій, але й для території, підконтрольної українській владі, в т. ч. у глибокому тилу [3].

Державну зраду та колабораційну діяльність потрібно розмежовувати. О. Кравчук та М. Бондаренко, з якими ми повністю погоджуємось, в якості ознак для відмежування вказують громадянство України. Так, державна зрада завжди вчиняється громадянином України, а колабораційна діяльність як громадянами, так і ні. Склади злочинів, передбачені статтею 111-1 ККУ є різними: частина з них за вказівкою диспозиції може вчинятись виключно громадянином України, а частина такої вказівки не містить [4, с.10]. Окрім того, державна зрада вчиняється на користь будь-якої держави, а колабораційна діяльність завжди вчиняється на користь держави-агресора. Перехід на бік ворога під час

збройного конфлікту, надання іноземній організації і іноземній державі та їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України - будуть свідчити про акт державної зради, натомість колабораційну діяльність характеризує співпраця з державою-агресором.

Загалом за статистичними даними ДБР розслідує 881 злочин проти основ національної безпеки, а саме: 733 кримінальні провадження за державну зраду (ст. 111 ККУ), за колабораційну діяльність - 113 проваджень (ст. 111-1 ККУ), 9 - щодо пособників державі-агресору (ст.111-2 ККУ). 315 фігурантам повідомлено про підозру, 216 оголошено в розшук, 1164 особи перевіряються на причетність до колабораційної діяльності. До суду за цими статтями направлено 32 провадження. Найбільшу кількість проваджень відкрито у Донецькій, Луганській, Херсонській областях та Києві [5].

Отже, нормотворець для зменшення випадків скоєння злочинів у сфері національної безпеки на території України посилив відповідальність за злочини та ввів до кримінального закону нові конструкції, які потребують розмежування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. Відомості верховної ради України (ВВР). 2001. № 25-26. ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.11.2022)
2. Енциклопедія сучасної України: поняття «Колабораціонізм». URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446 (дата звернення: 10.11.2022)
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за побутове, адміністративне, економічне, військове, політичне, військово-політичне та інше співробітництво з державою-агресором - колабораціонізм): проект Закону України № 5135 від 23 лют. 2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI04438A> (дата звернення: 10.11.2022)
4. Кравчук О., Бондаренко М. Колабораційна діяльність: аналіз статті 111-1 Кримінального кодексу України. ГО «Вектор прав людини». Київ: 2022. 10 с.

5. Веб-портал Державного бюро розслідувань. «З початку російської агресії ДБР розслідує 881 провадження щодо зрадників та колаборантів». URL: <https://dbr.gov.ua/news/z-pochatku-rosijskoi-agresii-dbr-rozslidue-881provadzheniya-shhodo-zradnikiv-ta-kolaborantiv-infografika> (дата звернення: 10.11.2022)

Приходько Андрій Андрійович
старший викладач кафедри організації
досудового розслідування
факультету № 1 КННІ ДонДУВС,
к.ю.н., капітан поліції

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НЕПРЯМОГО УМИСЛУ, ЯК СКЛАДОВОЇ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ОЗНАКИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

Обов'язковим елементом суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення є вина, яка згідно зі ст. 23 Кримінального кодексу України є психічним ставленням особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, вираженим у формі умислу або необережності [1]. Відповідно до ч. 1 ст. 24 ККУ умисел поділяється на прямий і непрямий. Ч.3 ст. 24 передбачено, що непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання [1].

Іноді у доктрині кримінального права, науковій та навчальній літературі непрямий умисел називають «евентуальним» (від лат. eventus - випадок), тобто випадковим умислом, можливим лише за певних обставин. У зв'язку з наявністю схожості між непрямим умислом та легковажністю висувалися пропозиції відмовитися цього поняття, оскільки відсутня доцільність його виділення, також критикувалося його законодавче формулювання [2, с. 16].

Однак поділ умислу на прямий і непрямий має важливе значення для кваліфікації злочинів, зокрема у випадках, коли йдеться про попередню

злочинну діяльність або співучасть у вчиненні злочину. Так, готування до злочину і замах на злочин можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Поділ умислу на прямий і непрямий має значення не лише для кваліфікації злочину, індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання, а й для відмежування замаху на злочин від закінченого злочину [4].

Сьогодні можна виділити ряд ознак, що відрізняють непрямий умисел від прямого. Багато хто схильний бачити відмінність між ними тільки у вольовій ознаці - при прямому умислі особа бажає настання суспільно небезпечного наслідку як основного або проміжного результату (мети), а при непрямому - воля особи не спрямована на досягнення такого наслідку, вона його не бажає, але все ж свідомо допускає його настання. Вольовий момент непрямого умислу - свідоме допущення, являючись пасивним відношенням особи до настання суспільно-небезпечних наслідків своїх дій, протиставляється вольовому елементу прямого умислу, котрий виявляється в активній направленості волі особи на досягнення злочинного результату та бажання його настання. Ця перша розпізнавальна ознака є дуже істотною, але цим не можна обмежуватися. Друга розпізнавальна ознака полягає в характері передбачення наслідків. Якщо при прямому умислі особа передбачає наслідки як можливий або як неминучий результат свого суспільно небезпечного діяння, то при непрямому умислі вона передбачає тільки можливість (ймовірність) настання таких наслідків [4].

При прямому умислі негативні наслідки становлять мету дій особи, при непрямому умислі — вони побічним, небажаним результатом дій. При непрямому умислі наслідки, що наступили не є бажаними. Особа не прагне до їх заподіяння, оскільки вчиняла дії для досягнення іншої мети свого діяння. При цьому ймовірність настання даних наслідків особа оцінює як реально можливу, тобто, ці наслідки можуть наступити і з таким самим ступенем імовірності можуть не наступити. Наслідки, які настали, не були метою дій особи. При непрямому умислі мета дій та отриманий результат не співпадають. Прагнення досягнути поставленої перед собою мети в цьому

випадку настільки сильне, що усвідомлення настання побічних наслідків не утримує його від скоєння дій, від яких можуть настати непотрібні йому наслідки. Свідоме допущення як вольовий момент непрямого умислу в деяких випадках може проявитися і в іншій формі - у байдужому відношенні особи до можливості настання суспільно-небезпечних наслідків своїх дій [2, с.20].

У літературі існує точка зору, відповідно до якої в злочинах з формальним складом зміст вини включає в себе психічне ставлення не тільки до діяння, а й до його суспільно небезпечних наслідків, щодо яких можливий і непрямий умисел. Проте це твердження ігнорує наявну в законі конструктивну відмінність між матеріальним і формальним складами злочину. Більш того, висновки про можливість непрямого умислу в злочинах з формальним складом не відповідають законодавчому визначенню цих злочинів, що не включають до складу їх наслідки і не враховують, що в цих випадках вольова ознака умислу переноситься на саме діяння. Інакше кажучи, вольова ознака умислу повинна визначатися тут психічним ставленням суб'єкта до суспільно небезпечної дії чи бездіяльності. Вона проявляється не тільки в усвідомленні об'єктивно існуючої суспільної небезпечності діяння, а й у бажанні це діяння вчинити. Отже, непрямий умисел тут виключається, тому що свідоме допущення стосується виключно наслідків суспільно небезпечної дії чи бездіяльності, які у злочинах з формальним складом лежать за межами її об'єктивної сторони [4].

Для того щоб правильно кваліфікувати вчинене винним у кожному конкретному випадку, необхідно звернути пильну увагу на законодавчу відмінність непрямого умислу від легковажності:

1. За легковажності особа не усвідомлює суспільну небезпеку свого діяння, а при непрямому умислі усвідомлює.

2. При скоєнні кримінального правопорушення з легковажності особа передбачає абстрактну можливість настання наслідків свого діяння, а за непрямого умислу — реальну можливість настання суспільно небезпечних наслідків. Передбачення абстрактної можливості наслідків свого діяння

означає, що особа передбачає можливість настання наслідків взагалі у подібних випадках, але виключає їх як результат свого діяння у даному конкретному випадку. При непрямому умислі особа передбачає, що наслідки можуть настати не просто взагалі у подібних випадках, а у результаті його конкретних дій за наявності існуючих обставин.

3. Вольове ставлення при легковажності і непрямому умислі протилежне за змістом. При легковажності особа займає активну позицію, розраховуючи на запобігання наслідкам, а за непрямого умислу — пасивну, оскільки не робить жодних зусиль щодо їх запобігання, допускаючи їх або ставлячись до них байдуже [2, с.21].

Наглядним прикладом розмежування може виступати Постанова ККС ВС України по справі №221/6129/17 (провадження №51-1180км19), де вирішувалося питання про кваліфікацію правопорушення як умисного вбивства (ст. 115 ККУ) з непрямым умислом або вбивства з необережності (ст. 119 ККУ) [3].

Суд наголосив, що питання про умисел необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала події, їхні стосунки. Зокрема, вбивство з необережності, на відміну від умисного вбивства, має місце лише при необережній формі вини, для якої характерне поєднання усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння (дії чи бездіяльності) та недбалого або самовпевненого ставлення до настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння [3].

Отже, на сьогоднішній день виділення непрямого умислу як окремої форми вини є цілком справедливим, оскільки види умислу впливають або на кваліфікацію злочину, або на ступінь його суспільної небезпечності, і тому повинні враховуватися при призначенні покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. 2001.№ 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.07.2022).
2. Попов А. Н. До питання про евентуальний умисел. Криміналіст. 2012. №1(10). С. 16-22.
3. Постанова ККС ВСУ від 04.06.2021 року по справі №221/6129/17. Єдиний реєстр судових рішень.URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89701195> (дата звернення: 01.07.2022).
4. Умисел та його види. Лохвицький районний суд Полтавської області. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/434620/> (дата звернення: 01.07.2022).

Трень Тетяна Олександрівна

*курсант IV курсу навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:*

Бублик Надія Сергіївна

*доцент кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ЗАСОБИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ТА ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні наша держава зіткнулася з військовою агресією, спричиненою повномасштабним вторгненням російської держави. Будь-яка війна – це завжди жертви та втрати, особливо та, з якою ми наразі зіткнулися на нашій землі. Ворог з надзвичайною жорстокістю наносить нищівних ударів територією

України. Національна поліція посідає центральне місце в системі органів влади, що функціонують у складній для нашої держави ситуації. На правоохоронні органи наразі покладається завдання фіксації кримінальних правопорушень, вчинених окупантами на території України. Потреба аналізу засобів документування процесуальних дій та доказового значення їх результатів і складає актуальність нашого дослідження.

Треба сказати, що після звільнення від російських військ Ірпеня, Бучі, Гостомеля та Бородянки на Київщині, світ облетіли приголомшливі кадри злочинів окупантів, які стали очевидним прикладом порушення усіх норм міжнародного гуманітарного права: вщент зруйнована цивільна інфраструктура, сотні вбитих мирних жителів зі слідами катувань. Згвалтування, вбивства та інші насильницькі дії проти цивільних осіб, які перебувають під вартою російських військ, слід розслідувати як воєнні злочини, злочини проти людяності.

Розслідування є інформаційно-пізнавальним процесом, який здійснюється в умовах і межах, встановлених КПК України. Така діяльність супроводжується провадженням процесуальних дій, документування яких відбувається у протоколах. Протокол є обов'язковим засобом фіксації перебігу та результатів процесуальної дії, проте не єдиним [1]. Чинний КПК України встановлює також і інші засоби фіксації процесуальних дій, результати яких можуть бути додані до протоколу в якості: фотознімків, матеріалів звукозапису, кінозйомок, відеозапису, планів, схем, зліпків та інших матеріалів [3]. Зазначені джерела процесуальної інформації мають суттєве значення для документування воєнних злочинів російської держави.

В кримінально-процесуальній теорії, а також у криміналістиці надається різна характеристика доказового значення вищевказаних додатків до протоколу. Частина науковців розцінюють додатки до протоколу як самостійне джерело доказів. Зокрема, Л.М. Карнєєва та А.Н. Мусієнко схиляються до думки, що матеріали застосування кінозйомки, відео та звукозапису цілком відповідають вимогам, які встановлюються законодавцем стосовно джерел

доказів. Це, в свою чергу, дає можливість диференціювати результати їх застосування до такого доказу, як документи [2, 11]. Схиляємося до думки, що в умовах війни вищевказані додатки є особливо важливими, адже дозволяють повною мірою зафіксувати злочини окупантів та в подальшому можуть слугувати доказами звірств країни-агресора на території України для Міжнародного кримінального суду.

Вважаємо за потрібне сказати, що за загальним правилом протокол має бути складений або ж під час проведення відповідної процесуальної дії, або ж відразу після її закінчення [3]. Після її проведення протокол може складатися тільки в тих випадках, коли з певних об'єктивних причин зробити це безпосередньо під час її перебігу не видається можливим. Такими обставинами може виступати сильний мороз, злива чи інші надмірні опади, неналежне освітлення, забруднення території радіоактивними або отруйними речовинами тощо. В той же час треба брати до уваги, що наближення часу складання протоколу до часу проведення відповідної дії відіграє суттєву роль. При цьому події та обставини, які підлягають відображенню ще «свіжі» в пам'яті особи, яка складає протокол. Водночас додатковою обставиною, яка може стати причиною відстрочки складання протоколу, слугує бойова обстановка на території проведення процесуальної дії.

Хід та результати оперативно-розшукових заходів теж оформлюються у вигляді протоколу, а експертиз у вигляді експертних висновків. Вказані документи складаються методом опису. Опис є універсальним засобом документування, для використання якого достатньо наявності мінімальних засобів, зокрема таких як ручка чи олівець, носієм же інформації виступає папір. Універсальність даного методу полягає в тому, що не існує явища чи об'єкта, мінімальні дані про який освічена людина не могла б відобразити. Шляхом опису можна описати в протоколі як кількісні, так і якісні характеристики об'єктів і подій, таких як час і місце, стан, характер взаємодії, фізичні та хімічні зміни, включаючи розмірні характеристики, звук, кольори, запах та ін., сформулювати та викласти висновки.

Та треба сказати, що даний метод цілком залежний від особистих якостей та професійності особи, яка проводить процесуальну дію - від рівня її інтелектуального розвитку, володіння мовою та словникового запасу, уміння формулювати та викладати думки. Таким чином, будучи універсальним методом він значною мірою залежить від суб'єктивних якостей того, хто здійснює пізнання і фіксацію. Та попри відносну суб'єктивність даного методу він має суттєве значення, адже якісно складений, до прикладу, протокол огляду місця події дозволяє максимально детально відтворити результати проведеної дії, відобразити слідову картину, що в подальшому може значно спростити проведення досудового розслідування та мінімізує затрати часу на виконання завдань кримінального провадження.

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо за потрібне сказати, що у процесуальних документах різними засобами фіксації відображаються перебіг і результат проведених процесуальних дій. Всебічне, повне та об'єктивне документування процесуальної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень сприятиме зміцненню законності, забезпеченню охорони законних прав та інтересів осіб, що потрапили у сферу кримінального судочинства, а також слугуватиме доказами злочинів окупантів в Україні для Міжнародного кримінального суду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іщенко В. Поняття протоколів слідчих і судових дій як самостійного виду доказів у кримінальному судочинстві / В. Іщенко // Право України, 1998. № 5. С. 78–81.
2. Карнеева Л.М., Мусиенко А.Н. Доказательственное значение материалов, полученных в результате применения киносъёмки, видео- и звукозаписи // Советская юстиция. 1983. № 3. С. 11–12.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.08.2022).

Омарова Кристина Чупалавівна
курсантка другого курсу факультету №1
КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Литвиненко Ольга Георгіївна
старший викладач кафедри організації
досудового розслідування факультету №1
КННІ ДонДУВС, доктор філософії за
спеціальністю 081 «Право»

ПРОТИДІЯ МАЙНОВИМ ЗЛОЧИНАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

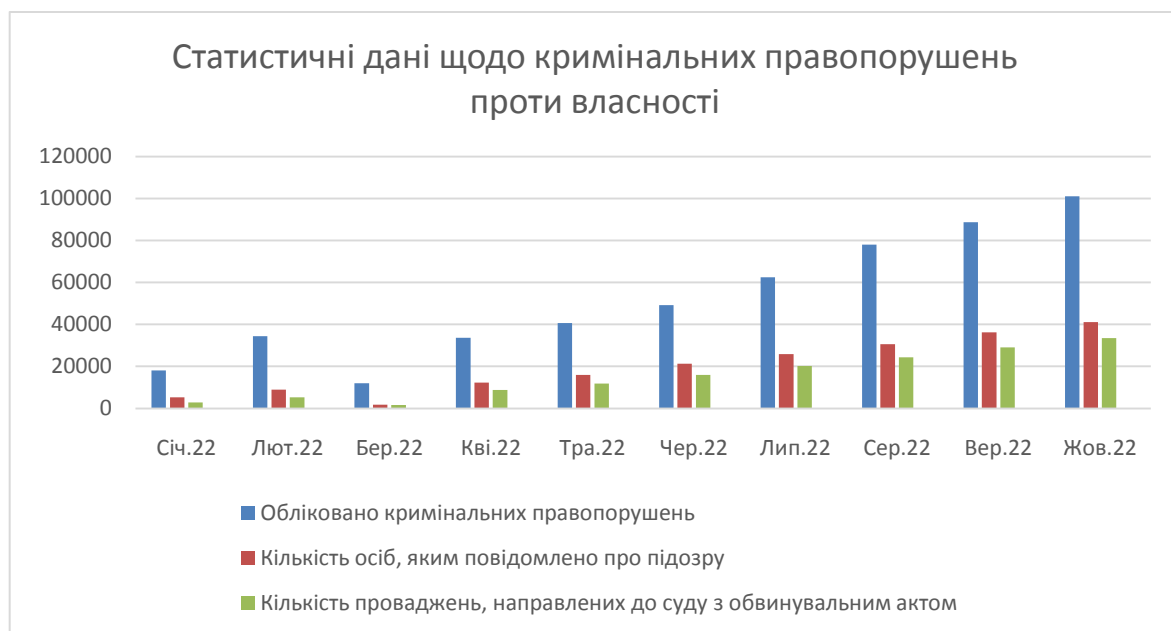
Повномасштабне вторгнення в Україну стало поштовхом до зростання різноманітних видів кримінальних правопорушень, зокрема проти власності. Попереджуючи зріст майнових злочинів законодавець збільшив кримінальну відповідальність за деякі склади кримінальних правопорушень. Так, 7 березня 2022 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» було доповнено частини 4 ст.ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК України, словами «вчинені в умовах воєнного стану»[1]. Виходячи з цього зазначена норма передбачає підвищену кримінальну відповідальність за вчинення зазначених складів злочинів вчинених в умовах воєнного стану.

Так, наприклад, звичайна дрібна крадіжка (ч. 1 ст. 185 КК) до цього вважалася не злочином, а кримінальним проступком, і за неї було передбачено покарання від штрафу до обмеження волі терміном до 5 років. Лише в разі вчинення крадіжки повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 185), з проникненням у житло або інше володіння (ч. 3 ст. 185) чи у великому, особливо великому розмірі (ч. 4, 5 ст. 185) – передбачалися покарання у вигляді позбавлення волі. Нині ж крадіжка, вчинена в умовах воєнного або надзвичайного стану, є кваліфікованим складом злочину. Вчинення крадіжки в умовах воєнного стану одразу кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК, за що передбачено покарання – позбавлення волі від 5 до 8 років [2]. Зазначене є прикладом того що законодавець таким чином передбачав зменшити рівень

майнової злочинності, яка завжди становила левову частку усієї кримінальної статистики.

Згідно статистичних даних Офісу Генерального прокурора України щодо кримінальних правопорушень проти власності нами було виявлено невітїшну статистику. Так, за період з січня по жовтень 2022 року рівень облікованих майнових кримінальних правопорушень постійно зростає з 18078 до 100974 (данні наводяться у таблиці нижче). Кількість кримінальних проваджень зазначеної категорії направлених до суду з обвинувальним актом з січня по жовтень також збільшилась з 2862 до 33454 (данні наводяться у таблиці нижче)[3].

Можемо зробити висновок про те, що не дивлячись на внесені зміни в кримінальне законодавство України та посилення кримінальної відповідальності за вказану категорію кримінальних правопорушень злочинність у цій сфері постійно зростає. Нажаль, це свідчить про те, що в нинішніх умовах зумовлених правовим режимом воєнного стану громадяни вчиняють майнові злочини, не дивлячись на посилену кваліфікацію таких діянь.

В умовах правового режиму воєнного стану актуальним є ще один склад «майнового» виду злочину, як мародерство.

Зазначеним нами вище законом, також було збільшено кримінальну відповідальність за мародерство у широкому значенні цього терміну[1].

Відповідно до ст. 432 кримінального кодексу України, мародерство – це викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених (мародерство)[4]. Така норма, на наш погляд є правильною, оскільки в умовах воєнного стану мародерство є одним із основних видів злочину на територіях де ведуться активні бойові дії.

Вірно зазначають науковці стосовно того, що вчинення майнового злочину в умовах воєнного стану може мати місце, наприклад, у районах вогневого ураження, тимчасової окупації або проходу військ, а також і поза межами згаданих районів. Учиненим в умовах воєнного стану слід уважати такі викрадення чужого майна, які вчинені щодо осіб, які переміщуються у більш безпечні регіони України чи щодо їх майна, щодо майна, осіб, які тимчасово залишили житло без контролю для укриття в безпечному місці[5]. Варто погодитись із науковцями щодо того, якщо ж викрадення відбулося хоча й під час дії режиму воєнного стану, але поза межами зазначених вище районів та без будь-якого використання умов воєнного стану, то навряд чи доцільно застосовувати відповідну кваліфікуючу ознаку та ознаку, що обтяжує покарання[5].

На нашу думку, люди, які вчиняють мародерства мають бути більше усвідомлені стосовно виду покарання за таке діяння. Тим, хто вчиняє мародерства та крадіжки через скрутне матеріальне становище необхідно звертатись до центрів переселенців для отримання гуманітарної допомоги, грошових виплат та докласти зусиль до пошукати, аби не потрапляти у кримінальний світ.

Ми переконані, що виключно доповнення частин 4 ст.ст.185, 186, 187, 189, 191 Кримінального кодексу України словами «чи в умовах воєнного або надзвичайного стану» не зменшить рівня майнової злочинності. На наш погляд зазначену норму треба підсилювати за рахунок додаткового патрулювання вулиць поліцейськими, висвітлення у засобах масової інформації про підвищену кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії, проведення бесід із вразливими верствами

населення – внутрішньо-переміщеними особами, раніше судимим, наркоманами тощо, з метою привернення уваги до високої межі покарання за крадіжки, грабежі та розбої. Така просвітницька діяльність може стати гарним профілактичним заходом, який вбереже не лише майно громадян від протиправних посягань, а й зменшить рівень притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» №2117-IX від 3 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>
2. Інформаційне агентство «Конкурент». Воєнний стан: в Україні посилили покарання за «дрібні» злочини (відео). Середа, 16 березня 2022, 14:47. URL: <https://konkurent.ua/publication/91526/voenniy-stan-v-ukraini-posilili-pokarannya-za-dribni-zlochini-video/>
3. Офіс Генерального прокурора України. Статистика про зареєстровані кримінальні правопорушення. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushehnyia-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. *Юридична практика*, 2022. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48236/1/Kravchuk_Mykhailenko_Voennyi_stan.pdf

Трень Тетяна Олександрівна

курсант IV курсу навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Бублик Надія Сергіївна

доцент кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Забезпечення прав і свобод особи в кримінальному судочинстві має специфічний характер, оскільки законом дозволено застосування заходів щодо обмеження прав і свобод. Як свідчить практика, під час здійснення досудового розслідування виникають питання при застосуванні запобіжних заходів, пов'язаних з тимчасовим обмеженням (позбавленням) слідчим суддею, судом права особи на свободу та особисту недоторканність. Аналіз деяких проблемних аспектів затримання і складає актуальність нашого дослідження.

Незважаючи на чітку регламентацію здійснення затримання особи, на практиці продовжують відбуватися факти порушення прав особи під час затримання, проявами яких є:

- факти безпідставного тримання в кімнаті для затриманих та доставлених до чергової частини громадян, яким протягом 24 годин з моменту затримання не було вручено повідомлення про підозру відповідно до вимог КПК України;

- доставлення затриманих осіб триває значно довше, ніж це необхідно; при цьому перевірок з цього приводу не проводиться і питання притягнення до відповідальності винних не порушується;

- продовжується практика фактичного затримання осіб працівниками оперативних підрозділів, при цьому офіційний протокол затримання

складається не ними, а слідчим. Відповідно, в протокол заносяться спотворені час і місце фактичного затримання, і таким чином, приховується затримка в реєстрації затримання;

- органи досудового розслідування порушують обов'язок негайного інформування про затримання і роблять це на власний розсуд, зазвичай, з моменту офіційної реєстрації затримання;

- існує проблема із прибуттям адвокатів до затриманої особи в сільській місцевості, де центри з надання безоплатної правової допомоги не забезпечені адвокатами. Тому в таких центрах затримана особа подає письмову відмову від адвоката [1, с. 100].

Потрібно сказати, що до основних факторів, що сприяють існуванню вищезазначених проблем відносять той факт, що наразі не у всіх підрозділах призначено службових осіб, відповідальних за перебування затриманих. Суттєвою проблемою є також навмисне затягування уповноваженими службовими особами, які здійснюють затримання, з повідомленням центрів з надання правової допомоги з метою надання можливості слідчим чи оперативним підрозділам якомога довше «працювати» з затриманим для отримання зізнання, проведення інших слідчих дій.

На думку А. Буценка загальна можливість отримати доступ до адвоката залежить не від рішення підозрюваного або його представника, а від спеціального рішення слідчого. Практичний досвід показує, що адвоката, обраного рідними затриманого, не допускають через небажання нібито особисто затриманого користуватися послугами адвоката. Водночас ні в адвоката, ні в його родичів немає можливості перевірити добровільність такої відмови затриманого від юридичного представництва, адже дуже важко домогтися навіть фіксації такого факту [2, с. 87-88]. Негативним є також той факт, що оперативні чергові не контролюють законність доставляння і не перевіряють, чи повідомлено про затримання доставленого третіх осіб [3, с. 43].

У наукових тлумаченнях поняття «затримання особи» переважно немає посилення на правомірне застосування сили до затриманого при необхідності,

адже така позиція може тлумачитися як така, що безпосередньо порушує права і свободи затриманої особи. Непропорційне застосування сили до особи у ході затримання має включати суспільну небезпечність заподіяної шкоди, однак не варто забувати, що затриманий може навмисно уникати законного затримання, і таким чином спонукати осіб на застосування до нього сили у будь-якому з її проявів. Очевидно, що законодавцю треба чітко визначити обставини застосування сили у разі затримання особи, зокрема в разі опору під час затримання з метою ухилення від кримінальної відповідальності [4, с. 65]. До того ж визначення обставин «затримання особи» дозволить встановити законність затримання особи, оскільки супротив затриманого може носити як правомірний, так і неправомірний характер, залежно від проведення процедури затримання. Таким чином, застосування сили під час обмеження свободи затриманого повинно бути чітко врегульованим, а завдання шкоди особі, яку затримано, має відбуватися тільки на підставі чітко встановлених умов, а також з конкретним усвідомленням того, що суспільно небезпечне діяння, яке вчинила особа, має всі ознаки кримінального правопорушення.

Підсумовуючи вищезазначене, потрібно сказати, що при застосуванні положень КПК України треба брати до уваги, що кожен із інститутів, який у ньому визначений, має конкретну мету та процесуальний порядок, який і виділяє його серед інших. Беручи це до уваги, підміна окремих процесуальних дій не відповідає завданням кримінального провадження й не може бути виправданою. В той же час, попри позитивний досвід реалізації заходів забезпечення кримінального провадження, проблеми застосування кримінального процесуального затримання на практиці є не вирішеними й потребують ефективної розробки законодавчих нововведень, які б враховували як наукову складову, так і проблеми правозастосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Права людини в Україні – 2013. Доповідь правозахисних організацій за ред. Є.Ю. Захарова Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Харків: Права людини, 2014. – 456 с.

2. Бущенко А. Проти катувань. Аналіз відповідності українського законодавства та практики стандартам й рекомендаціям Європейського Комітету запобігання катуванням та жорстокому поводженню № 38 (80) / А. Бущенко / Харківська правозахисна група. – Х. : Права людини, 2005. – 240 с.

3. Моніторинг місць несвободи в Україні: стан реалізації національного превентивного механізму: звіт за 2013 рік Уповноважений Верховної Ради з прав людини. – К., 2013. - С. 200.

4. Назаров В. В. Проблемні питання застосування затримання у кримінальному провадженні / В. В. Назаров // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету. – 06/2010 . – Вип.2 Сер.: Економіка, право, політологія, туризм . – С. 63-67.

Власова Вікторія Сергіївна

курсант факультету № 1

КННІ ДонДУВС

Науковий керівник:

Груздь Олександр Іванович

старший викладач факультету № 1

КННІ ДонДУВС, к.ю.н.

ВЧИНЕННЯ ШПИГУНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту повномасштабної війни, вчинення злочинів проти Національної безпеки України визивають більше занепокоєння у населення, це виражається у невдоволені народу у соціальних мережах та засобах масової інформації (Далі – ЗМІ). Вчинення таких злочинів під час дії воєнного стану або в період збройного конфлікту є обтяжуючою обставиною. Наразі в новинах Українських ЗМІ постійно з'являються повідомлення про затримання осіб, що скоїли злочини проти Національної безпеки України, так звані «агенти РФ», «корегувальники», або «шпигуни». Однак, відповідно до вимог статті 114 Кримінального Кодексу України, шпигунством є передачею або збиранням інформації, або відомостей, що становлять державну таємницю з метою

передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам [2].

До об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 114 ККУ відноситься – Національна безпека.

Предметом шпигунства є відомості, що знаходяться на матеріальних носіях, що становлять державну таємницю. Конкретні види інформації, яка належить до державної таємниці, перелічені у Законі України "Про державну таємницю" [3], тобто це, інформація: 1) у сфері оборони; 2) у сфері економіки, науки і техніки; 3) у сфері зовнішніх відносин; 4) у сфері державної безпеки та охорони правопорядку.

Не належить до державної таємниці інформація: про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, стан правопорядку, освіти і культури населення; про факти порушень прав і свобод людини і громадянина; про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам такої інформації не може кваліфікуватися як шпигунство.

Об'єктивною стороною цього злочину, передбачені такі дії:

1) передача іноземній державі, іноземній організації або їх представникам інформації, що становить державну таємницю;

2) збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам інформації, що становить державну таємницю.

Суб'єктом Шпигунства є тільки іноземець або особа без громадянства. Шпигунство, вчинене громадянином України, кваліфікується за ст. 111 ККУ.

Кримінальна відповідальність за Шпигунство передбачена статтею 114 ККУ [2]. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно

повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України.

03 березня 2022 року було прийнято ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» № 2113-IX[1].

Вищевикладеним законом посилено відповідальність за низку злочинів проти основ національної безпеки України, а саме: умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Також зазначається про посилення покарання за ті ж діяння у вигляді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна. Тобто за такі діяння вчиненні в умовах військового стану, законодавець передбачає найвищу міру покарання в Україні – довічне ув'язнення. Також в цьому законі зазначені умови звільнення від кримінальної відповідальності за дії передбачені ст. 111 ККУ [2], а саме звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними.

Отже, можна дійти до висновку, що вчинення шпигунства в умовах воєнного стану наразі є однією з актуальних проблем. Держава в свою чергу досить швидко відреагувала на проблему загрози національної безпеки України, шляхом внесення змін до Кримінального кодексу та посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України, що в майбутньому може змінити легковажне ставлення людей до покарання та злочинців в цілому та в перспективі, такі зміни в свідомості народу будуть впливати на посилення суверенітету нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» № 2113-IX
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text>
2. Кримінальний кодекс України: станом на 26.09.2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Закон України «Про державну службу» станом на 26.09.2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>

Волошина Вікторія Вікторівна
курсант факультету № 1
КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Груздь Олександр Іванович
старший викладач факультету № 1
КННІ ДонДУВС, к.ю.н.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПЕРЕДБАЧЕНО СТАТЕЮ 111 КК УКРАЇНИ «ДЕРЖАВНА ЗРАДА» В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ

Соціальна загроза державної зради полягає в тому, що діяння зловмисників посягають на суверенітет, регіональну цілісність та недоторканість України як суверенну державу. Заподіяння шкоди обороноздатності України чи її національній безпеці порушує стан захищеності структурі державної влади, а ще мир і спокій життя народу.

В Україні донедавна траплялися лише поодинокі випадки фіксування державної зради, тому ст. 111 КК України фактично не застосовувалася та майже відсутня судова практика. Незважаючи на це, навіть поодинокий випадок вчинення цього правопорушення становить велику небезпеку для держави, оскільки такі дії можуть спричинити значну шкоду суверенітетові, недоторканості, та і в цілому державній безпеці. У цей переломний час для нашої держави питання державної зради та колабораціонізм має велике значення.

Сам термін «колабораціонізм» фактично означає співпрацю з ворогом. Поняття дуже тісно пов'язане із тлумаченням державної зради. Згідно ст. 111 Кримінального кодексу України державна зрада – це діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканості, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Саме діяння карається позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майн [1].

В умовах воєнного стану безперечним є дотримання принципів законності, патріотизму та політичної нейтральності, адже це безсумнівно є обов'язком державного службовця.

Відповідно ч. 2 ст. 111 Кримінального кодексу України звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання [1].

Згідно Закону України «Про державну службу» державний службовець привселюдно складає Присягу державного службовця щодо служіння Українському народові, дотримання Конституції та законів України охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, з гідністю нести високе звання державного службовця. Якщо службовець порушив Присягу, то це є приводом для звільнення з посади державного службовця. Покарання можуть модифікуватися від заборони працювати на певних посадах до позбавлення волі [1].

3 березня 2022 року Верховню Радаю України були ухвалені зміни до Кримінального кодексу, щодо діяльності колаборантів. Кримінальна відповідальність колабораційне діяння встановлюються новою статтею 111-1. Покарання можуть модифікуватися від заборони працювати на певних посадах до довічного позбавлення волі [2].

В реаліях російської агресії та масового застосування окупаційними військами активних бойових дій з метою захоплення влади, актуальним стає вірність своїй країні, та її захист від загарбників, але водночас з'являється все більше і більше колаборантів які порушують відповідні статті Кримінального кодексу України, а саме розділ I Особливої частини «Злочини проти основ Національної Безпеки України» та зраджують своїй незалежній державі.

Тому за співробітництво з державою агресора, зрадники мають максимально відповідати та нести покарання за скоєння таких злочинів.

Отже, державна зрада має великі негативні наслідки для безпеки держави, що несе в собі низку загроз, а саме: суверенітету держави; територіальної недоторканності; обороноздатності; Національній безпеці України і багато інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: станом на 26.09.2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Закон України «Про державну службу» станом на 26.09.2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>

Стеценко Денис Вікторович

курсант факультету № 1

КННІ ДонДУВС

Науковий керівник:

Груздь Олександр Іванович

старший викладач факультету № 1

КННІ ДонДУВС, к.ю.н.

ПРОПОНУВАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ ПРИКОРДОННИКАМ ЗА ПЕРЕСІЧЕННЯ КОРДОНУ ТА УХИЛЕННЯ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ШЛЯХОМ ПІДРОБКИ ДОКУМЕНТІВ

Після введення в Україні воєнного стану найчастішими порушниками на кордоні стали чоловіки, які за віком підлягають призову під час мобілізації. Часто дії, до яких вдаються військовозобов'язані, плануючи нелегальний перетин кордону, а також організаторів та пособників зазначених правопорушень – є кримінально караними. Зокрема, найчастішими з них є: ухилення від призову, незаконне переправляння осіб через державний кордон, підробка документів чи спроба підкупу прикордонників.

Від початку воєнного стану прикордонники затримали за спробу незаконного перетинання кордону понад 8 тисяч чоловіків, які за віком

підлягають призову під час мобілізації. Понад 5,6 тисячі з цих порушників зупинені прикордонниками поза пунктами пропуску. Решта намагалися незаконними шляхами пройти паспортний контроль. Попри те, що спроба незаконного перетинання державного кордону карається в адміністративному порядку, чимало ухиянтів та їхніх помічників вдаються до супутніх кримінальних правопорушень. З початку повномасштабної війни, зафіксовано 245 марних спроб підкупу прикордонників, під час яких прикордонникам пропонували хабарі на загальну суму понад 3,8 млн гривень [2].

Надання неправомірної вигоди посадовій особі – це кримінальне правопорушення, відповідальність за яке передбачена статтею 369 Кримінального Кодексу України, та несе за собою покарання до 10 років позбавлення волі. Максимальна санкція статті може застосовуватися, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником [1].

З 24 лютого 2022 року проблема щодо ухилення від військової служби шляхом підробки документів дуже загострилась у наш час. Перелік громадян, що не підлягають призову, визначений в статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” [3].

Зокрема, не підпадають під мобілізацію військовозобов’язані, визнані відповідно до висновку військово-лікарської комісії тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров’я або ж повністю непридатними з виключенням з військового обліку. Найпоширенішим видом підробки за час воєнного стану в Україні стала підробка “білих білетів”, тобто висновків військової комісійної медичної комісії та внесення неправдивих відомостей про зняття з обліку у військовий квиток, що дає право на виїзд за межі України.

Використання підроблених документів на кордоні це кримінально каране діяння. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток та штампів, згідно 358 статті Кримінального Кодексу України тягне за собою відповідальність до 5 років

позбавлення волі. Максимальна санкція статті застосовується, якщо злочинні дії вчинені за попередньою змовою групою осіб, або повторно. При цьому, за використання завідомо підробленого документа передбачено до двох років обмеження волі [1].

За матеріалами співробітників оперативно-розшукових підрозділів Держприкордонслужби розпочато понад 1450 кримінальних проваджень, з яких: за підроблення документів та використання підроблених документів (стаття 358 Кримінального Кодексу України) – 1160; за ухилення від призову (стаття 336 Кримінального Кодексу України) – 17. Майже 600 особам оголошені підозри у вчиненні цих злочинів та близько 200 осіб вже притягнені до кримінальної відповідальності [2].

Отже, дуже значна кількість чоловіків, за період введення військового стану, підлягли кримінальній відповідальності саме за вчинення протиправних дій у сфері корупції та підробки документів. На протидію зазначеним правопорушенням оперативні підрозділи Держприкордонслужби беруть активну участь у викритті організаторів та учасників кримінальних схем, пов'язаних з незаконним переправленням осіб через кордон. У межах компетенції оперативники здійснюють системні заходи спрямовані на припинення протиправної діяльності правопорушників та документування їх злочинної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: станом на 10 листопада 2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Портал МВС станом на 10 листопада 2022 URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/ponad-8-tisyac-colovikiv-yaki-za-vikom-pidlyagayut-prizovu-namagalisya-u-nezakonnii-sposib-peretnuti-kordon-z-pocatku-vojenного-stanu>
3. Закон Ураїни Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію від 02.09.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

Куковська Єлизавета Петрівна
курсант факультету № 1
КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Аксьонов Костянтин Володимирович
викладач факультету № 1
КННІ ДонДУВС

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Досліджуючи питання порядку отримання зразків для експертизи, на мою думку, слід попередньо визначити що саме є даними «зразками».

Під зразками, необхідними для проведення експертизи, слід розуміти матеріальні об'єкти, що відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею, судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Такими матеріальними об'єктами можуть бути зразки почерку, відбитки пальців рук, зліпки зубів, взуття, зразки слини, крові, епітелію, тощо, якщо вони використовуються під час проведення експертизи як порівняльні матеріали.

Спираючись на ст. 245 Кримінально процесуального кодексу України, а саме «Отримання зразків для експертизи», отримуємо ряд відповідей на актуальні питання про отримання зразків для проведення експертизи.

Частина перша раніше зазначеної статті регламентує яка зі сторін кримінального провадження повинна відбирати матеріали для експертизи. Відповідно, такий обов'язок може покладатися як на сторону, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею, так і на суд або за його дорученням на залученого спеціаліста, у разі якщо проведення експертизи доручено безпосередньо судом.

Частина друга цієї ж статті відсилає нас до статей 160-166 відповідного кодексу, які регулюють питання про тимчасовий доступ до речей і документів. Дослідивши ретельно дані статті маємо розуміння про процедуру відібрання

зразків з речей, а також документів – попередньо звертаємося до слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів що надає відповідне право у разі його задоволення. Перелік даних що зазначаються у клопотанні надано у частині 2 статті 160 КПК.

Винятком є, зазначені у статті 161 КПК, листування або інші форми обміну інформацією між захисником та його клієнтом або будь-якою особою, яка представляє його клієнта, у зв'язку з наданням правової допомоги, а також об'єкти, які додані до такого листування або інших форм обміну інформацією.

Частина третя статті 245 КПК, що регулює питання про відбирання біологічних зразків у особи, відсилає нас до статті 241 КПК, яка в свою чергу містить правила здійснення даної процедури.

Також щодо біологічної експертизи слід визначити ряд особливостей:

- Слідчий, прокурор не вправі бути присутніми при відібранні біологічних зразків особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу;
- Перед початком відбирання біологічних зразків особі пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно віддати біологічні зразки;
- При відібранні біологічних зразків не допускаються дії, які принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я;
- Про відбирання в особи біологічних зразків складається протокол.
- Уразі відмови особи добровільно надати біологічні зразки сторона кримінального провадження має звернутися з клопотанням про відбирання біологічних зразків до слідчого судді чи суду. За результатами розгляду клопотання слідчий суддя чи суд дозволяє слідчому, прокурору здійснити відбирання біологічних зразків примусово або зобов'язує їх примусово відібрати зразки, якщо клопотання було подано стороною захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012р. - № 4651-VI (редакція 27.03.2022р.)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар, посилання на онлайн ресурс: https://pidru4niki.com/1171041249380/pravo/otrimannya_zrazkiv_dlya_ekspertizi

Єлаєв Юрій Леонідович
викладач кафедри організації
досудового розслідування
факультету № 1 КННІ ДонДУВС

ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНА ТЕРИТОРІЯ УКРАЇНИ, ЯК КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПРОСТІР

У період часу з 24 лютого 2022 року і по сьогоднішній день в Державі Україна мають місце умови воєнного стану, внаслідок триваючої збройної агресії російської федерації проти України. Вищеназвані умови воєнного стану обумовлені (детерміновані), в тому числі, юридичним фактом тимчасової окупації частини території України. У зв'язку з цим, необхідно звернути увагу на кримінально-процесуальне значення юридичного факту тимчасової окупації частини території України, передусім, в розумінні того, що тимчасово окупована територія України є кримінальним процесуальним простором, який безпосередньо визначений положеннями Кримінального процесуального Кодексу України (далі за текстом – КПК України [1]).

Так, згідно норм статті 4 КПК України [1]), в нормативно-правовому вимірі (розумінні) встановлений інститут кримінального процесуального простору. Так, стаття 4 КПК України [1] понайменована, саме як: Дія Кодексу в просторі. В свою чергу, згідно правоположень цієї норми КПК України [1], передбачено, що простір відносно якого має юридичну дію КПК України [1] існує, в тому числі, у виді: 1) території України (ч. 1 та ч. 4 ст. 4 КПК України [1]); 2) території дипломатичного представництва України за кордоном, консульської установи України за кордоном (ч. 2 ст. 4 КПК України [1]); 3) території іншої держави (ч. 3 ст. 4 КПК України [1]). Разом цим, КПК

України [1] прямо не встановлює правило відносно того, що всі вищеперелічені види кримінального процесуального простору становлять вичерпний перелік видів кримінального процесуального простору. Таким чином, вбачається, що в інших нормах (статтях, частинах статей) КПК України [1] можуть бути встановлені також (додатково) інші види кримінального процесуального простору, які відрізняються від тих видів кримінального процесуального простору, котрі прямо визначені приписами статті 4 КПК України [1]. В свою чергу, інші положення КПК України [1] прямо передбачають інші види кримінального процесуального простору, котрі безпосередньо не встановлені приписами статті 4 КПК України [1]. Одним із таких видів кримінального процесуального простору є тимчасово окупована територія України, що прямо встановлено, в тому числі, нормами частини 2 статті 297-1 КПК України [1]. Необхідно зазначити, що юридичний статус тимчасово окупованої території України передбачений, зокрема, нормами Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (далі за текстом – Закон [2]).

Слід відмітити, що в даному випадку, кримінальний процесуальний простір у вигляді тимчасово окупованої території України існує так би мовити в ускладненій формі. З однієї сторони, тимчасово окупована територія України, сама по собі є простором у кримінальному провадженні в силу приписів частини 2 статті 297-1 КПК України [1] та інших норм КПК України [1], а з іншої сторони, вищеназваний юридичний простір знаходиться в межах території України, тобто, в межах іншого юридичного простору в кримінальному провадженні. У зв'язку з цим, необхідно зазначити, що територія України в якості кримінального процесуального простору, тобто, в якості юридичного простору передбаченого приписами КПК України [1] прямо визначена положеннями частин 1 та 4 статті 4 КПК України [1].

Відносно юридичного статусу тимчасово окупованої території України (зокрема, як окремого виду кримінального процесуального простору) необхідно відмітити, що для нього характерною ознакою є наявність законодавчого

врегулювання питань тимчасово окупованої території України нормативно-правовими актами – джерелами інших галузей правового регулювання, в тому числі, джерелами галузі адміністративного права України. Так, Закон [2] є класичним законом у сфері адміністративного права, оскільки, даний Закон [2], у своїй назві прямо визначає дефініцію (термін): правовий режим на тимчасово окупованій території України. Вбачається, що в загально-теоретичному розумінні (вимірі) юридичне визначення: правовий режим є характерним більшою мірою для теоретико-історичних наук про державу та право (передусім, для теорії права, як підсистеми знань в межах теорії держави та права, філософії права) та галузей матеріального права (конституційного права України, адміністративного права України, кримінального права України, тощо). Одночасно з цим, слід відмітити, що ряд кримінально-процесуальних юридичних відносин прямо врегульований нормами Закону [2], а саме:

По-перше, вищевказаний Закон [2] встановлює кримінально-процесуальний принцип притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за воєнні злочини, злочини геноциду, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (п. 8 ч. 3 ст. 4-1 даного Закону [2]).

По-друге, вищевказаний Закон [2], встановлює, зокрема, такий захід правового реагування на тимчасово окупованій території, як: 1) визначення підслідності кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території (частина 2 статті 12 даного Закону [2]);

По-третє, вищевказаний Закон [2], встановлює, зокрема, такі заходи правового реагування на тимчасово окупованій території України, як: 1) особливий порядок вручення повістки про виклик особи, стосовно якої існують достатні підстави вважати, що така особа виїхала та/або перебуває на тимчасово окупованій території України; 2) особливі правові наслідки ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду підозрюваним, обвинуваченим, який виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, які визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України (частина 3 статті 12 даного Закону [2]).

Вищеназвані заходи правового реагування на тимчасово окупованій території України в сфері забезпечення прав та законних інтересів особи в кримінальному провадженні повністю відповідають доктринально-юридичному принципу згідно якого: «Державне регулювання прав і законних інтересів людини зумовлює юридичне регулювання кримінального процесуального простору, тобто території, на яку поширюється дія кримінальних процесуальних норм» [3, с. 19]. Вищезазначену кримінально-процесуальну фундацію (основу) сформулював науковець-юрист Т.О. Лоскутов.

По-четверте, норми частини 1 статті 12 вищевказаного Закону [2] встановлюють такий захід правового реагування на тимчасово окупованій території України, як визначення в порядку передбаченому частиною 7 статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» територіальної підсудності судових справ, у разі неможливості здійснення правосуддя судами, розташованими на тимчасово окупованих територіях, який стосується, в тому числі, сфери кримінального провадження. Вищевказаний випадок визначення підсудності судової справи в повній мірі співвідноситься з кримінально-процесуальною умовою (обставиною) неможливості здійснення відповідним судом правосуддя (абзац 6 частини 1 статті 34 КПК України [2]).

Все вищенаведене свідчить про необхідність подальших фундаментальних наукових досліджень тимчасово окупованої території України, як одного із видів кримінального процесуального простору в: а) співвідношенні з іншими видами юридичного простору в кримінальному провадженні; б) взаємозв'язку з іншими галузями публічного права України. Вбачається, що вищеназвані наукові дослідження мають здійснюватись, зокрема, шляхом формально-логічного методу тлумачення текстів нормативно-правових актів у сфері кримінального процесу (провадження).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Голос України від 19.05.2012, № 90-91.
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий

режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. Відомості Верховної Ради, 2014, № 26, ст. 892.

3. Лоскутов Т.О. Предмет правового регулювання у кримінальному процесі. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. м. Київ. 2016 рік. С. 34.

Носевич Надія Русланівна

завідувачка кафедри правоохоронної діяльності та поліцейстики факультету №1, Криворізького навчально-наукового Інституту ДонДУВС кандидат юридичних наук, підполковник поліції

ОБЛІК ТА ОДЕРЖАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з військовою агресією російської федерації мільйони українців вимушені залишити свої домівки та шукати прихисток як за кордоном, так і у інших регіонах нашої країни. Задля підтримки людей, які переїхали з зон бойових дій та забезпечення їх базових побутових потреб різні організації та самі українці надають різноманітну благодійну допомогу, найпопулярнішою з яких є гуманітарна. Та, нажаль, щодня фіксуються непоодинокі випадки її розкрадання з метою власного збагачення. З огляду на це військові та цивільні громадяни не отримують у повному обсязі тієї необхідної допомоги яку дійсно наразі потребують.

Благодійництво є особистою та добровільною справою кожного та не передбачає, що благодійник отримає прибуток, винагороду чи компенсацію від бенефіціара.

Благодійником може бути будь-яка **дієздатна фізособа або юридична особа приватного права** (у т. ч. благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності.

Гуманітарна допомога — це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги

або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану.

Набувачами ж гуманітарної допомоги є фізичні та юридичні особи, які потребують гуманітарної допомоги та яким вона надається.

Окрім цього, гуманітарна допомога є різновидом благодійництва і має спрямовуватися відповідно до обставин, об'єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог ст. 3 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» №5073-VI від 05.07.2012 року.

Враховуючи масштабність такої допомоги, підвищення на законодавчому рівні відповідальності за її витрачання та наслідки нецільового використання, вкрай необхідним та доцільним є ведення обліку та документальне оформлення операцій за одержання благодійної гуманітарної допомоги, а **документальне оформлення її руху стало актуальним, як ніколи, тому** благородні наміри потрібно ще й правильно оформити.

Об'єктами правопорушень у сфері благодійництва є гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога, визначення яких наведено у Законах України «Про гуманітарну допомогу» (далі — *Закон №1192-XIV*) та «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (далі — *Закон №5073-VI*).

З положень Закону №1192-XIV вбачається, що гуманітарна допомога — цільова адресна безоплатна допомога. Вона надається у грошовій або натуральній формі, у вигляді виконання робіт чи надання послуг. Отримувачами такої допомоги є особи, які потребують її з огляду на свій соціальний статус, матеріальну незабезпеченість, важке фінансове становище або у зв'язку з виникненням надзвичайного стану, такого, як стихійне лихо,

аварії, катастрофи тощо. Поряд з цим, гуманітарна допомога є різновидом благодійництва.

Відмінністю гуманітарної допомоги є те, що певні товари, роботи чи послуги можуть бути визнані як гуманітарна допомога лише за рішенням уповноваженого державного органу. Наразі постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. №224 затверджено перелік категорій товарів, що визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою в кожному конкретному випадку, на період воєнного стану.

Під благодійною пожертвою розуміється безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, які можуть визначатись між сторонами у договорі про пожертву. У свою чергу, благодійна допомога є наданням гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної чи інших видів компенсацій донорам. Така допомога також може полягати у пересилці, виконанні робіт або наданні певних послуг.

З наведеного вбачається, що ключовою ознакою всіх згаданих понять є безоплатне та безкорисне надання допомоги виключно особам, які її потребують, або для чітко визначених благодійних цілей. Саме ці характеристики і є основним цільовим призначенням цих категорій, порушення якого тягне за собою настання певної відповідальності.

Облік гуманітарної допомоги та відповідна звітність здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги (юридичними особами) у порядку, встановленому Міністерством фінансів України. У разі відсутності обліку щодо отримання та цільового використання гуманітарної допомоги вона вважається використаною не за цільовим призначенням (ст.11 Закону №1192).

Порядок бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 298 від 14.12.1999 року. Це порядок поширюється на юридичних осіб незалежно від видів діяльності та форм

власності (крім бюджетних установ), які одержали гуманітарну допомогу (отримувачі), які її потребують і яким вона безпосередньо надається (набувачі).

Одержану гуманітарну допомогу у вигляді грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей отримувач відображає за дебетом рахунків обліку грошових коштів, товарів, запасів та іншого майна в кореспонденції з рахунком 48 «Цільове фінансування і цільові надходження». Подальшу передачу гуманітарної допомоги на користь набувачів отримувач відображає за дебетом рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» у кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів, товарів, запасів та іншого майна.

Отже, бухгалтерський облік гуманітарної допомоги та відповідна звітність здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги (юридичними особами) у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

У разі відсутності обліку щодо отримання та цільового використання гуманітарної допомоги вона вважається використаною не за цільовим призначенням.

Закон №1192-XIV до порушень законодавства про гуманітарну допомогу відносить, поміж іншого, використання гуманітарної допомоги не за цільовим призначенням або з метою отримання прибутку. Поряд з цим, Закон №5073-VI містить загальні формулювання, відповідно до яких суб'єкти благодійної діяльності і посадові особи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування несуть цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну та кримінальну відповідальність за порушення законодавства про благодійну діяльність у порядку, встановленому законом. Тобто притягнення до відповідальності можливе, лише якщо діяння містить склад певного правопорушення.

Однією з проблем регулювання сфери благодійництва було те, що в українському законодавстві були відсутні спеціальні правові норми, які визначали б склад правопорушень у цій сфері. Лише 24.03.2022 р. Верховною

Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги», яким КК України доповнено статтею про відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Проте наявність цієї норми не свідчить, що порушника беззаперечно буде притягнуто до відповідальності саме за ст. 201² КК України з огляду на таке.

Основними загальними ознаками об'єктивної сторони цього злочину є продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги чи укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку. Однією з обтяжуючих обставин є вчинення злочину під час надзвичайного або воєнного стану (ч. 3 ст. 201² КК України). У нинішніх умовах вбачається, що злочинцю кваліфікуватиметься ч. 3 ст. 201² КК України. Та незважаючи на наявність такої обтяжуючої обставини, як існування воєнного стану, інкримінування цієї статті можливе лише у разі, якщо вартість товарів (предметів) у 350 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тобто 434 175 грн.

В цілому слід зазначити, що запропоновані зміни до Кримінального кодексу України були необхідними, але законодавцем встановлена занадто висока сума для притягнення особи до кримінальної відповідальності за незаконні дії з благодійною допомогою. Така ситуація дозволяє правопорушникам уникати покарання, враховуючи викладене, вважала б за доцільне або ж зменшити суму, необхідну для притягнення до кримінальної відповідальності, приміром, як за вчинення крадіжки – 248 гривень, або ж внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, доповнивши його статтею, яка б дозволяла притягнути правопорушника до адміністративної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Про гуманітарну допомогу» Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>
2. «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 № 174 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>
3. <https://lviv.nashigroshi.org/2022/03/29/u-poshukah-louis-vuitton/>
4. <https://Mehanizmy-nadannya-derzhavnoyu-gumanitarnoyi-dopomogy-v-umovah-voyennogo-stanu.pdf>
5. «Про благодійність та благодійні організації». Закон України від 05 липня 2012 № 5073-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
6. Кримінальний кодекс України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

СЕКЦІЯ №3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Максимчук Іван Миколайович,
старший оперуповноважений в
особливо важливих справах
Департаменту забезпечення
діяльності, пов'язаної з
небезпечними матеріалами НПУ*

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТАКТИКИ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ОТРУЙНИХ РЕЧОВИН

Злочини, пов'язані з незаконним обігом отруйних речовин входять до групи злочинів, що посягають на здоров'я населення і посягають на право громадян на здоров'я, що закріплене у ст. 49 Конституції України. Такі суспільно небезпечні діяння створюють загрозу заподіяння шкоди або ж заподіюють фактичну шкоду здоров'ю громадян, тварин, а також можуть наносити значної шкоди атмосферному повітрю та водному середовищу.

Оскільки нормативно-правового закріплення визначення поняття «отруйна речовина» донині не існує, тому звернемося до наукових джерел. Відтак, отруйними називаються речовини рослинного, тваринного і мінерального походження або продукти хімічного синтезу у твердому, порошкоподібному чи іншому стані, які призводять до ураження всіх живих організмів (людей, тварин, довкілля), оскільки їх потрапляння в організм людини навіть у незначних дозах викликає тяжке отруєння (гостре чи хронічне) або смерть. Отруйні речовини за своїм призначенням поділяються на:

- 1) медичні отрути (наприклад, зміїна отрута, стрихнін, сулема тощо);
- 2) професійні отрути, що використовуються в хімічній промисловості та в інших виробничих процесах (наприклад, ангідрид оцтової кислоти, ціаністі солі, солі миш'яку тощо);
- 3) бойові отруйні речовини [1, с. 10, 30].

Враховуючи

їх безпеку, робота з отруйними речовинами на місці події потребує особливої уваги, умов та відповідних знань.

Питання обігу отруйних речовин завжди було і є актуальним серед науковців, оскільки незаконне з ними поводження може спричинити значну шкоду здоров'ю громадян та навколишньому середовищу. На сьогодні маються деякі наукові праці, присвячені лише окремим питанням розслідування незаконних діянь, пов'язаних із отруйними речовинами, зокрема це роботи таких вчених як: О. В. Артамонова, О. В. Баулін, Н. М. Косміна, О. В. Кузнецова, Д. М. Мірковець, О. Ю. Татаров, Т. С. Кравчина, А. А. Музика, Є. В. Фесенко, В. В. Шаповалов, О. О. Юхно та деякі інші. Коротко розглянемо деякі з них.

Так, у 2008 році О. В. Кузнецова захистила дисертацію на тему «Особливості розслідування незаконних діянь з отруйними та сильнодіючими речовинами», у якій проведено дослідження проблем розслідування незаконних діянь з отруйними та сильнодіючими речовинами, зокрема розроблено криміналістичну характеристику такого виду злочинів, надано перелік обставин, що підлягають встановленню, охарактеризовано особливості виявлення і документування таких незаконних діянь, проведення початкового етапу розслідування, деяких слідчих дій (огляд, допит та обшук), визначено коло судових експертиз, що призначаються під час розслідування, а також удосконалено зміст поняття отруйних та сильнодіючих речовин і розроблено їх класифікацію [2, с. 5-6].

О. Ю. Татаров, Д. М. Мірковець опублікували статтю «Розслідування незаконного обігу отруйних та сильнодіючих речовин та лікарських засобів: проблеми теорії та практики», у якій визначено проблемні питання та типові слідчі помилки, пов'язані з розслідуванням незаконного обігу отруйних чи сильнодіючих речовин та лікарських засобів. Висловлено пропозиції щодо удосконалення норм кримінального процесуального кодексу України [3, с. 119].

У 2020 році були опубліковані методичні рекомендації за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна присвячені

особливостям розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних, сильнодіючих речовин, отруйних сильнодіючих лікарських засобів із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій [4, с. 2]. У 2021 році така праця була доповнена і перевипущена [5, с. 2].

Як видно з наведеного, спостерігається науковий інтерес до цієї проблематики, однак, донині розслідування злочинів, пов'язаних з використанням отруйних речовин залишається проблематичним і має низку питань щодо поняття та обігу отруйних речовин, порядку проведення слідчих (розшукових) дій, призначення відповідних видів судових експертиз тощо. Серед усього спектру проблематичних питань особливого нагального значення має тактика огляду місця події, оскільки це важлива першочергова слідча (розшукова) дія, яка проводиться після повідомлення про такий вид кримінального правопорушення. Особливістю її проведення є, насамперед, забезпечення безпеки громадян, тварин та навколишнього середовища, зупинення розповсюдження отруйних речовин, порядок дій з такими специфічними речовими доказами на місці їх виявлення, а також транспортування. Головним чином, тактика огляду місця події під час розслідування такого виду кримінальних правопорушень має власну специфіку та особливості. А наявні на сьогодні наукові праці не розкривають змість та сутність тактики огляду такої категорії кримінальних правопорушень, що підтверджує актуальність та необхідність наукового вивчення розглядуваної тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максимчук І. М., Сура О. М., Саковський А. А., Фурман Я. В., та ін. Дії поліції під час виявлення фактів незаконного поводження з небезпечними матеріалами: метод. реком. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2019. 79 с.
2. Кузнєцова О. В. Особливості розслідування незаконних діянь з отруйними та сильнодіючими речовинами: автореф. дис. канд. юрид. наук за

спец.: 12.00.09 кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. Київ, 2008. 22 с.

3. Татаров О. Ю., Мірковець Д. М. Розслідування незаконного обігу отруйних чи сильнодіючих речовин та лікарських засобів: проблеми теорії та практики. *Вісник кримінального судочинства*. № 1, 2015. С. 119-125.

4. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних, сильнодіючих речовин, отруйних сильнодіючих лікарських засобів із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій: науково-методичні рекомендації / О. О. Юхно, Т. П. Матюшкова, В. А. Коршенко та ін. За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна. Вид. 2, доп. і перероб. На замовлення Головного слідчого управління Національної поліції України. Харків: Константа; Харківський національний університет внутрішніх справ. 2020. 144 с.

5. Досудове розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних, сильнодіючих речовин, отруйних сильнодіючих лікарських засобів із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій/ [М. Цуцкірідзе, С. Гайду, О. Юхно, В. Бурлака, В. Носов та ін.]. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ; «Факт», 2021. 188 с.

Матюшкова Тетяна Петрівна
головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
проблем наукового забезпечення
правоохоронної діяльності та якості
підготовки кадрів, Харківський
національний університет
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, введений указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 обумовив внесення змін до чинного кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Так, аналіз ст. 615 КПК України дозволяє визначити наступні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій (далі – С(Р)Д), що здійснюються в умовах воєнного стану:

1) за відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань невідкладне проведення огляду місця події до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування;

2) можливість фіксації процесуальних дій під час кримінального провадження у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин;

3) можливість складання протоколу слідчої (розшукової) дії не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій за відсутності можливості складання процесуальних документів безпосередньо під час їх проведення та за умови, що хід і результати вказаних слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій фіксувались доступними технічними засобами;

4) проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи без залучення понятих, якщо це є об'єктивно неможливим або

пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я. У такому разі має здійснюватись безперервний відеозапис ходу і результатів проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи та обшуку особи. На наш погляд, у матеріалах кримінального провадження потенційна небезпека для життя і здоров'я понятих може бути обґрунтована відповідним рішенням слідчого, прокурора, прийнятого на підставі даних про повітряну тривогу, обстріл, інші причини, що унеможливили залучення понятих до обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи;

5) проведення допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, з обов'язковим фіксуванням ходу і результатів за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Саме така фіксація закладає підґрунтя для подальшого використання показань в якості доказів в суді. Доцільним вбачається при допиті потерпілого запитати згоду на використання його показань в міжнародних судових інстанціях, при цьому потерпілий може надати таку згоду на використання всіх показань або дозволити їх використання без зазначення його персональних даних. У окремих випадках при досудовому розслідуванні слід проводити допит свідка, потерпілого за правилами допиту в судовому засіданні за ст. 225 КПК, що відповідають правилам їх допиту під час судового розгляду (ст. 352-353 КПК). При цьому необхідно зважати на відмінність у статусі свідка й потерпілого й додатково роз'яснювати допитуваним особам права, передбачені ст. 55 Римського статуту. Погоджуємось із доцільністю у певних ситуаціях проводити допит свідка, потерпілого у режимі відеоконференції (ст. 232 КПК) зі встановленням його особи, наприклад, шляхом пред'явлення паспорту безпосередньо в відеоконференції або через електронний цифровий підпис, та роз'ясненням прав і обов'язків безпосередньо на відеозаписі, а не шляхом вручення пам'ятки про права і обов'язки у порядку ч. 6 ст. 232 КПК [1, с. 6, 7]. У інформаційному листі Верховного Суду України від 03.03.2022 р. зазначається, що якщо через об'єктивні обставини учасник кримінального

провадження не може брати участь у засіданні в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою технічних засобів, визначених КПК України, як виняток можна допускати участь такого учасника в режимі відеоконференцзв'язку за допомогою інших засобів [2]. В місцевих судах широкого розповсюдження набула практика допиту в режимі відеоконференції із застосуванням власних технічних засобів учасників [1, с. 7];

б) проведення допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, за обов'язкової участі захисника та з обов'язковим фіксуванням ходу і результатів зазначених слідчих (розшукових) дій за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Таким чином, отримані показання можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку участі у допиті захисника та відеофіксації ходу і результатів проведення допиту. Відповідно до ч. 2 ст. 55 Римського статуту до початку допиту доцільно повідомити підозрюваному про право: а) бути поінформованим про те, що є підстави вважати, що ним було вчинено злочин, який підпадає під юрисдикцію МКС; б) зберігати мовчання, при цьому таке мовчання не береться до уваги під час визначення винуватості або невинуватості; в) користуватися допомогою захисника за власним вибором або, якщо підозрювана особа не має захисника, допомогою призначеного їй захисника в кожному випадку, коли цього вимагають інтереси правосуддя, і без будь-якої оплати, якщо в цієї особи немає достатніх коштів на це; та г) бути допитаною у присутності адвоката, якщо тільки ця особа за власним бажанням не відмовилася від свого права на послуги адвоката.

7) можливість використання технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника у проведенні окремої процесуальної дії у разі неможливості його явки. Вбачається, що зазначене нововведення має стосуватись тих процесуальних дій, які у кримінальному провадженні за участю конкретного захисника проводяться не в перше. Інакше, наприклад, складно уявити яким чином може бути забезпечено право захисника

до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційну зустріч (ч. 5 ст. 46 КПК), якщо такий захисник у першому допиті приймає дистанційну участь;

8) право дізнавача, слідчого, прокурора особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів, якщо він володіє однією з мов, якими володіє підозрюваний, потерпілий. При цьому участь перекладача для перекладу пояснень, показань або документів підозрюваного, потерпілого має бути забезпечена за першої можливості;

9) обов'язок дізнавача, слідчого чи прокурора в обов'язковому порядку зберігати в електронній формі копії матеріалів кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких здійснюється в умовах воєнного стану. Це означає і збереження електронних копій протоколів всіх проведених у кримінальному провадженні слідчих (розшукових) дій. У тому числі, якщо при їх проведенні фіксування додатковими засобами фото-, відео- чи аудіо фіксації не проводилось. У таких випадках вбачається необхідним по завершенню процесуальних дій виготовляти їх цифрові копії шляхом сканування чи фотографування.

У випадку розслідування воєнних злочинів за наявності підстав вважати, що протоколи вищевказаних та інших С(Р)Д будуть використані в Міжнародному кримінальному суді, їх слід проводити зважаючи на особливості, передбачені Правилами доказування в МКС [3]. Також доцільним є врахування положень Римського статуту [4].

Резюмуючи викладене слід відзначити, що в умовах воєнного стану огляду місця події, допиту свідка, потерпілого, підозрюваного, одночасному допиту двох чи більше раніше допитаних осіб, обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи притаманні вказані та інші особливості їх підготовки, проведення та фіксації. Тактичні особливості цих слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану потребують подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук О., Бондаренко М. Досудове розслідування воєнних злочинів. Київ, 2022. 12 с. //URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46805/1/Pretrial%20war%20crimes.pdf>.
2. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Інформаційний лист Верховного Суду України від 03.03.2022 р. № 1/0/2-22 // URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf.
3. Rules of Procedure and Evidence. The Hague : Second edition. International Criminal Court. 2013. 83 p. // URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RulesProcedureEvidenceEng.pdf>.
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Александренко Олена Віталіївна
*науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія РФ проти України поставила на порядок денний необхідність вирішення цілої низки проблем, пов'язаних із протистоянням та боротьбою з окупантами, у тому числі щодо необхідності розслідування злочинів в умовах воєнного стану, вчинених на територіях ведення бойових дій, під час бойових дій.

До цього часу жодна з країн не зустрічалася із такими масштабами злочинів, що вчиняються російськими окупантами проти населення України, проти її цивільної інфраструктури, об'єктів культури, екології тощо. Через

неможливість передбачити ймовірність відкритої агресії дане питання не перебувало серед перспективних тем досліджень науковців, тому наразі відчутно бракує відповідної спеціальної літератури. Окремі видання обмежувалися розглядом питань особливостей досудового розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, вчинених на території проведення операції Об'єднаних сил і тимчасово окупованих територіях [1], що, на нашу думку, значно відрізняється від реалій російсько-української війни як за змістом, так і за обсягом роботи правоохоронних і слідчих органів, яка має проводитися. Слід також враховувати, що подібного досвіду розслідування воєнних злочинів з часів Другої Світової війни (1941-1945 р.р.) вітчизняні правоохоронні та слідчі органи не мали, тому необхідно вивчати, аналізувати і використовувати існуючий досвід, зокрема, щодо встановлення та забезпечення належної якості доказів вчинення окупантами злочинів, для підготовки матеріалів на розгляд Міжнародного кримінального суду.

Проблеми розслідування злочинів в умовах воєнного стану, вчинених на територіях ведення бойових дій, полягають також в тому, що більшість особового складу правоохоронних органів і слідчих підрозділів після реформ останніх років складають особи з невеликим досвідом практичної діяльності або взагалі без нього. В умовах же ведення бойових дій та на звільнених від окупації територіях України правоохоронцям доводиться окрім значного обсягу роботи діяти швидко, але ретельно оглядати та фіксувати сліди воєнних злочинів, що потребує певних знань і вмінь, а також діяти в умовах значного і тривалого психічного напруження, яке може впливати на якість роботи. Саме тому вказані категорії злочинів повинні розслідуватися спеціально створеними слідчими групами з найбільш досвідчених працівників, які мають досвід роботи по злочинах, пов'язаних з вбивствами (серійні вбивства, огляд місць виявлення трупів, їх частин тощо), зі злочинами, пов'язаними з кримінальними вибухами, з підпалами та пожежами, авіакатастрофами та ін. Від слідчих по таких злочинах вимагається висока тактична майстерність для отримання свідчень від потерпілих, очевидців і свідків злочинів окупантів, що часом може стати

єдиним доказом у кримінальному провадженні, оскільки військові армії РФ стали знищувати сліди своїх злочинів, тому на виявлення та вилучення речових доказів найчастіше не доводиться розраховувати.

Натомість серед можливостей виявлення і збирання доказів щодо конкретних осіб, які вчинили воєнні злочини, на сьогодні ефективним є використання соціальних мереж, в яких окупанти розміщують пости з відео- та знімками себе, інших солдат, офіцерів з місць бойових дій, повідомляють про своє місцезнаходження та конкретні дії (захоплення військових ЗСУ та цивільних у полон, їх допити, знущання над ними, вбивства, мародерство тощо), розміщують знімки, звукові та відеоповідомлення про свої «трофеї». В соцмережі Телеграм створено групи для повідомлення про пересування військових РФ, їх техніки, про вчинені ними злочини, дано конкретні поради населенню щодо фіксування злочинних дій окупантів. В Україні створено онлайн-ресурс російських воєнних злочинів (The online archive of Russian war crimes). Зібрані у ньому докази розповідають зафільмовану, задокументовану правду про звірства російської армії в Україні. Дані на ресурсі постійно оновлюються у взаємодії з українськими правоохоронними органами, міжнародними організаціями та моніторинговими місіями. Докази також можуть бути надані військовослужбовцями ЗСУ та бійцями підрозділів тероборони, які після знищення позицій окупантів обшуковують їх техніку, тіла вбитих і полонених, їх одяг, речі, вилучають документи, телефони, персональні комп'ютери. Усі отримані матеріали мають бути ретельно оглянуто, досліджено, проаналізовано. Це може дати розуміння змісту наказів командирів та дій їх підлеглих. Зрозуміло, що всі вказані дії, речі, предмети тощо мають бути належним чином процесуально оформлені для використання в подальшому як доказів.

При розслідуванні вказаних злочинів коло суб'єктів взаємодії значно ширше, аніж при розслідуванні за інших умов, у мирній обстановці, не пов'язаній із веденням бойових дій. Важливого значення набуває взаємодія, зокрема, між органами розслідування та військовими підрозділами, розвідкою,

СБУ, ДСНС з метою отримання інформації: про пересування військ противника, номери військових частин, місця ведення бойових дій, окуповані населені пункти, підрозділи ЗСУ, що звільняли зайняті ворогом міста; документи, які склалися підрозділами ЗСУ після звільнення окупованих населених пунктів, в яких було зафіксовано наслідки перебування окупантів (жертви серед місцевих мешканців, знищення та руйнування будинків, об'єктів інфраструктури та ін.).

Обсяг публікації не дає можливості розглянути всі важливі аспекти розслідування злочинів вказаної категорії. Дана проблематика має комплексний характер, а її вирішення потребує уваги зусиль науковців і практичних працівників усіх зацікавлених відомств України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Особливості документування та розслідування злочинів, учинених на території проведення операції Об'єднаних сил, а також на тимчасово окупованих територіях / Юхно О.О., Кікінчук В.В., Степанюк Р.Л. та ін. За заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Вид. 2-ге, доп. і перероб. – Харків. Харківський національний університет внутрішніх справ. 2020. 140 с.

Гамалюк Богдан Михайлович
провідний юрисконсульт
Івано-Франківського НДЕКЦ МВС,
кандидат наук з державного управління
Чепурін Павло Генадійович
завідувач відділу вибухотехнічних
та пожежотехнічних досліджень
Івано-Франківського НДЕКЦ МВС

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
З ПІДПАЛІВ АБО ПОРУШЕНЬ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ,
ЩО ПРИЗВЕЛО ДО ПОЖЕЖІ НА ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТАХ У
ПЕРІОД ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ**

Однією із самих резонансних категорій кримінальних проваджень в сфері дотримання умов господарської діяльності, які стали об'єктом дослідження у період ведення військових дій є злочини з приводу порушення вимог пожежної безпеки, що призвели до пожеж та підпали на господарських суб'єктах. Згідно норм Кримінального кодексу України порушення встановлених вимог пожежної безпеки, що призвело до пожеж які заподіяли шкоду здоров'ю людей, їх загибелі або майнову шкоду у великому або у особливо великому розмірі відноситься до злочинів проти громадської безпеки згідно статті 270 КК України, а у випадку вчинення таких дій з метою ослаблення держави до злочинів проти основ національної безпеки України згідно статті 113 КК України.

Розслідування даної категорії справ на практиці супроводжується із певними труднощами, що спричинені: 1) у втраті матеріальних слідів злочину під впливом високих температур, дій аврійно-рятувальних підрозділів ДСНС України під час ліквідації пожеж або унаслідок навмисних дій незацікавлених в об'єктивному розслідуванні осіб; 2) можливим інсценуванням підпалів з метою приховування інших умисних злочинів; 3) необхідністю комплексного застосування різних за природою спеціальних знань; 4) необхідністю швидкої взаємодії різних контролюючих органів під час розкриття злочину; 5) бланкетністю норми ст.ст. 113, 270 КК України та недосконалістю методичної

бази тощо [1].

На даний час в Україні створена теоретична та методична база знань пов'язана із розслідуванням пожеж суб'єктів господарювання. Науковою основою стали дослідження Грущенко С.А., В.І. Поліщенко, Пономаренко М.В., Ткаченко Є.М., Степаненко С.Г., Лехман С.Д., Цапко Ю.В., та ін. Серед знакових історичних документів з приводу розслідування пожеж є Методика визначення пожежної безпеки електропроводок в пластмасових трубах (1972 р.), Методика визначення пожежної безпеки електропроводок в сталевих трубах (1980 р.), Виявлення і дослідження слідів легкозаймистих і горючих рідин в речових доказах, що вилучаються з місця пожежі (1985 р.), Методи дослідження стану електрообладнання при огляді місця пожежі (1988 р.) та ін.

Однак, із складністю здійснення слідчих дій, відсутністю відповідної спеціалізації по розслідуванню таких злочинів у слідчих підрозділах, незнанням специфіки порушень правил пожежної безпеки, виникають помилки та відбувається втрата доказів, що в подальшому спричиняє низьку результативність у проведенні експертної діяльності.

Для вирішення зазначеної проблеми був прийнятий Наказ МВС №621 від 24.07.2017р., яким затверджений Порядок спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами [4].

Розслідування порушень вимог пожежної безпеки не може здійснюватися без проведення експертної діяльності, зокрема можуть призначатись: інженерно-технічні експертизи (електротехнічна, будівельно-технічна, пожежо-технічна, інженерно-технічна, металографічна); криміналістичні експертизи (експертиза матеріалів, речовин та виробів, вибухотехнічна, трасологічна, технічна експертиза документів, почеркознавча, балістична експертиза); товарознавчі експертизи (машин, обладнання, сировини та товарів народного господарства, військового майна) тощо. При цьому призначення експертиз

відноситься до першочергових слідчих дій, адже великий розрив у часі між подією пожежі та експертним дослідженням з одного боку – може відобразитися на якості дослідження, з іншого – надає можливість слідчому необхідну інформацію для подальшого планування розслідування.

Спробуємо більш детально розглянути деякі особливості розслідування пожеж, які мають значення організації експертної діяльності під час розгляду кримінальних проваджень згідно ст.ст. 113,270 КК України в сфері дотримання вимог пожежної безпеки суб'єктами господарювання.

Інформація про факти виникнення пожеж приймається черговими оперативно-координаційного центру територіального органу ДСНС, черговими інспекторами чергових частин ГУНП та секторів реагування патрульної поліції територіальних підрозділів ГУНП. Під час гасіння із числа начальницького складу територіального органу ДСНС призначається керівник гасіння пожежі, який в подальшому надає оперативну інформацію, пов'язану з пожежею, керівнику та членам слідчо-оперативної групи та забезпечує максимальне первинне збереження речей, матеріалів та обстановки на місці пожежі; надає інформацію керівнику слідчо-оперативної групи щодо зміни обстановки на місці пожежі під час її гасіння та виявлення обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; після ліквідації пожежі надає інформацію керівнику слідчо-оперативної групи щодо первинного місця виявлення полум'яного горіння, подачі перших стволів на гасіння, про цілісність дверей, вікон та їх фурнітури, місця виявлення загиблих осіб та явища, що спостерігалися під час гасіння пожежі тощо.

При проведенні огляду місця події обов'язок слідчо-оперативної групи є не лише виявлення доказів, а й фіксація доказової інформації про злочин. В зв'язку з цим виконуються креслення та схеми, ескізи вузлів та деталей, ведеться фото- та відеозйомка та вилучення речових доказів.

Серед першочергових питань, які необхідно з'ясувати стосовно суб'єкта господарювання, це 1) документи, що закріплюють відповідність стану пожежної безпеки на об'єкті встановленим вимогам; 2) документи про

призначення осіб, відповідальних за дотримання вимог пожежної безпеки на об'єкті, та їх правовий статус; 3) документи, пов'язані з проведенням інструктажів та перевірок знань з питань пожежної безпеки; 4) документи, пов'язані із забезпеченням належного функціонування установок пожежної автоматики та протипожежних засобів; 5) плани (схеми) евакуації на випадок пожежі; 6) документи, що регулюють діяльність пожежно-технічної комісії та добровільної пожежної дружини (команди) на об'єкті (за їх наявності); 7) документи, отримані за результатами перевірок органами, на які покладено функції державного контролю із забезпечення пожежної безпеки [3;2].

Особливо хотілось звернути уваги на дозвільні документи та матеріали господарської діяльності юридичних осіб, які мають зберігатися у органах ДСНС. На кожен об'єкт перевірки в ДСНС або її територіальному органі чи підпорядкованому підрозділі заводиться окрема наглядова справа, в якій зберігаються матеріали листування та документи, що характеризують виконання (дотримання) суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної, пожежної безпеки та цивільного захисту. Отримання зазначених матеріалів є вкрай необхідним для повноти здійснення експертних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гамалюк Б. М., Говорун С. В. Державне управління у сфері забезпечення пожежної безпеки: особливості розслідування справ по пожежах, що спричинені порушенням вимог пожежної безпеки суб'єктами господарювання передбачених ст. 270 кримінального кодексу України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 5. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1434> (дата звернення: 26.03.2021). DOI: 10.32702/2307-2156-2019.5.249
2. Колесніков В.В. Розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами: автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.09. НУВС. Харків, 2005, 21 с.;

3. Кіцелюк В. М. Розслідування порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 251 с.

4. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами: Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 621 від 24.07.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-17>

Герасимов Артем Євгенович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Павлова Наталя Валеріївна
доцент, к.ю.н.,
доцент кафедри криміналістики та
домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВИМАГАННЯ

У ході розслідування вимагань мають застосовуватися співробітниками правоохоронних органів усі дозволені законом способи, засоби і механізми, що попереджують, виявляють і розкривають кримінальні правопорушення, які сприяють притягненню до кримінальної відповідальності правопорушників, які завдали шкоди іншим особам, що відновлюють порушені права та законні інтереси потерпілих. Сьогодення потребує якісно нових підходів до вирішення принципово важливих питань методики розслідування посягань на чужу власність, зокрема, вимагання.

Під час підготовки та проведення допиту вагоме місце займає визначення типової слідчої ситуації. При вимаганні, як правило, їх поділяють на дві групи: 1) коли вимагачі визначили час та місце передачі потерпілим майна; 2) коли вимагачі зовсім невідомі потерпілому та взагалі не встановлено спосіб передачі предмету злочинного посягання. Втім, така система слідчих ситуацій є занадто абстрактною, оскільки вони неприйнятні для тих випадків, коли інформація про цей злочин надійшла з інших джерел, зокрема, в результаті проведення оперативно-розшукових заходів, виділених матеріалів в окреме провадження в ході розслідування інших злочинів, а не лише із заяви потерпілого [1].

На практиці часто трапляються випадки, коли затримані рядові виконавці вимагання, а організатор залишається невідомим, або його роль, навіть у разі затримання, приховується. Ця обставина підвищує значення першого допиту підозрюваних, що відбувається, як правило, в гострій, конфліктній ситуації, в якій учасники мають протилежні інтереси і прагнуть до досягнення різних цілей в умовах інформаційної невизначеності. При цьому сторони конфлікту або хоч би одна з них докладають зусилля для введення супротивника в оману і маскування своєї тактичної позиції. Зіткнувшись з конфліктною ситуацією або припускаючи таку можливість, слідчий повинен наперед продумати відповідні тактичні прийоми, використовуючи метод управління ситуацією, способи рефлексії [2].

При підготовці до допиту особи, яка вчинила вимагання, слідчий повинен отримати інформацію про цю особу, з огляду на наявні матеріальні й ідеальні джерела доказів. Завдяки виявленим слідам слідчий може швидко знайти й затримати злочинця, в подальшому здійснити ідентифікацію цієї особи [3].

Дуже вагоме місце при підготовці до допиту при вчиненні вимагання займає оцінка й дослідження соціального, соціально-демографічного й соціально-психологічного чинників, що сприяли формуванню такої негативної поведінки злочинця, які індивідуалізують та характеризують його. До комплексу такої інформації слід віднести дані біографічного характеру: прізвище, ім'я, по батькові, стать, національність, вік, сімейний стан, освіта, рід

занять, місце роботи тощо; відомості, які відбивають відношення злочинця до суспільства, які характеризують його спосіб життя (участь в громадській і трудовій діяльності, поведінка в побуті й в суспільстві); соціально-психологічні особливості особи (воля, темперамент емоції), що проявляють особистість як неподільну частину суспільства [3].

Під час безпосереднього проведення допиту кожна сторона прагне передбачити думки і дії свого «супротивника» і зайняти більш вигідну позицію. Для слідчого така ситуація складна головним чином на початковому етапі розслідування вимагань, коли ще не зібрані докази, що дозволяють скласти всебічне уявлення про подію злочину, не вивчені особистості підозрюваних. Щоб оволодіти ситуацією і правильно використовувати її, необхідно знайти «найбільш раціональні та ефективні варіанти активності, які дозволили б слідчому з найменшими витратами часу, засобів, розумових і фізичних сил добиватися максимальної результативності в своїй діяльності» [2].

Для того, щоб отримати позитивні результати у ході розслідування вимагання, слідчий повинен заздалегідь визначити предмет допиту. Зокрема, серед переліку питань, які підлягають встановленню, можна окреслити наступні:

- прізвище, ім'я по батькові підозрюваного (підозрюваних);
- місце реєстрації, місце проживання, місце навчання та/або роботи;
- склад сім'ї, зв'язки з потерпілим;
- обставини, що може надати підозрюваний за фактом вчиненого щодо потерпілого вимагання;
- існуючі докази невинуватості підозрюваного у вчиненні даного злочину, якщо він стверджує, що не він його не вчиняв;
- механізм, спосіб, засоби, місце, час вчинення злочину, наслідки, причинно-наслідковий зв'язок, винна підозрюваного (умисел, мета, мотив), якщо він зізнається у вчиненні вказаного злочину.

Важливим є визначення тактичних прийомів, які можуть застосовуватися до особи, яка вчинила вимагання. Зокрема, деталізація та уточнення показань,

одночасний допит підозрюваного і потерпілого, підозрюваного і свідка, потерпілого і свідка; «допущення легенди», «розпалювання конфлікту» між співучасниками вимагання, оголошення показань одного підозрюваного (обвинуваченого) іншому тощо.

Отже, з огляду на це, можна зробити висновок, що проведення допитів підозрюваних під час розслідування вимагань є дуже важливим аспектом пошуку й закріплення інформації, що становить предмет доказування конкретного кримінального провадження. Допит підозрюваного – це така слідча (розшукова) дія, за допомогою якої слідчий перевіряє, узагальнює вже отримані відомості про вчинений злочин, а також отримує нову інформацію, яка може як викривати, так і заперечувати можливість вчинення злочинцем незаконних дій у формі вимагання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ієрусалимов І.О., Клименко Н.І. Методико-криміналістичне забезпечення розслідування злочинів. 2021. С. 233. (дата звернення: 09.10.2022).
2. Гавріляк О.Ю. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вимагань. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. №. 3. (дата звернення: 09.10.2022).
3. Дергач Л. В. Особливості проведення допиту підозрюваних у справах про вимагання, вчинені організованими злочинними групами. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. №. 22. С. 267-273. (дата звернення: 09.10.2022).
4. Лужецька О.Р. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики вимагання, пов'язаного із застосуванням насильства над потерпілим. *Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. №. 4. С. 196-201. (дата звернення: 09.10.2022).

Герасимов Артем Євгенович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Бублик Надія Сергіївна
доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Чинним Кримінальним процесуальним кодексом України регламентується не лише процес встановлення істини, але і достовірності відомостей, отриманих у процесі збирання інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення. Унаслідок цього експериментально-дослідна діяльність вважається дуже важливою складовою кримінального провадження будь-якої категорії. Така діяльність обумовлюється проведенням «слідчого експерименту», який входить до переліку слідчих (розшукових) дій. Слідчий експеримент – це та процесуальна дія, яка в більшості випадків застосовується у разі активної протидії органам досудового розслідування, багатоепізодності та складності вчинених кримінальних правопорушень, а також існуванню деяких невстановлених фактів протиправного діяння особи.

Варто вказати, що метою проведення слідчого експерименту є перевірка вже отриманих фактичних відомостей і доказів за певним кримінальним провадженням.

Визначена слідча (розшукова) дія проводиться у разі наявності сумнівів у органів досудового розслідування щодо достовірності наданої інформації із приводу здійснюваних дій або подій, які відбувалися, за певних умов.

Тож, слідчий експеримент – це передбачена положеннями ст. 240 КПК України слідча (розшукова) дія, суть якої полягає у дослідженні, перевірці та/або уточненні даних, що становлять інтерес для встановлення обставин

кримінального правопорушення [1].

Слід зазначити, що в перекладі з латинської мови експеримент – це емпіричний метод пізнання, за якого у керованих і контрольованих умовах отримуються певні висновки стосовно синтезу явищ і об'єктів, а також з'являються дещо нові характеристики контрактних явищ і об'єктів [2].

Крім того, варто наголосити, що експеримент як загальнонауковий метод дослідження за своєю суттю повністю відрізняється від слідчого експерименту як слідчої (розшукової) дії, адже експеримент як окремий метод дослідження може виступати лише складовою певною процесуальної дії, у той час як слідчий експеримент – це повноцінна слідча (розшукова) дія, що передбачена чинними положеннями кримінального процесуального законодавства України.

На даний момент досі ведуться дискусії з питання віднесення слідчого експерименту до подальших або початкових слідчих (розшукових) дій. Більшість вчених-криміналістів доходять висновку, що його слід відносити до групи подальших дій, адже вона характерна до більш пізнього моменту досудового розслідування. В свою чергу, С. І. Новикова та Ш. Ш. Ярамиш'ян мають зовсім іншу позицію. Автори вважають, що несвоєчасність проведення слідчого експерименту – це дуже важлива проблема, яка відіграє провідну роль у ході досудового розслідування [3, с. 10].

А вже І. М. Лузгін вказує, що суть даного роду діяльності органів досудового розслідування пов'язана із дослідженням фактів і явищ за таких умов, коли створюється штучне відтворення обставин, інших властивостей, необхідних для відібрання певних висновків. Зокрема, це виглядає як випробування, що дає змогу виокремити, пізнати суть та походження даного явища (факту), відкинути можливість існування схожих явищ (фактів) у минулому [4].

Вагомою особливістю проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії є участь особи, що безпосередньо сприймала дане явище (подію). Суб'єкт вказаної процесуальної дії відтворює спосіб вчинення кримінального правопорушення, демонструючи послідовність своїх дій за допомогою

імітаційних рухів, предметів на місці події. Дії, які виконує суб'єкт слідчого експерименту складають суть та метод фіксування й перевірки відомостей [5, с. 225].

Зі свого боку, М. М. Єфімов зазначає, що надзвичайно доцільним тактичним прийомом при здійсненні слідчого експерименту є залучення спеціалістів у певній галузі знань (за необхідності). У разі вчинення кримінального правопорушення із застосуванням зброї чи інших засобів, що заздалегідь виготовлені для нанесення тілесних ушкоджень, залучення судово-медичного експерту є обов'язковим кроком органів досудового розслідування [6].

Підводячи підсумок, зазначимо, що слідчий експеримент – це дуже складна процесуальна дія, яка є обов'язковою при проведенні досудового розслідування за більшістю категорій кримінальних правопорушень, адже від результату проведення слідчого експерименту залежить подальший процес доказування, а також доведення вини особи, що підозрюється у вчиненні протиправного діяння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-17. Відомості Верховної Ради України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>

2. Новітній філософський словник. 2004.
URL: <http://kniga.scienceontheweb.net/noveyshiy-filosofskiy-slovar.html>

3. Новиков С. И., Ярамышьян Ш. Ш. Следственный эксперимент при расследовании дорожно-транспортных происшествий: учеб. пособие. Киев: НИиРИО КВШ МВД СССР, 1986

4. Лузгин И. М. Методологические проблемы расследования. М.: Юрид. лит., 1973. 216 с.

5. Салтевський М. В. Криміналістика: підручник: у 2 ч. Ч. 2. Харків: Консум, 2001. 528 с.

6. Єфімов М. М. Окремі питання проведення слідчого експерименту при розслідуванні злочинів проти громадського порядку. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. Харків, 2017. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/34.pdf

Солошак Богдан Сергійович
курсант III курсу факультету № 1
КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Приходько Андрій Андрійович
старший викладач кафедри організації
досудового розслідування
факультету № 1 КННІ ДонДУВС

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ФІКСАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ, КВАЛІФІКОВАНИХ ЗА ФАКТОМ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ

Сьогодні найактуальнішою темою всіх обговорень, повідомлень і публікацій є тема війни в Україні, розпочатої 24 лютого 2022 року Російською Федерацією, яка цинічно вторглася на українську територію. Годі перелічувати всі вбивства, руйнування та інші злочини керівництва та збройних сил Росії, які вони вже вчинили на території України. Буча, Волноваха, Гостомель, Чернігів, Харків, Маріуполь, Северодонецьк, Лисичанськ ... Це далеко не всі українські міста, які загарбники знищили. А підлі і нещадні вбивства мирних жителів і дітей шляхом бомбардування об'єктів цивільної інфраструктури та розстрілів викликають неймовірний жах, дику лютю до ворога і питання – як таке взагалі можливе в цивілізованого світі, в XXI столітті. Порушуючи всі принципи і норми ведення війни, російські війська безщадно знищують український народ. І на думку багатьох – це справжній геноцид української нації.

Колабораціонізм як наратив в умовах війни був і залишається багатогранним і суперечливим явищем. З одного боку – це провина і зрада, а з іншого боку – це вимушений крок та умова виживання населення на окупованих територіях. Україна в умовах війни перебуває вже 8 років і

проблема колабораціонізму не є новою, проте в період активізації повномасштабної агресії Російської Федерації проти українського народу, ця тема набула нових смислів і нового усвідомлення, як на інституційному рівні, так і рівні суспільства в цілому.

Зміни в Закон про колабораційну діяльність були внесені вже з початком нової фази війни в Україні. 3 березня 2022 року був підписаний президентом В. Зеленським Закон України про колабораційну діяльність зі змінами. Кримінальний кодекс України доповнено статтею 111-1, якою визначено поняття колабораціонізму та його види, а також відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, визначеного цією статтею, передбачає покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років[1]. Закон про колабораційну діяльність включає всі напрямки можливої співпраці з окупантом, головним питанням є притягнення до відповідальності всіх, хто підпадає під цей закон. Пошуком зрадників і підтвердженням їх провини займають як офіційні інституції (РНБО, СБУ, Прокуратура), так і правоохоронні органи, а саме оперативні підрозділи.

Аналіз ст. 111-1 Кримінального кодексу України дає підстави стверджувати, що оперативно-розшукове документування є можливим тільки щодо фактів, передбачених частинами 5, 6, 7 та 8, адже саме ці діяння віднесені до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів. Такими діями є:

- добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративногосподарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території;

- організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення

інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах;

- добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України;

- вчинення особами вищевказаних дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків [2; 3]

Слід зауважити, що за фактами колабораційної діяльності виявленню та документуванню підлягають фактичні дані, які вказують на злочинні дії розроблювальних, а саме:

- 1) Про подію злочину (час, місце, спосіб, інші обставини вчинення злочину);
- 2) Про причетність розроблювальних до підготовки або вчинення злочину та мотивах, що спонукають останніх вчиняти протиправні дії;
- 3) Про обставини, що характеризують їх особистість;
- 4) Про місцезнаходження знарядь вчинення злочину або інших предметів, здобутих злочинним шляхом тощо.

При цьому, існують три напрямки документування злочинних дій розроблювальних, а саме: виявлення осіб, які можуть бути свідками у кримінальному провадженні за фактами колабораційної діяльності; виявлення предметів і документів, що мають доказове значення у кримінальному провадженні за фактами колабораційної діяльності; фіксація дій

розроблювальних осіб з метою наступного використання отриманих фактичних даних у процесі доказування під час розслідування за фактами колабораційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України про колабораційну діяльність з'єднаннями.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
2. Заєць О. М. Застосування під час воєнного стану кримінальної відповідальності за колаборацію. V Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: матеріали форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 19-20 травня 2022 р. Том 1. Тернопіль: Вектор, 2022. С. 115.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/друк> (дата звернення 12.07.2022).
4. Оперативно-розшукова тактика: навчально-методичний посібник / С. В. Албул, Р. В. Мукоїда, В. Б. Любчик та ін.; за заг. ред. проф. д.ю.н., проф. С. О. Кузніченка. Одеса: ОДУВС, 2013. 206 с.

Ананійчук Богдана Олегівна,
курсант IV курсу навчально-наукового
інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ
Науковий керівник:
Павлова Наталія Валеріївна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри криміналістики та
домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ

З кожним роком вдосконалюється рівень професійності злочинців, які вчиняють умисні вбивства на замовлення, у той час як процес розслідування вищевказаної категорії злочинів не змінюється, через що зменшується результативність та проведення складної та багатоаспектної роботи слідчих, оперативних співробітників і криміналістів. Формування доказової бази і саме розкриття злочинів, передбачених п. 11 ч. 2 ст. 115 Кримінального кодексу України (далі – КК України), викликає значні труднощі як у слідчих, так і у оперативних працівників, адже категорія осіб, що вчиняють вищевказані злочини, володіє достатніми навичками маскуванню, підготовки, вчинення та протидії органам досудового розслідування.

Під умисним вбивством, вчиненим на замовлення, у кримінально-правовій доктрині розуміють умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Проте ст. 27 КК України не передбачає такого виду співучасників, як «замовник». Слід зазначити, що саме доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити або не вчинити в інтересах виконавця

певні дії матеріального чи нематеріального характеру [1, с. 47].

Вбивство на замовлення характеризується складним злочинним переплетінням: замовник – виконавець; або замовник – посередник (декілька посередників) – виконавець. Вбивство на замовлення має специфічні та своєрідні особливості тактики та методики їх розслідування. Потребує від правоохоронних органів, що розслідують такі злочини, певних криміналістичних знань та вмінь, які своєю чергою ґрунтуються на впорядкованій системі елементів криміналістичної характеристики вбивств на замовлення. Аби правильно розуміти специфіку вбивств на замовлення, варто враховувати такі їхні особливості, як-от: використання новітніх криміналістичних науково-технічних розробок; оперативне проведення негласних слідчих дій; навантажена робота експертів для проведення судово-медичних, цитологічних, балістичних, генетичних експертиз та продумана позиція сторони обвинувачення [2].

Вивчення матеріалів практики показало, що замовниками вбивств у кожному четвертому випадку є представники комерційних структур, корумповані посадові особи, лідери злочинних угруповань, раніше судимі особи, у кожному третьому – знайомі та боржники потерпілого, ще чверть замовників складають близькі родичі або хтось із членів сім'ї. Лише у 8 % випадків приводом для вчинення вбивств на замовлення були політичні погляди замовника [3].

Вивчення матеріалів практики показало, що замовниками вбивств у кожному четвертому випадку є представники комерційних структур, корумповані посадові особи, лідери злочинних угруповань, раніше судимі особи, у кожному третьому – знайомі та боржники потерпілого, ще чверть замовників складають близькі родичі або хтось із членів сім'ї. Лише у 8 % випадків приводом для вчинення вбивств на замовлення були політичні погляди замовника [4].

Такий науковець як Жерж Н.А. стверджує, що від якості й організованості проведення слідчих (розшукових) дій на першому етапі

розслідування прямо залежить хід всього розслідування, формування доказової бази, а також формування подальшого плану розслідування. Системність роботи слідчо-оперативної групи при виїзді на місце вчинення даної категорії злочинів полягає в наступному: 1) слідчий повинен організувати опитування свідків події для отримання інформації, яка може бути корисною для розслідування по «гарячих слідах»; 2) слідчий повинен забезпечити якісне проведення огляду місця події (за участю інспектора-криміналіста). Якщо виникають якісь складності щодо огляду місця події, повинна бути залучена група слідчих, а також інші фахівці з певних галузей знань, при чому керівництво над оглядом бере на себе найдосвідченіший слідчий; 3) повинен бути реалізований огляд трупа на місці його виявлення. Для даної дії слідчий зобов'язаний запросити, окрім судово-медичного експерта, інших фахівців із різних галузей знань: балістика, вибухова техніка й інші; 4) має бути призначена судово-медична експертиза трупа, а також проведені інші необхідні дослідження; 5) мають бути виконані заходи для переслідування по «гарячих слідах», використана службово-розшукова собака; 6) оперативними співробітниками мають бути обстежені території, які прилягають до місця вчиненого злочину; 7) мають бути заблоковані можливі шляхи втечі вбивці співробітниками поліції; 8) має бути проведений обхід квартир і подвір'я, виконані розвідувальні опитування з метою виявлення свідків, збору відомостей про можливого вбивцю. Надалі необхідно здійснити детальний допит свідків, затримання підозрюваного, обшук тощо [5, с. 409].

Вирішальне значення у розкритті вбивства на замовлення має ретельний огляд місця події. У першу чергу необхідно організувати його охорону, що сприятиме якісному виявленню слідів злочину і гарантуватиме безпеку учасників слідчої дії. При огляді місця, де перебував виконавець, потрібно знайти на місці події сліди, які можуть залишитися від такої особи (сліди рук, ніг, недопалки, жувальні гумки, ліки). При їх дослідженні можна отримати дані, які характеризують особу. Основну увагу приділяють слідам, які залишені від пострілу на місці події (кулі, гільзи, сліди від куль на стінах тощо). Крім того,

сліди від пострілу і навіть біологічні сліди (наприклад, крові) потерпілого (якщо постріл здійснений з близької відстані) можуть бути виявлені і на підозрюваному [6].

Отже, у наслідок цього можна стверджувати, що вищевказані рекомендації у разі їх дотримання співробітниками територіальних органів Національної поліції (слідчими, оперативними працівниками, криміналістами) на початковій стадії розслідування вбивств, вчинених на замовлення, надають гарантію збереження значимих для розкриття злочину відомостей, а також подальшого встановлення осіб, що причетні до злочину або володіють інформацією про нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Потебенько М.О., Гончаренко В.Г. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. У 2 ч. Ч. 2. Особлива частина. Київ: Форум, 2001. 944 с. (дата звернення: 03.10.2022).
2. Пахомова К.О. Особливості кримінально-правової характеристики вбивства на замовлення. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. 2019 р. С. 70.
3. Левковський В.Ф., Усенко О.В., Азаров М.Ю. Вбивства на замовлення як прояв організованої злочинності. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2007. №. 17. С. 96-103.
4. Саїнчин О.С. Особливості початкового етапу розкриття вбивств, виконаних на замовлення: Навчальний посібник. Одеса: Юридична література, 2002. 160 с.
5. Жерж Н.А. Початковий етап розслідування вбивств, вчинених в умовах неочевидності. - Актуальні проблеми держави і права. 2014. № 63. С.406 - 412. (дата звернення: 03.10.2022).
6. Бояров В.І. Деякі особливості розслідування вбивств на замовлення. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) . 2007. Вип. 17. С. 33-40. (дата звернення: 03.10.2022).

СЕКЦІЯ №4

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Юсупова Катерина Олександрівна,
адвокат, Адвокатське об'єднання
«Ю.Р.С.П.», м. Київ*

УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА ПРИ ОБРАННІ НЕПОВНОЛІТНЬОМУ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

24 лютого 2022 року росія почала повномасштабне збройне військове вторгнення в Україну, на території нашої держави було введено правовий режим воєнного стану. У зв'язку з цим передбачено певні обмеження конституційних прав і свобод громадян, тимчасові обмеження законних інтересів юридичних осіб. Водночас, потребує особливої уваги механізм реалізації прав неповнолітніх осіб на захист у правозастосовному процесі. Важливу роль у реалізації права неповнолітніх осіб на захист у кримінальному провадженні відводиться захиснику.

При обранні запобіжного заходу до неповнолітньої особи слід враховувати положення міжнародних актів і договорів у сфері захисту прав дітей, які ратифіковано Верховною Радою України. Передусім це стосується такого запобіжного заходу як тримання під вартою. Зокрема, у ст. 37 Конвенції про права дітей, що ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20.11.1989, акцентується увага на те, щоб кожна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюється згідно із законом та використовується лише як крайній захід протягом найкоротшого відповідного періоду часу. Відповідно до Мінімальних стандартних правил ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), що прийняті і проголошені резолюцією 40/33 Генеральної Асамблеї ООН 29.11.1985, тримання дитини під вартою до суду застосовується лише як крайній захід і протягом найкоротшого періоду часу; утримання під вартою по можливості

замінюється іншими альтернативними заходами такими як – постійний нагляд, активна виховна робота або поміщення в сім'ю чи у виховний заклад. У п. 17 Правил ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі, прийнятих резолюцією 45/113 Генеральної Асамблеї ООН 14.12.1990, зазначено, що судам потрібно враховувати особливе становище тієї категорії неповнолітніх, до яких під час досудового розслідування чи судового розгляду застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Розгляд кримінальних проваджень щодо вказаної категорії осіб має пріоритетний та першочерговий характер навіть порівняно з іншими провадженнями щодо неповнолітніх, у яких обрано м'якший запобіжний захід або ж такого заходу не застосовано взагалі.

До неповнолітнього підозрюваного застосовуються запобіжні заходи, передбачені главою 18 КПК України. Крім цього, ст. 492 КПК України регламентує застосування до неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. За наявності відповідних підстав до неповнолітнього з урахуванням його вікових та психологічних особливостей, роду занять може бути застосовано один із запобіжних заходів, передбачених КПК України.

Окрім учасників кримінального провадження, які мають право ініціювати обрання запобіжних заходів та приймати рішення про їх застосування, таким правом наділена сторона захисту [1, с. 468]. Водночас, захисник неповнолітньої особи, як правило, вносить заперечення на клопотання про обрання запобіжного заходу та зміну його на більш м'який; або взагалі – про незастосування до неповнолітнього підозрюваного запобіжного заходу.

Тримання під вартою (ст. 183 КПК України) є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим в ст. 177 КПК України. Тримання під вартою є найбільш суворим запобіжним заходом, який суттєво обмежує конституційне право людини на свободу та особисту недоторканність. Відповідно до ч. 2 ст. 492 КПК України затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися до

неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

Утримання під вартою має застосовуватися лише у виняткових випадках, як крайній захід, з визначенням якомога більш коротких термінів такого змісту і з забезпеченням періодичного перегляду через короткі проміжки часу підстав для його застосування або продовження [2]. Строк тримання неповнолітнього під вартою складає 30 діб.

Під час аналізу причин відмови судів у застосуванні стосовно неповнолітніх запобіжного заходу – тримання під вартою, встановлено недоліки застосування до неповнолітніх цього заходу примусу. Зокрема, щодо неповнолітніх, як вчиняють нетяжкі злочини, вперше, мають постійне місце проживання та навчання, мешкають з батьками або іншими родичами, позитивно характеризуються та ін. [3]. У справі № 295/9863/16-к слідчим суддею Богунського районного суду Житомирської області 26.07.2016 обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою щодо неповнолітнього С., який підозрювався у вчиненні злочинів середньої тяжкості; апеляційним судом рішення скасовано, неповнолітнього звільнено із СІЗО [4]. В іншій справі із слідчого ізолятора звільнено неповнолітнього Н., якого вироком Рівненського районного суду від 09.12.2016 у справі № 570/5286/16-к засуджено до 30 діб арешту за вчинення злочину середньої тяжкості – крадіжки й обрано запобіжний захід – тримання під вартою. За апеляцією адвоката вирок суду в частині призначеного покарання та обраного запобіжного заходу змінено, неповнолітньому призначено покарання, не пов'язане з позбавленням волі [5].

Під час підготовчого провадження справи про кримінальне правопорушення, вчинене неповнолітнім, суддя повинен з'ясувати, чи немає підстав для зміни, скасування або обрання запобіжного заходу. Особливо виважено слід підходити до обрання неповнолітньому запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Приймаючи рішення з цього питання, суд має дослідити обставини, які враховуються при обранні запобіжного заходу, – стан здоров'я

неповнолітнього, його сімейний і матеріальний стан, стосунки з батьками, дієвість існуючого контролю за його поведінкою, вид діяльності, місце проживання, дані про попередні судимості, соціальні зв'язки, схильності, спосіб життя, поведінку під час провадження у цьому або іншому кримінальному провадженні, наявність чинників, обставин чи визнання ним моральних цінностей, які дозволяють прогнозувати його поведінку.

Забезпечити якісне дослідження зазначених обставин допоможе захисник шляхом опитування батьків, опікунів, піклувальників, представників адміністрації за місцем роботи чи навчання неповнолітнього тощо.

Також згідно із ст. 186 КПК України клопотання про застосування або зміну запобіжного заходу розглядається слідчим суддею, судом невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту фактичного затримання підозрюваного, обвинуваченого або з моменту надходження до суду клопотання, якщо підозрюваний, обвинувачений перебуває на свободі, чи з моменту подання підозрюваним, обвинуваченим, його захисником до суду відповідного клопотання у порядку, передбаченому ст. 201 КПК України.

Крім цього, розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу до неповнолітньої особи здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, законних представників.

Отже, захисник неповнолітньої особи бере активну участь у виборі запобіжного заходу підлітку, процесу його обрання, користується повноваженнями щодо подання апеляції на обраний запобіжний захід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. В. Я. Тація. Харків: Право, 2012. 664 с.

2. Суддям пояснили, як судити неповнолітніх. URL.: https://jurliga.ligazakon.net/news/95007_suddyam-poyasnili-yak-suditi-nerovnoltnkh. (дата звернення: 11.11.2022)

3. Губська О. А. До проблеми дотримання прав неповнолітніх при обранні щодо них запобіжних заходів. URL:

<https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/g/227-do-problemi-dotrimannya-prav-nepovnolitnikh-pri-obranni-shchodo-nikh-zapobizhnikh-zakhodiv.html> (дата звернення: 11.11.2022)

4 Єдиний державний реєстр судових рішень.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/59211901> (дата звернення: 11.11.2022)
5. Єдиний державний реєстр судових рішень.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/63682683> (дата звернення: 11.11.2022)

*Кузьменко Валерія Вадимівна,
курсант IV курсу навчально-
наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
ДДУВС
Науковий керівник:
Бублик Надія Сергіївна,
доцент кафедри
кримінального процесу та
стратегічних розслідувань
ННІПФП НП ДДУВС*

ЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Заходи забезпечення є невід’ємним елементом кримінального процесу більшості сучасних держав світу, оскільки за їх допомогою забезпечується належний, заданий законом перебіг досудового розслідування і судового провадження, а в кінцевому підсумку – захист особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень та виконання інших завдань кримінального судочинства. Власне ця обставина і породжує актуальність дослідження.

З’ясування значення заходів забезпечення кримінального провадження на стадії досудового розслідування, на нашу думку, варто розпочати насамперед із дослідження поняття «заходи забезпечення кримінального провадження» та аналізу його змістовного наповнення, оскільки саме воно визначає призначення

цієї категорії.

Одразу відзначимо, що у кримінально-процесуальному законодавстві відсутнє визначення цього поняття, у зв'язку з чим існує потреба звернення до його доктринального тлумачення.

Характеризуючи поняття «заходи забезпечення кримінального провадження», автори підручника кримінального процесу акцентують увагу, що це різновид процесуальних заходів державно-правового примусу, що застосовуються уповноваженими органами у визначених законом випадках з метою досягнення дієвості кримінального провадження [1].

Науковці В. Рожкова, Д. Савицький, Я. Конюшенко заходи забезпечення кримінального провадження трактують подібно першому визначенню, однак додають до визначення ще декілька цілей застосування таких заходів: припинення неправомірних дій осіб, які залучаються до кримінального провадження та забезпечення виявлення і закріплення наявних доказів [2, с. 246]

В. Гусаров акцентує увагу на такій важливій меті заходів забезпечення кримінального провадження як необхідність подолання негативних обставин, що виникають під час досудового розслідування і судового провадження і перешкоджають або можуть перешкоджати успішному вирішенню завдань кримінального провадження, досягненню його дієвості, забезпеченню нормального ходу і відновленню процесуальних відносин у сфері кримінального судочинства [3].

Науковець О. Фірман у своєму визначенні додає ще одне завдання заходів забезпечення кримінального провадження - дотримання процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження та забезпечення виконання судових рішень у частині цивільно-правових наслідків вирішення справи [4].

Автори науково-практичного коментаря до Кримінального процесуального кодексу України вказують, що заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються для попередження і припинення їхніх неправомірних дій учасників кримінального провадження з метою

успішного розслідування і вирішення завдань кримінального судочинства [5, с. 292].

Таким чином, як висновок, зазначимо, що загальним призначенням заходів забезпечення кримінального провадження є їх здатність забезпечити дієвість кримінального провадження та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Значення заходів забезпечення кримінального провадження на стадії досудового розслідування полягає у тому, що:

- по-перше, вони полегшують процедуру виявлення та оформлення доказів на доведення вини особи у кримінальному провадженні, що є центральним завданням цієї стадії кримінального провадження;

- по-друге, вони забезпечують припинення неправомірних дій осіб, які залучаються до кримінального провадження;

- по-третє, вони сприяють дотриманню процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процес. Підручник. За загальною редакцією В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. К.:«Центр учбової літератури». 2013. 544 с.
2. Рожнова В.В., Савицький Д.О., Конюшенко Я.Ю. та ін. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (загальна частина)/ В.В. Рожнова, Д.О. Савицький, Я.Ю.Конюшенко та ін.– Національна академія внутрішніх справ, 2012. 331с.
3. Гусаров В.М. Проблеми застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження.URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06-2/part_4/18.pdf
4. О.В. Фірман Заходи забезпечення кримінального провадження та їх класифікація». URL:http://lsej.org.ua/6_2014/65.pdf
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар/ за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова; Національний

університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»,
Національна академія правових наук України. Х.: «Право», 2012. 844 с.

Кузьменко Валерія Вадимівна

*курсант IV курсу навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
ДДУВС*

Науковий керівник:

Бублик Надія Сергіївна

*доцент кафедри
кримінального процесу та стратегічних
розслідувань ННІПФП НІП ДДУВС*

ОБГРУНТОВАНА ПІДОЗРА ЯК СКЛADOVA ПІДСТАВИ, ЩО ЗАЗНАЧАЄТЬСЯ У КЛОПОТАННІ ПРО ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

Запобіжні заходи є невід’ємним елементом майже кожного кримінального провадження. При чому, їх регламентація законодавцем щодо підстав для їх обрання, уповноважених суб’єктів і т.д. є імперативною, оскільки такі заходи пов’язані із обмеженням прав та свобод людини щодо якої вони обираються.

З аналізу ч.2 ст. 177 Кримінального процесуального кодексу України (далі за текстом – КПК України) можемо відзначити, що підстава для застосування запобіжного заходу є комплексною та складається з двох взаємопов’язаних елементів, одним із таких елементів є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення[1].

При аналізі зазначеної норми, одразу виникає неоднозначність у тому, що означає визначення «наявність обґрунтованої підозри»: сам факт наявності повідомлення про підозру певній особі чи наявність матеріалів, які підтверджують, що така підозра спирається на конкретні зібрані факти. З огляду на це, актуальним є дослідження категорії «обґрунтована підозра» та її

врахування при призначенні запобіжного заходу.

Проаналізувавши положення КПК України та міжнародну судову практику, на нашу думку, наявність обґрунтованої підозри означає не лише сам факт існування повідомлення особі про підозру, яке вручено особі, а й наявність доказів, які підтверджують, що підозра не є безпідставною. Така позиція впливає з наступних положень.

По-перше, у п. 1 ч. 1 ст. 178 КПК України зазначено, що при розгляді питання про обрання запобіжного заходу уповноважений суб'єкт зобов'язаний здійснити оцінку сукупності всіх обставин, у т. ч. вагомість наданих доказів про вчинення особою, щодо якої обирається запобіжний захід, певного кримінального правопорушення [1].

По-друге, п. 3 ч. 1 статті 184 КПК України закріплено, що клопотання про обрання запобіжного заходу повинно містити виклад обставин, що дають підстави підозрювати/обвинувачувати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини з доданням відповідних копій матеріалів [1].

По-третє, зі сталої практики Європейського суду з прав людини впливає, що слова «обґрунтована підозра» означають наявність фактів чи інформації, котрі можуть переконати сторонню об'єктивну особу у тому, що конкретна особа могла вчинити кримінальне правопорушення [2].

Крім того, категорія «обґрунтована підозра» означає існування доказів, які об'єктивно пов'язують особу, щодо якої обирається запобіжний захід, з певним кримінальним правопорушенням. Водночас, такі докази повинні бути достатніми для засудження такої особи, але мають бути достатніми задля виправдання здійснення подальшого розслідування або висунення обвинувачення такій особі («Боротьба проти України»)[3].

Таким чином, як висновок, зазначимо, що невід'ємною частиною клопотання про обрання запобіжного заходу є зазначення підстави для обрання такого запобіжного заходу та її належне обґрунтування. При цьому категорія «наявність обґрунтованої підозри» як складовий елемент підстави для обрання

запобіжного заходу означає не лише наявність повідомлення особі про підозру, а й доказів, які надано на підтвердження такої підозри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року. № 4651-VI. Дата оновлення: 08.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Рішення ЄСПЛ «Чеботарі проти Молдови» від 13 листопада 2007 року. URL: <https://khpg.org/1359449527>
3. Рішення ЄСПЛ «Боротюк проти України» від 16 грудня 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_704#Text

Збутевич Данііл Віталійович
курсант 4 курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Бублик Надія Сергіївна
доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОГЛЯД ЗМІН, ВНЕСЕНИХ ДО КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, ЩОДО ПОРЯДКУ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

У результаті виниклої соціальної, політичної та воєнної ситуації в Україні дуже актуальним є питання дослідження змін, внесених до національного законодавства, з метою виокремлення їх позитивної та негативної сторони. Порядок затримання особи регламентується Кримінально-процесуальним кодексом України (далі – КПК України): передбачає підстави, умови та процесуальні вимоги до відповідної слідчої дії [1]. Від якості реалізації даного кримінального процесуального інституту залежить ефективність реалізації прав та свобод підозрюваного (обвинуваченого) в умовах воєнного стану в Україні.

Питання законного порядку застосування кримінального процесуального

затримання особи неодноразово у вітчизняному кримінальному судочинстві ставали предметом численних дискусій. Їх висновки знайшли певне відображення в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених. У них велику увагу приділено суті самого затримання підозрюваної особи, його порядку та безпосереднім умовам застосування, місцю в системі заходів кримінального процесуального впливу, значенню в доказуванні, зміцненню гарантій законності затримання [2].

Щодо визначення сутності затримання особи підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, можемо зазначити той факт, що воно являє собою тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний захід, відповідне застосування якого обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда, що застосовується на підставах та в порядку встановлених процесуальним законодавством, здійснюється уповноваженими особами, чи особами, які в окремих випадках можуть здійснювати законне затримання. Будь-які запобіжні заходи під час досудового розслідування застосовуються слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора [3].

Слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14.04.2022 № 2201-IX впровадженні деякі зміни до порядку, умов та процесуального порядку затримання особи. Положеннями ст. 615 КПК України встановлено, що строк затримання особи без ухвали суду (слідчого судді) або постанови керівника органу прокуратури на час дії воєнного стану не може бути більший, аніж двісті шістнадцять годин із моменту фактичного затримання особи. У разі, якщо цей строк проходить, уповноважена особа зобов'язана звільнити чи доставити затриману особу до суду (слідчого судді) або керівника прокуратури для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу відносно неї [4].

Також відповідно до ч. 7 ст. 615 КПК України: якщо неможливо вручити затриманій особі письмове повідомлення про підозру в строки, передбачені ст. 278 КПК України, то такий строк може бути продовжений до сімдесяти двох годин. Якщо ж в умовах, що склалися внаслідок існування воєнного стану, впродовж сімдесяти двох годин не вручено повідомлення про підозру, то така особа підлягає негайному звільненню [4].

Отже, на нашу думку, впровадженні в чинне кримінальне процесуальне законодавство зміни щодо порядку та умов затримання особи є доцільними, адже в умовах воєнного стану існують об'єктивні причини, з яких дещо уповільнюється кримінальне провадження. Ці об'єктивні обставини повинні доповнюватися певними привілейованими нормами законодавства, що компенсують втрачені строки, а також унеможливають втрату доказової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2022. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 10.11.2022).
2. Фаринник В.І. Затримання особи: проблеми кримінальної процесуальної регламентації та шляхи їх вирішення. Вісник кримінального судочинства № 2/2015. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vkc_2015_2_13.pdf (дата звернення: 10.11.2022).
3. Лук'яненко Ю.В., Юхно О.О.. Затримання особи як захід забезпечення кримінального провадження. Харків, 2016 р. URL:<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1201> (дата звернення: 10.11.2022).
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022. № 2201-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2201-20> (дата звернення: 10.11.2022).

***Збутевич Данііл Віталійович**
курсант 4 курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Петренко Сергій Петрович
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ЗБРОЄЮ НА ДОСВІДІ КАНАДИ

Основний суб'єкт, який регулює право володіння і незаконного розповсюдження вогнепальної зброї у всьому світі - Організація Об'єднаних Націй. Через те, що стрілецька зброя є в легкому доступі за минуле десятиліття в суспільстві загинуло 4 мільйони людей. Незаконна торгівля зброєю - значний і прибутковий «чорний» бізнес. 02.03.2001 р. ООН прийняли Протокол проти незаконного виготовлення і обігу вогнепальної зброї, його деталей і боєприпасів. Згідно ст.7 цього Протоколу країни-учасниці повинні забезпечити зберігання інформації щодо відстеження або незаконно виробленої зброї [1].

Проблемою на міжнародному рівні щодо нелегального поширення зброї є те, що на сьогодні немає загального контролю над озброєннями, міжнародного суду, який регулює питання з цього приводу. Але деякі держави поставляють зброю в зону військових конфліктів. США, Канада, Індія мають значний вплив на політику Організації Об'єднаних Націй [2].

Канада, мультикультурна та багатонаціональна країна, потребує безпеки, щоб зберегти той спосіб життя, який буде задовольняти усіх тих, хто живе в межах її кордонів. Канадські закони про вогнепальну зброю допомагають зробити Канаду більш безпечною для мешканців та для відвідувачів. Контроль за вогнепальною зброєю переважно регулюється Законом про вогнепальну зброю, Кримінальним кодексом та їх підзаконними актами [3].

Канадський закон про вогнепальну зброю має вимоги як до ліцензування так і до реєстрації для зберігання та придбання вогнепальної зброї. Ці вимоги

регулюються Канадською королівською кінною поліцією через Канадську програму вогнепальної зброї (далі - КПВЗ). Завдання КПВЗ полягає в наступному: 1) підтримка судових та правоохоронних організацій; 2) запобігання неправомірному використанню вогнепальної зброї в Канаді та підвищення суспільної безпеки, сприяючи скороченню смертності, травматизму і загрози з боку вогнепальної зброї шляхом відповідального володіння, користування і зберігання вогнепальної зброї [3].

КПВЗ надає безпосередню підтримку всім внутрішнім та міжнародним поліцейським службам, що стосується інформації про реєстрацію вогнепальної зброї та ліцензування фізичних і юридичних осіб, шляхом надання поліції та іншим організаціям інформації та життєво важливого досвіду для запобігання і розслідування злочинів з використанням вогнепальної зброї та неправильного використання її в Канаді та на міжнародному рівні. Ця інформація допомагає знайти відмінності між законною та незаконною вогнепальною зброєю, а також між законними та незаконними власниками та обігом вогнепальної зброї. КПВЗ та місцеві організації працюють разом на національному, регіональному та місцевому рівнях над проектами з питань підготовки з техніки безпеки, здійснення контролю за вогнепальною зброєю, а також допомоги з ліцензування та реєстрації [3].

КПВЗ покликана сприяти громадській безпеці через процес, який в себе включає ефективне вміння справлятися з ризиками вогнепальної зброї та її користувачів шляхом: 1) контролю за придбанням, володінням та правом власності на вогнепальну зброю; 2) регулювання певних видів вогнепальної зброї та підтримки правоохоронних органів у запобіганні та розслідуванні злочинів та подій, пов'язаних з вогнепальною зброєю. Вивчення зарубіжного досвіду допоможе створити просту та дієву систему контролю за вогнепальною зброєю, яка може сприяти зменшенню злочинності в нашій країні [3].

Отже, проаналізувавши зарубіжний досвід легалізації зброї, можна зазначити, що це вигідна економічна позиція, яка дає прибуток від продажу зброї. Узаконення вогнепальної зброї полегшує систему контролю за її обігом.

Але, на жаль, Україна ще не готова ухвалити рішення про легалізацію зброї, адже не може врегулювати аспекти вільного доступу до володіння зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Протокол ООН від 31.05.2001. № 995_792. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792 (дата звернення: 31.10.2022).
8. Івоніна А. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї. 2021. – с. 66 (дата звернення: 31.10.2022).
9. Кравець К. О., Легейда О. В. Деякі аспекти легалізації вогнепальної зброї в Україні на прикладі інших країн. Управління розвитком. – 2013. – №. 16. – С. 108-110. (дата звернення: 31.10.2022).

Збутевич Данііл Віталійович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бублик Надія Сергіївна
доцент кафедри
кримінального процесу та
стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ПІДСТАВА ДЛЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ» ЗГІДНО КПК УКРАЇНИ ВІД 2012 РОКУ ТА «ПРИВІД ДЛЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ» ЗГІДНО КПК УКРАЇНИ ВІД 1960 РОКУ

Початок досудового розслідування ініціюється за конкретних умов та підстав, які регламентовані Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України). Кримінальне процесуальне законодавство України

встановлює такі підстави для початку досудового розслідування:

- 1) подача повідомлення або заяви до відповідного органу про кримінальне правопорушення;
- 2) виявлення ознак якогось із кримінальних правопорушень, передбачених КК України, слідчим, дізнавачем, прокурором або іншою посадовою особою, уповноваженою на це.

Вчені у сфері кримінального процесу зазначають, що на даний момент не існує конкретного підходу українського законодавця до визначення низки джерел, із яких за законом уповноважені органи та суб'єкти вправі приймати відомості про кримінальне правопорушення. Теорією кримінальної процесуальної науки дещо різняться підходи до визначення поняття підстави початку досудового розслідування [1, с. 369-390].

Підставою початку досудового розслідування є передбачене законом внесення відомостей до ЄРДР із джерел, з яких отримана інформація про обставини вчиненого або такого, яке готується, кримінального правопорушення, яке мають розглянути уповноважені суб'єкти та вирішити питання про потребу й доцільність ініціювання початку кримінального провадження [2, с.52-53].

Порівнюючи регламентацію підстав та приводів початку досудового розслідування за нормами КПК України від 2012 року та КПК України від 1960 року, зазначаємо, що чинний КПК України не містить чіткого визначення вищезазначених категорій. Згідно ч. 4 ст. 214 КПК України від 2012 року зобов'язання по прийняттю та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення здійснюється такими суб'єктами як дізнавач, слідчий, прокурор чи інша посадова особа, повноваження якої відповідають даним діям. При цьому вищезазначеним особам заборонено відмовляти у прийнятті чи реєстрації таких заяв і повідомлень [3].

Підстави для початку кримінального провадження займає провідну роль у теоретичному та практичному аспекті цього питання. Згідно ч. 1 ст. 94 КПК України від 1960 року дана норма застосовувала поняття «привід для початку

кримінального провадження», а ч. 2 цієї статті – «підстави для початку кримінального провадження». Під час практичної діяльності органів досудового розслідування головною проблемою була відсутність чіткої нормативно-правової бази, іншим норм права, які б визначали приводи початку кримінального провадження, а також кримінально-процесуальну суть даного поняття [4].

Українським законодавцем у даний момент визначені підстави для початку судового слідства. Такими є ті випадки, коли органи досудового розслідування виявили обставини, що свідчать або можуть свідчити про кримінальне правопорушення згідно ч. 1 ст. 214 КПК України. Чинні норми КПК України вказують, що підстави для початку досудового розслідування повинні існувати як до моменту внесення інформації до ЄРДР, так і після. До завдань кримінального процесу в розрізі теоретичної науки кримінального процесу відносять обґрунтування найефективніших критеріїв, застосовуючи які, практичними працівниками зможе проводитися якісний аналіз наданих відомостей про кримінальне правопорушення та, у той же час, прийняття рішення про доцільність законність внесення таких даних до ЄРДР [5].

Отже, що з огляду на проведений аналіз законодавства України, статистичних показників щодо внесення відомостей до ЄРДР, можна зробити висновок, що існуючі підстави та процесуальний порядок прийняття рішення про початок досудового розслідування мають деякі негативні відгуки від вчених, які стверджують на недоцільності та неефективності використання таких положень кримінального процесуального законодавства України та інших відомчих актів. Це свідчить про неабияку потребу в дослідженні даного кримінального процесуального інституту з метою вирішення головних проблемних питань, існуючих на даному етапі розвитку кримінальної процесуальної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. 576 с. (дата звернення: 10.11.2022).
2. Зеленецький В.С. Возбуждение уголовного дела. Харьков: КримАрт, 1998. 340. (дата звернення: 10.11.2022).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. Відомості Верховної ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17> (дата звернення: 10.11.2022).
4. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 28.12.1960. № 1001-05. Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05> (дата звернення: 10.11.2022).
5. Вакулік О.А. Правові й організаційні питання внесення відомостей про кримінальні правопорушення до єдиного реєстру досудових розслідувань. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2018. №1(3). URL: <https://visnykpau.com/index.php/journal/article/download/138/95/> (дата звернення: 10.11.2022).

Герасимов Артем Євгенович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Бублик Надія Сергіївна
доцент кафедри
кримінального процесу та стратегічних
розслідувань Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОКРЕМІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ

Дискусія серед науковців і практиків, яку завжди викликала процесуальна діяльність щодо повідомлення про підозру окремій категорії осіб, є наслідком як суто практичної реалізації певної моделі правозастосовної діяльності, так і її теоретичного осмислення з метою визнання легітимності таких дій учасників кримінального процесу.

Повідомлення про підозру – це, передбачений Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), комплексний системний захід, що є складовою частиною здійснення принципу змагальності під час кримінального провадження, який обумовлений оформленням відповідного процесуального рішення (у письмовій формі) та проведенням процесуальної дії, яка спрямована на вручення вказаного рішення, його змісту конкретній особі. Згідно принципу змагальності на прокурор як сторона обвинувачення повідомляє особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення [1].

Підозра у вчиненні кримінального правопорушення – це хоча й офіційний висновок сторони обвинувачення, але не остаточний, адже слідчий і прокурор, які прийняли це рішення роблять лише попередній висновок про існування підстав для притягнення особи до кримінальної відповідальності, роблячи при цьому кримінально-правову кваліфікацію її діянь із зазначенням пункту, частини та статті Кримінального кодексу України. Таким чином повідомлення

про підозру визначає межі майбутнього обвинувачення. У результаті повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення особа, стосовно якої прийнято це рішення, отримує процесуальний стан, що погіршує її становище, адже за наслідками цього дозволяється оголошувати таку особу в розшук, відсторонювати її від займаної посади, обирати інші заходи забезпечення кримінального провадження, у тому числі тримання під вартою, тобто застосовувати дозволені законом обмеження прав та свобод підозрюваного [2].

Частина 1 статті 276 глави 37 КПК України встановлює особливий порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб. Особливий порядок кримінального провадження здійснюється відносно осіб, передбачених нормами даної глави. Слід вказати, що кримінальне провадження відносно всіх осіб здійснюється за загальними правилами, встановленими КПК України, але якщо особа належить до вказаної категорії, то застосовуються спеціальні вимоги, обумовлені низкою особливостей та винятковістю деяких процедур. Ч. 1 ст. 481 КПК України встановлює особливий порядок повідомлення про підозру депутатам місцевих рад, адвокатам, суддям та народним депутатам [3].

Посадовими особами, що згідно кримінального процесуального законодавства наділені процесуальними правами повідомляти особам, які віднесені до окремої категорії осіб, про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, є Генеральний прокурор, виконувач обов'язків Генерального прокурора, його заступник, керівник обласної прокуратури в межах його повноважень. Їх визначення і становить зміст особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб у частині суб'єктів цієї процесуальної дії, як складового компоненту особливого порядку кримінального провадження, передбаченого Розділом VI КПК України. Зазначені норми визначають обов'язок як складання, так і вручення повідомлення про підозру одним і тим самим суб'єктом - Генеральним прокурором, його заступником, керівником обласної прокуратури в межах його повноважень. Підтвердженням цього є припис ст 277 КПК про те, що до змісту письмового повідомлення про підозру

відноситься й підпис прокурора, який здійснив повідомлення, тобто прокурора, який не тільки склав та підписав, а і вручив особі письмове повідомлення про підозру [3].

Водночас, як визначено у частині другій ст.481 КПК України, Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора), його заступник, керівник обласної прокуратури може доручити іншим прокурорам здійснити письмове повідомлення про підозру особам, визначеним частиною першою цієї статті у порядку, передбаченому частинами першою і другою статті 278 цього Кодексу: Тобто, чинним законом передбачене альтернативне положення щодо права названих керівників прокуратури доручати іншим прокурорам здійснювати процедуру повідомлення про підозру зазначеній категорії осіб [4].

Отже, на нашу думку, доручаючи іншим прокурорам вручити повідомлення про підозру, керівники прокуратури мають на меті у такий спосіб втілити у реальність свій продуманий намір або висновок, до якого вони дійшли, щодо притягнення до відповідальності певної особи (осіб) за вчинення злочину. Тому таке доручення повинно мати характер виключно процесуального рішення. Як наслідок, подібне рішення, виходячи із вимог ч.3 ст.110 КПК України, має бути оформлене у вигляді окремої постанови. Її резолютивна частина міститиме обов'язковий припис, яким іншим прокурорам доручається повідомити про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, у тому числі вручити відповідне письмове повідомлення, представникам окремої категорії осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Погорецький М. А. и др. Здійснення повідомлення про підозру особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. 2019. С.280. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/53.pdf> (дата звернення: 10.11.2022).
2. Бублик Н. С. Вручення письмового повідомлення про підозру особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального

провадження. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2019. Т.3. №.87. С.99-109. URL:<http://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/383> (дата звернення: 10.11.2022).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

4. Ярошенко О.Д. Особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб за законодавством України: теорія та практика. Організаційний комітет. 2016. с.622. URL: https://www.academia.edu/download/50531805/19_10_16_Conference.pdf#page=622 (дата звернення: 10.11.2022).

Ободець Євгенія Андріївна
курсантка третього курсу
факультету №1 КННІ ДонДУВС
Науковий керівник :
Удалова Неждана Михайлівна
старший лейтенант поліції
викладачка кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики
факультету №1 КННІ ДонДУВС

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Останніми роками проблема злочинності неповнолітніх в Україні набула особливої гостроти і актуальності, до того ж, правопорушниками стають дедалі молодші особи. Багато хто вважає, що неповнолітньому ніщо не загрожує та він зможе уникнути відповідальності. Згідно чинного законодавства України кримінальній відповідальності підлягають усі, кому в момент вчинення злочину виповнилося 16 років. За найтяжчі злочини (вбивство, крадіжка, пограбування, злісне хуліганство тощо) відповідальність настає з 14 років.

До особи, яка вчинила у віці до вісімнадцяти років злочин, що не становить великої суспільної небезпеки, якщо буде визнано, що її виправлення можливе без застосування кримінального покарання, а також до особи, яка до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене Кримінальним кодексом України - Суд може застосувати примусові заходи виховного характеру, які не є кримінальним покаранням [1].

З початком вторгнення російської федерації на територію України система безоплатної правової допомоги не припиняла і не припиняє свою роботу, а особливо це стосується ідей, які реалізуються на базі центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Одна з них — це пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення», проєкт реалізується у співпраці з органами прокуратури, посередниками, психологами та суб'єктами, що проводять ресоціалізацію дитини [2].

Участь неповнолітнього у відновному правосудді – це шанс не стати засудженим, примиритись, виправити ситуацію з нанесеною шкодою для потерпілої сторони, зробити висновки та більше не вчиняти кримінальних проступків. Крім того неповнолітні мають можливість залучатись до занять у спортивних секціях, різноманітних гуртках. Але чи розуміють це підлітки? Саме в цей період, у підлітків відбувається непостійний стан. Найнебезпечніше в цьому віці те, що дитина може потрапити в «погану компанію» — під негативний вплив і набути небезпечних звичок. Як наслідок — крадіжки, хуліганство та вже не дитяча відповідальність за їх вчинення [3].

Пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» розпочався на базі системи безоплатної правової допомоги з 2019 року у шести регіонах України: Донецькій, Одеській, Львівській, Луганській, Миколаївській та Харківській областях. За рік її реалізації 439 неповнолітніх осіб були проінформовані про можливість участі у Програмі відновлення, з них 137 осіб взяли участь у

програмі, 60 осіб було звільнено від кримінальної відповідальності. За цей час на нашу думку, пілотний проект зарекомендував себе як ефективний механізм протидії дитячій злочинності [4].

Суть Програми полягає у тому, щоб надати можливість дитині усвідомити вчинене правопорушення, створити простір для конструктивного діалогу з потерпілим, домовитися про той спосіб відшкодування збитків, який задовольнить потерпілу сторону. Для цього у Програмі застосовується процедура медіації, а для кожної дитини, яка вчинила правопорушення, індивідуально обираються заходи ресоціалізації.

Програма застосовується за чотирьох умов:

- є потерпіла сторона – фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди;
- неповнолітній вперше вчинив кримінальний проступок або нетяжкий злочин;
- неповнолітній визнає факт вчинення ним кримінального правопорушення;
- і неповнолітній, і потерпілий дали згоду на участь у Програмі [3].

Пропонуємо ознайомитися щодо реалізації програми, а саме:

1. прокурор пропонує неповнолітньому, його законному представнику та потерпілому взяти участь у Програмі;
2. якщо сторони згодні, то інформація передається до координатора Програми – регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
3. регіональний центр у відповідній області приймає рішення про застосування Програми та видає відповідне доручення для проведення медіації посереднику – медіатору;
4. посередниками у цьому процесі виступають адвокати, які включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та пройшли навчання з теми «Базові навички медіації у кримінальному процесі»;

5. медіатор надає можливість сторонам дійти згоди щодо умов угоди про застосування Програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення.

Для визначення заходів, що можуть бути передбачені в угоді, а також консультативної підтримки щодо їх обрання стосовно конкретного неповнолітнього залучаються психологи, фахівці Центру пробації, інших установ та організацій, діяльність яких спрямована, зокрема, на розвиток особистості неповнолітніх, їх ресоціалізацію. Ресоціалізація означає свідоме відновлення неповнолітнього в соціальному статусі повноправного члена суспільства. Ресоціалізація є одним із головних засобів боротьби з рецидивами злочинів. Заходи з ресоціалізації можуть передбачати, зокрема, тренінгові зайняття, відвідування гуртків, громадські роботи, волонтерську діяльність тощо.

6. Результати участі у Програмі враховуються судом під час прийняття рішення про наявність підстав для звільнення від кримінальної відповідальності [5].

Як стверджують експерти з безоплатної правової допомоги: «Звісно з початку повномасштабної війни росії проти України у нас не було жодної згоди, так як і Донецька і Запорізька області значною мірою постраждали від окупації та знаходились під постійними обстрілами. Наразі, ми в повному обсязі готові до реалізації Проекту на підконтрольних територіях України. Регіональний центр постійно комунікує з прокуратурами Донецької та Запорізької областей. Звісно, у всіх заходах для реалізації Програми ми будемо керуватись першочергово – безпекою» [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Офіційний сайт Південно-Західного міжрегіонального управління міністерства юстиції. Відновне правосуддя щодо неповнолітніх в умовах воєнного стану: як працює Програма та що змінилось. URL:

<https://pzmrujust.gov.ua/novyny/4298-vidnovne-pravosuddia-shchodonepovnolitnikh-v-umovakh-voiennoho-stanu-iak-pratsiuie-prohrama-ta-shchozminylos>

3. Офіційний сайт координаційного центру з надання правової допомоги. Відновне правосуддя для неповнолітніх: як це працює в умовах війни. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/vidnovne-pravosuddya-dlya-nepovnolitnih-yak-cze-praczuuye-v-umovah-vijny/>

4. Спільний наказ МЮУ та ГПУ від 21.01.2019 № 172/5/10 «Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text>

5. Офіційний сайт міністерства юстиції України. Відновне правосуддя для неповнолітніх: як це працює. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/vidnovne-pravosuddya-dlya-nepovnolitnih-yak-tse-pratsyue>

СЕКЦІЯ №5

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пекарський Сергій Петрович

*доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки
факультету № 3 Донецького державного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент*

ПОВНОВАЖЕННЯ ОПЕРУПОВНОВАЖЕНОГО КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА БЛОКПОСТУ

В умовах воєнного стану організаційні та тактичні засади діяльності співробітників кримінальної поліції зазнали змін та доповнень. Активне залучення підрозділів кримінальної поліції до діяльності на деокупованих територіях під час проведення стабілізаційних заходів, спрямоване на виконання бойових задач щодо відновлення української влади та правопорядку у звільнених населених пунктах. Починаючи з 2014 року співробітники кримінальної поліції напружували практичний досвід виконання своїх повноважень на блокпосту, під яким розуміли дорожній укріплений контрольно-перепускний пункт із озброєною охороною, здатний самостійно тримати колову оборону. На ньому здійснюється контроль руху та перевірка чи блокування людей і транспортних засобів [1]. В службовій та науковій літературі також зустрічаються терміни:

- контрольно-перепускний пункт – пункт, призначений для контролю за проходом (відвідуванням) і пропуском на територію будь-яких об'єктів, що охороняються (у військові частини, установи, держави, в закриті зони) [1];
- контрольно-пропускний пункт – стаціонарний пост, на якому наряд поліції охорони забезпечує встановлений замовником послуг охорони пропускний та/або внутрішньооб'єктовий режим [2].

В сучасних дослідженнях блокпостом визнається контрольно-

перепускний пункт, який тимчасово встановлюється на в'їзді/виїзді в окрему місцевість, у якій запроваджені заходи визначеного правового режиму [3]. Основною метою встановлення блокпосту є показати сторонам конфлікту і місцевому населенню району військову та правоохоронну присутність представників сил безпеки та оборони, територіальної оборони та правоохоронних органів України. Додатково, метою встановлення блокпосту є:

- перевіряти, оглядати та реєструвати весь рух людей, майна та транспортних засобів до і від контрольованої зони, а також у зоні відповідальності;
- запобігати контрабандному перевезенню зброї, боєприпасів та вибухових речовин;
- запобігання вільному пересуванню екстремістів, терористів;
- запобігання вільному пересуванню осіб оголошених у розшук;
- блокування дороги і припинення або обмеження руху у відповідності до визначеного законодавством України порядку;
- звітування про всю діяльність по команді [3, с. 9].

Наведене вище, дозволяє нам зазначити, що оперуповноважений кримінальної поліції, якій несе або заступає на службу на блокпосту, зобов'язаний:

- перед виконанням завдання підготувати індивідуальне спорядження, засоби захисту, закріплену вогнепальну зброю, засоби зв'язку та спостереження,
- підготувати, а за необхідності доотримати інші засоби (боєприпаси, шанцевий інструмент, фортифікаційні засоби, ліхтарі, документацію, засоби індивідуальної та колективної гігієни, питну воду та продукти харчування, комплекти виклику засобів евакуації та позначення себе на місцевості (дими тощо), засоби маскування, запасні батареї, паливно-мастильні матеріали тощо;
- знати межі блокпосту (КПП);
- твердо знати завдання, обстановку і місцевість, що прилягає до блокпосту (КПП), план охорони та оборони, порядок дій в позаштатних ситуаціях, та

порядок дій під час несення служби на блокпосту в складі груп огляду, прикриття та резервної групи;

- негайно здійснити розгортання блокпосту у відповідності до завчасно складеної схеми при цьому з прибуттям на місце встановлення блокпосту частиною особового складу негайно забезпечити належну бойову охорону, обладнати фортифікаційні споруди (окопи, укриття і тощо), які забезпечуватимуть кругову оборону та зменшать до мінімуму вразливість особового складу, озброєння та військової техніки;
- забезпечити пропускний режим не зменшуючи пильність та спостереження за місцевістю;
- припиняти порушення публічного порядку на визначеній території;
- вилучати зброю, боєприпаси, вибухові речовини в осіб, що не мають дозвіл на їх носіння; прихильно ставитися до пішоходів, водіїв і пасажирів;
- чемно розмовляти з людьми;
- ввічливо просити осіб виконувати те, що треба, говорити нормально, не підвищувати голос;
- бути ввічливим під час огляду, по можливості застосовувати металошукачі та дзеркала для догляду транспортних засобів;
- бути спокійним, незалежно від власного почуття;
- завжди бути одягнутим згідно з вимогами Закону України «Про Національну поліцію» [3, с. 13].

Також, до основних обов'язків оперуповноваженого кримінальної поліції відноситься необхідність дотримуватись вимог Дисциплінарного статуту Національної поліції України та статутів Збройних сил України.

Окрім того співробітники кримінальної поліції в умовах воєнного стану під час несення служби на блокпостах використовують та застосовують: вогнепальну зброю, спеціальні засоби, фізичний вплив (силу), технічні засоби охорони, транспортні засоби (спеціалізовані та оперативні транспортні засоби, інші транспортні засоби), засоби (комплекси) телекомунікації та інформаційно-телекомунікаційні системи, прилади контролю, інженерні споруди і

загородження та службових собак.

Введення в Україні військового стану, внесло зміни в повноваження співробітників кримінальної поліції на час дії даного правового стану. Як приклад, постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456 затверджено «Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану» [4].

Положення даного Порядку розповсюджуються на виконання, в у мовах воєнного стану, своїх повноважень оперуповноваженим кримінальної поліції на блокпосту під час перевірки громадян та транспортних засобів. Окрім того, співробітники кримінальної поліції, які несуть службу на блокпосту, направляють свої зусилля на пошук та фіксацію фактичних даних про протиправну діяльність особи чи групи осіб за яку передбачено кримінальну відповідальність відповідно до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації «Дії на блокпосту (контрольно-перепускному пункті)» (за досвідом проведення ООС (раніше АТО). Центр оперативних стандартів і методики підготовки Збройних сил України спільно з Головним управлінням підготовки Збройних сил України. 2019 р. 76 с.

2. Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів: затв. наказом МВС України від 07.07.2017 № 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17#Text>.

3. Методичні рекомендації «Дії на блокпосту (контрольно-перепускному пункті)» (за досвідом проведення ООС (раніше АТО). – Київ: «Центр учбової літератури», 2022 р. 72 с.

4. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час

забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456.

Бондар Володимир Сергійович
кандидат юридичних наук, доцент
декан факультету № 2 (підготовки
фахівців для підрозділів досудового
розслідування)
Луганський державний університет
внутрішніх справ імені
Е.О. Дідоренка

КІЛЬКІСНІ КРИТЕРІЇ ОБГРУНТУВАННЯ ТОТОЖНОСТІ ВТОРИННИХ СЛІДІВ НА КУЛЯХ, СТРІЛЯНИХ З ОКРЕМИХ МОДЕЛЕЙ РУЧНОЇ СТРІЛЕЦЬКОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Актуальність теми зумовлена відсутністю кількісних критеріїв обґрунтування категоричних позитивних висновків при ідентифікації зброї за слідами на стріляних кулях. Зазначена проблема докладно обговорювалась у роботах М.Я. Сегая, Г.Л. Грановського, А.В. Кокіна, В.О. Федоренка та була визнана необхідність розробки математичних моделей, які дозволяють кількісно оцінювати комплекс ознак, що збігаються у порівнюваних слідах при ідентифікації зброї та в кінцевому рахунку об'єктивізувати формулювання категоричних позитивних висновків про криміналістичну тотожність слідів. У теперішній час формування категоричного позитивного висновку здебільшого спирається на особистий досвід та внутрішнє переконання судового експерта.

Ще в 1959 році А. Бізотті при обґрунтуванні тотожності динамічних слідів на стріляних кулях запропонував ураховувати серії з трас, що збігаються послідовно (CMS-метод). Даний метод був протестований на слідах з великою кількістю трас (від 30 до 90). Проведені дослідження двовимірних зображень слідів показали, що для забезпечення високої унікальності комплексу ознак, що збігаються в порівнюваних слідах повинна збігатись хоча б одна серія, яка складається не менш ніж з 8 трас, що послідовно збігаються, або дві серії, які

складаються не менш ніж з 5 трас кожна. Математична модель даної методики достатньо докладно подана в низці робіт.

Певний внесок в оцінку унікальності динамічних слідів та їх придатності для ідентифікації надав Г.Л. Грановський [1]. Він визначив поняття незалежних структурних елементів динамічних слідів, в якості яких запропонував розглядати число трас, дискретні значення ширини трас та інтервали між ними. На думку вченого, слід може бути визнаний придатним для ідентифікації, якщо він містить не менше 19 незалежних елементів. Водночас, поза увагою автора залишилося порівняння слідів, тому відсутнє поняття трас, що не збігаються та не досліджений їх вплив на оцінку унікальності комплексу трас, що збігаються.

Чимала кількість моделей нарізної зброї характеризується формуванням на стріляних кулях малоінформативних слідів з малою кількістю трас. До таких моделей відносяться автомат Калашникова калібру 5,45 мм (АК-74, АК-105, АК-107, АК-200, АК-12), а також мисливські карабіни, що виготовляються на його базі (мисливські нарізні самозарядні карабіни «Сайга», «Вулкан-ТК», «Zbrojar Z-15» та ін.). Часто у вторинних слідах на кулях, стріляних із даних зразків, присутня лише одна-три траси, котрі при цьому не відрізняються високою стійкістю.

Для визначення статистичних критеріїв А. Бізотті було проведено порівняння по 30 парам слідів, що збігаються та 38 парам слідів, що не збігаються. CMS-модель базується на припущенні, що всі траси рівномірно розподілені по сліду та незалежні один від іншого.

Експериментальне визначення критерію тотожності слідів відповідно до CMS-методу полягало у визначенні числа пар слідів, які збігаються та не збігаються з максимальними серіями довжиною $i = 0; 1; 2; \dots m$. Максимальна серія з $i = 0$ вважається, коли не вдається поєднати жодної траси.

Статистичний аналіз було проведено по 30 парам слідів, що збігаються та 38 парам слідів, що не збігаються. Досліджувані кулі були стріляні з 5 екземплярів мисливського карабіну «Вулкан-ТК».

В подальшому парні сліди позначені індексами sg та dg . Результати

подані в таблицях 1 і 2.

Можемо фіксувати, що серія з 4 трас жодного разу не з'явилась в 68 аналізованих парах слідів, а найбільш ймовірною максимальною серією є суміщення однієї траси як у слідах, що збігаються, та не збігаються.

Таблиця 1. Парні сліди

i	0	1	2	3	4
n_i	8	18	14	8	-
$p_i = n_i/n$	0,166	0,37	0,29	0,166	-

Таблиця 2. Непарні сліди

i	0	1	2	3	4
n_i	21	31	13	1	-
$p_i = n_i/n$	0,32	0,47	0,19	0,015	-

Отже, відповідно до CMS-методу критерієм потенційної тотожності досліджуваного типу слідів може виступати серія з трьох трас. При тому ймовірність такої події не оцінюється. Критерій, отриманий в рамках CMS-методу, інформує, що якщо при порівнянні слідів спостерігається серія з трьох трас, то твердження, що дані сліди є парними є набагато більш ймовірним, ніж протилежне твердження.

Ті самі 68 пар слідів були досліджені методом ймовірнісної оцінки, який був докладно описаний раніше. Даний метод базується на двох моделях, які доповнюють одна іншу.

Перша ідеалізована модель базується на концепції, де ураховується загальна кількість трас та число трас, що збіглися в порівнюваних слідах без урахування черговості їх проходження. Вважається, що всі траси мають одну ширину та можуть займати тільки певні позиції в сліді. Коректність застосування даної моделі визначається точністю оцінки максимально можливої кількості трас в порівнюваних слідах. Оцінка ймовірності випадкового збігу n трас без урахування послідовності випадіння їх номерів визначається стандартною формулою ймовірності.

Дана модель задовільно оцінює ймовірність у випадку малого та середнього числа трас у порівнюваних слідах. Зумовлено це тим, що у рамках даної моделі не враховуються такі ознаки, як ширина трас. Через це розрахунки ймовірності випадкового збігу n трас із урахуванням їх загального числа повинні бути доповнені моделлю, котра враховує ширину трас.

Друга модель базується на позиції Г.Л. Грановського, відповідно до якої суміщені сліди розглядаються як набір незалежних одна від одної серій трас, що збігаються послідовно. Кожну серію можна подати як області порівнюваних слідів, що збігаються та мають однакові статистичні характеристики: число трас, відстані між трасами, значення ширини трас. Тому до кожної серії можна застосувати статистичні методи оцінки ймовірності збігу саме такого набору трас [1].

Ймовірнісна методика оцінки тотожності вторинних слідів на кулях, стріляних з окремих моделей ручної стрілецької вогнепальної зброї під патрон 5,45x39 мм є більш ефективною. Ймовірність випадкового суміщення комплексу трас порядку 5×10^3 та менше притаманна для слідів, що збігаються і може використовуватись в якості порогового значення при обґрунтуванні категоричного позитивного висновку. Водночас слід пам'ятати, що неможна повністю виключити таке суміщення трас в слідах, що не збігаються. Тому судовому експертові при прийнятті категоричного позитивного висновку слід урахувати не тільки ймовірнісний критерій, але й «не протиріччя» ознак у інших слідах на досліджуваних кулях.

До недоліків даного методу можна віднести необхідність підрахунку загальної кількості трас, числа трас, що збігаються та серій, а також необхідність проведення розрахунків за формулою.

Проведені дослідження продемонстрували також практичну неможливість обґрунтування категоричного негативного висновку при порівнянні слідів з малим числом трас.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грановский Г.Л. Вероятностная оценка пригодности линейных (динамических) для идентификации. Методические рекомендации для экспертов. М.: НИИЛСЭ, 1985. 19 с.
2. Жаров Е.А., Булдырев Е.К., Ковшов В.К. Установление количественных критериев криминалистической идентификации: Методические рекомендации. М.: ВНИИ МВД СССР, 1988. 44 с.
3. Ковальов К., Кузнєцов В., Щавелєв А. Визначення граничної кількості окремих ознак папілярного візерунку, Впридатних для ідентифікації особи, за їх якісно-кількісною сукупністю: методичні рекомендації. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 19 с.

СЕКЦІЯ №6

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Мердова Ольга Миколаївна,
завідувач кафедри адміністративно-
правових дисциплін факультету №2
Донецького державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ СПІЛЬНИХ ЗАВДАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення правового режиму воєнного стану в Україні обумовило зміни в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України щодо запровадження та забезпечення специфічних заходів в їх діяльності, наділення їх додатковими повноваженнями, виконання неспецифічних для них функцій тощо. Зазначене не могло не сказатися на організації внутрішньої взаємодії, при якій органи і підрозділи Національної поліції України взаємодіють між собою.

Зазначимо, що відповідно до п. 24 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. Відповідно до ч. 2 ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію» у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [1].

Під час дії правового режиму воєнного стану територіальними (у тому числі між територіальними) органами Національної поліції, їх структурними і

відокремленими підрозділами реалізуються спеціальні службові завдання, виконання яких обумовлює взаємодію між різними органами та структурними підрозділами поліції.

На сьогоднішній день порядок взаємодії органів та підрозділів національної поліції між собою (внутрішньої взаємодії) передбачена рядом нормативно-правових актів, норми яких є розпорошеними і не дають системного уявлення про форми такої діяльності.

Так, відповідно до Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, затвердженої наказом МВС України від 31.10.2016 року №1129 «організація спільних заходів територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України при введенні правового режиму воєнного стану складається з етапів попередньої і безпосередньої (оперативної) підготовки до їх проведення.

На етапі попередньої підготовки сторонами, що взаємодіють, здійснюються:

- 1) розроблення планів та інших необхідних документів щодо взаємодії (інструкцій, регламентів, табелів, схем взаємодії, телефонних довідників);
- 2) визначення місць спільного прибуття, подальшого розташування поліцейських, що проходять службу в складі різних підрозділів, обсягів, послідовності й порядку спільного виконання спеціальних службових завдань;
- 3) узгодження порядку управління і взаємодії підрозділів при спільному виконанні спеціальних службових завдань, а також питань планування та здійснення усіх необхідних видів забезпечення виконання таких заходів;
- 4) проведення заходів з резервування (визначення (ідентифікація), підготовка, навчання, інструктаж, визначення необхідного резерву або ешелонування) сил і засобів для виконання завдань, пов'язаних з виконанням спеціальних службових завдань;

5) розроблення і здійснення інших необхідних заходів щодо підготовки до взаємодії відокремлених підрозділів територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів поліції.

На етапі безпосередньої (оперативної) підготовки здійснюються:

- 1) оцінка оперативної обстановки, стану, готовності і можливостей наявних сил і засобів;
- 2) визначення керівника для оперативного управління спільними діями при виконанні спеціальних службових завдань;
- 3) визначення необхідності залучення додаткових сил Національної поліції України до виконання спеціальних службових завдань, початку й послідовності спільного здійснення таких завдань;
- 4) виділення техніки та засобів, необхідних для здійснення спільних заходів» [2].

Не дивлячись на те, що зазначений відомчий нормативно-правовий акт є спеціалізованим, оскільки врегульовує аспекти взаємодії саме при виконанні визначених законодавством України службових завдань у випадку введення правового режиму воєнного стану, а також виконанні завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період, його положення з 2016 року на жаль не переглядалися і тому не враховують певних питань, з якими стикнулися органи і підрозділи Національної поліції в умовах повномасштабних військових дій, які розпочалися 24 лютого 2022 року.

Взаємодія при плануванні і здійсненні заходів територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період, а також обмін оперативною інформацією з обмеженим доступом здійснюються відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 року № 939.

Порядок організації взаємодії між Головними управліннями Національної поліції в областях та міжрегіональними територіальними органами Національної поліції України та їх територіальними (відокремленими) підрозділами під час реагування на правопорушення або події, що можуть викликати суспільний резонанс (прим. – такі події можуть бути обумовлені

військовими діями) передбачає залучення працівників поліції територіальних органів та підрозділів поліції суміжних або інших регіонів (районів) до оперативного реагування на правопорушення або події, ужиття ними (у тому числі разом з поліцейськими, на території обслуговування яких учинено правопорушення або події) першочергових заходів, спрямованих на встановлення та затримання осіб, які підозрюються в їх учиненні (готують та/або намагаються вчинити), надання необхідної допомоги особам, що її потребують, а також своєчасного документування обставин подій та дій підозрюваних осіб (далі - порядок організації взаємодії) [3].

Враховуючи важливість документування воєнних злочинів, окремо слід зупинитися на формах взаємодії органів та підрозділів Національної поліції між собою, які найчастіше використовуються в процесі розслідування правопорушень та прямо чи опосередковано зазначаються в КПК України, до яких слід віднести:

- надання слідчим доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідному оперативному підрозділу;
- надання оперативними підрозділами допомоги слідчому при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій;
- право слідчого доручати оперативному підрозділу виконання заходів забезпечення кримінального провадження;
- право слідчого доручати оперативному підрозділу щодо встановлення місцезнаходження підозрюваної особи, яку оголошено в розшук [4, с. 17].

Більш докладно взаємодія органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні визначена в наказі МВС України «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» від 07 липня 2017 року № 575.

Узагальнюючи положення чинних нормативно-правових актів, що

врегулюють питання взаємодії органів та підрозділів Національної поліції України під час реалізації спільних завдань в умовах воєнного стану, можна виділити такі основні форми цієї діяльності:

- 1) оперативний обмін інформацією щодо підготовки до виконання і виконання спеціальних службових завдань в умовах воєнного стану;
- 2) проведення спільних оперативних нарад керівників структурних підрозділів Національної поліції України з питань підготовки до виконання і виконання спеціальних службових завдань в умовах воєнного стану;
- 3) здійснення спільних заходів з виконання спеціальних службових завдань в умовах воєнного стану, зокрема, щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, у тому числі з підтримання або відновлення правопорядку; виявлення та документування військових злочинів; реалізації стабілізаційних заходів; несення служби на блок-постах; організації евакуації населення тощо;
- 4) спільне несення служби у добових нарядах, спеціальних поліцейських мобільних групах;
- 5) надання необхідної взаємної допомоги при реалізації спеціальних службових завдань в умовах воєнного стану;
- 6) здійснення інших заходів, передбачених чинним законодавством.

На нашу думку, подальші дослідження питань взаємодії органів і підрозділів Національної поліції під час забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану повинні бути спрямовані на узагальнення набутого досвіду такої діяльності та його нормативного закріплення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379 (із змінами і доповненнями станом на 15.06.2022).

2. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: наказ МВС України від 31

жовтня 2016 року №1129. *Офіційний вісник України*. 2017. №14. Ст. 400.

3. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС України від 27 квітня 2020 року №357. *Офіційний вісник України*. 2020. №41. Ст. 1345 (із змінами і доповненнями станом на 24.12.2021).

4. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О.П. Бойко, О.Ф. Кобзар, В.В. Рогальська, Н.П. Черняк. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.

Гавриленко Анастасія Віталіївна

курсантка 3 курсу КННІ ДонДУВС

Науковій керівник:

Носевич Надія Русланівна

Завідувачка кафедри правоохоронної

діяльності та поліцейстики факультету

№1 КННІ ДонДУВС,

кандидатка юридичних наук

підполковник поліції

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з воєнною агресією РФ та окупацією міст гостро постало питання забезпечення прав дітей. Багато дітей залишилися без домівок, а деякі навіть без батьківської любові та піклування. Постійні обстріли та руйнування важко пережити навіть дорослим, тимпаче – дітям.

Війна порушує права дитини: право на життя, бути із сім'єю та громадою, на розвиток особистості, на здоров'я, право на турботу та захист. Всі права мають бути захищені та відновлені національними та міжнародними інституціями. Однією з національних інституцій є система безоплатної допомоги, що захищає права дітей.

Згідно з Законом України «Про правову безоплатну допомогу» діти, у тому числі діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які

перебувають у складних життєвих обставинах, діти, які постраждали внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту, - на всі види правових послуг[1] які полягають у захисті та представництві їхніх інтересів, у судах, інших державних органах та органах місцевого самоврядування, перед іншими особами та складання процесуальних документів. Таку допомогу надають юристи що співпрацюють із системою безоплатної правової допомоги, їх послуги оплачує держава.

В умовах воєнного стану гостро постало питання про можливість реального захисту прав дітей, які стали жертвами російської агресії і залишилися без піклування батьків чи перебувають у складних життєвих обставинах. Інформуємо про те, що 22.03.2022 постановою Кабінету Міністрів України № 349 (далі – "Постанова № 349") були внесені зміни до деяких нормативно-правових актів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану. Затверджені Урядом зміни надають можливість тимчасово влаштовувати дітей, які залишилися без батьківського піклування, до дитячого будинку сімейного типу. Постановою № 349 встановлено, що пункт 2 Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 № 564 доповнюється новим положенням наступного змісту: *"Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану до дитячого будинку сімейного типу можуть влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування, на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у дитячому будинку сімейного типу"* Також внесені зміни передбачають можливість тимчасового влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у прийомні сім'ї. Постанова № 349 визначає, що пункт 2 Положення про прийомну сім'ю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 № 565, після абзацу другого доповнюється новим абзацом такого змісту: *"Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану у прийомні сім'ї можуть тимчасово влаштовуватися діти, які залишилися без батьківського піклування,*

на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей у прийомній сім'ї» [2].

10.05.2022 р. Кабінетом Міністрів України ухвалено постанову №581 «Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя» якою забезпечується під час воєнного стану безпека дітей, влаштованих під патронат, та дітей, які в період воєнних дій залишились без батьківського піклування і потребують захисту та забезпечення права на догляд, виховання в безпечному та сприятливому сімейному середовищі.

Відтепер:

- дозволено влаштовувати до сім'ї патронатного вихователя дітей, які не є рідними братами та сестрами або не виховувались в одній сім'ї;
- визначено строк перебування дитини у патронатній сім'ї з урахуванням обставин надзвичайного або воєнного стану
- визначено механізм переміщення сім'ї патронатного вихователя разом з дитиною у разі надзвичайного або воєнного стану;
- визначено умови, за яких дія договору про патронат припиняється, та встановлено підстави для продовження дії договору про патронат;
- наділено сільських, селищних, міських голів повноваженнями видавати розпорядження про тимчасову організацію роботи сім'ї патронатного вихователя в умовах, коли орган опіки та піклування не має можливості виконувати свої функції за поданням служби у справах дітей.

Зазначені зміни спрямовані на спрощення влаштування та перебування дітей в патронатні сім'ї у період запровадження в Україні надзвичайного або воєнного стану. Сімейний патронат допомагає дітям, чиї батьки деякий час не можуть опікуватися ними в силу різних життєвих обставин. Бувають випадки, коли через недбалість або жорстоке поводження дітям загрожує небезпека. Інколи у дітей хворіють або помирають батьки й за ними нікому доглядати. Трапляється й так, що дітей залишають у пологових будинках ще при народженні і доки триває вирішення питань з «відмовою» мами, немовлята безпомічно чекають

своїї долі на самоті у лікарняній палаті. У таких випадках їх на певний час беруть на виховання професійні патронатні сім'ї.

Надання допомоги дітям, які перебувають у складних обставинах є одним з пріоритетних напрямів роботи районних державних(військових) адміністрацій, сільських, селищних, міських рад, зокрема служб у справах дітей, адже найкращий спосіб захистити дитину - це підтримати її рідну сім'ю, а особливо захистити дитину під час воєнного стану [3].

Війна ще раз показує нам , що діти страждають найбільше. З початку війни загинуло 383 дитини та ще більше поранено , деякі залишились без батьківської любові та піклування. Для того щоб захистити дітей було внесено зміни до законодавства, спростили порядок прийняття до патронатних сімей, будинків сімейного типу. Також дітей відправляють за кордон у реабілітаційні центри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. <https://everlegal.ua/zakhyst-prav-ditey-v-umovakh-voennogo-stanu>
3. <https://www.vinrda.gov.ua/news/ostanni-novyny/sproshcheno-pravyla-vlashtuvannia-dytyny-v-patronatnu-anusimiu-u-period-voiennoho-st>

***Воленшчак Владислав Леонідович**
курсант 2 курсу КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Носевич Надія Русланівна
Завідувачка кафедри правоохоронної
діяльності та поліцейстики №1 КННІ
ДонДУВС, кандидат юридичних наук,
підполковник поліції*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОЖИВАННЯ БЕЗ ПАСПОРТА ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ АБО БЕЗ РЕЄСТРАЦІЇ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану проживання без паспорта громадянина України або без реєстрації місця є актуально.

Статтею 197 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена адміністративна відповідальність за проживання громадян, зобов'язаних мати паспорт громадянина України, без паспорта громадянина України або за недійсним паспортом громадянина України, а також проживання громадян без реєстрації місця проживання, що тягне за собою попередження. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачені частиною першою цієї статті, тягнуть за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [1].

Відповідно до Правил реєстрації місця проживання, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 207, громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом 30 календарних днів після зняття з реєстрації місця проживання та прибуття до нового місця проживання зареєструвати своє місце проживання.

Згідно ст. 197, 198 Кодексу України про адміністративні правопорушення проживання громадян, зобов'язаних мати паспорт громадянина України, без паспорта громадянина України або проживання за недійсним паспортом громадянина України (вклеювання фотокартки до паспорта, зміна прізвища),

умисне зіпсуття паспорта чи недбале зберігання, що спричинило його втрату, а також без реєстрації місця проживання – особа притягується до адміністративної відповідальності.

У разі, якщо це правопорушення вчинено вперше – адміністратор ЦНАП складає акт виявленого правопорушення та застосовує усне попередження, як вид адміністративного стягнення.

У випадку, коли ті самі дії, вчинені вдруге – адміністратор ЦНАП складає протокол про адміністративне правопорушення, а уповноважена особа виносить рішення про накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 до 51 грн.) [2].

Якщо правопорушення (передбачене ст. 197 КУпАП) вчинене особою, скажімо так, до неї має бути застосовано такий вид адміністративного стягнення як А. А от якщо до органу реєстрації особа звернеться (протягом року, коли її вже було притягнуто до адміністративної відповідальності у вигляді попередження за таке ж правопорушення) і буде з'ясовано, що вона знову ж таки проживає без реєстрації місця проживання, тоді на порушника має бути накладено штрафні санкції.

В п. 23 Правил реєстрації місця проживання, затверджених постановою КМУ від 02.03.16 р. № 207, прямо зазначається: якщо під час подачі документів буде встановлено, що особа звернулася для реєстрації нового місця проживання після спливу 30 календарних днів після зняття з реєстрації попереднього місця проживання або подала для реєстрації місця проживання недійсний паспорт громадянина України, працівник органу реєстрації або центру надання адміністративних послуг складає на неї адміністративний протокол за вчинення правопорушення, визначеного у ст. 197 КпАП.

Громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом тридцяти календарних днів після зняття з реєстрації місця проживання та прибуття до нового місця проживання зареєструвати своє місце проживання.

Слід зауважити що ,закон № 1382 зобов'язує громадян здійснити реєстрацію місця проживання — це норма прямої дії. Особи, винні у порушенні вимог зазначеного Закону, несуть відповідальність згідно із законом (ст. 15 Закону № 1382). У випадку з порушенням положень щодо здійснення реєстрації місця проживання настає, як вже було анонсовано, адміністративна відповідальність [3].

Бюро демократичних ініціатив та прав людини порахувало що, з 2021 по 2022 рік приблизно 78% українців мали паспорт, а 22% не мають відповідного документа.

Загалом, відповідальність за проживання без паспорта громадянина України або без реєстрації місця повинна бути. Але на мою думку, повинні бути створенні відповідні служби які будуть супроводжувати і допомагати в процесі отримання відповідних документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2016-%D0%BF#Text>
3. <https://buhgalter.com.ua/articles/diyalnist-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya/reestratsiya-mistsya-prozhivannya-vid-teoriyi-do-praktiki/>

СЕКЦІЯ №7

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ, ЩО ПРОТИДІЮТЬ ЗЛОЧИННОСТІ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Крушельницька Катерина Олександрівна
старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки факультету №3
Інституту з підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції Львівського
державного університету внутрішніх справ*

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ТА ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ У ПІДОЗРЛИХ ОСІБ

24 лютого Росія розпочала масштабне вторгнення до України по всій довжині спільного кордону в т.ч. і з території Білорусі. Наша держава змушена захищати свою територіальну цілісність, суверенітет та незалежність [1].

В зв'язку з цим Президентом України було підписано Указ «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом № 2102-IX від 24.02.2022 [2].

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Вимоги даного Закону вплинули на діяльність всіх структур нашої держави в т.ч. на підрозділи Національної поліції. Запровадження у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону

перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світломаскування. Встановлення особливого режим в'їзду і виїзду, обмеження свобод пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також перевірка документи в осіб, а в разі потреби проведення огляду їх речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України. підвищує рівень небезпеки для життя та здоров'я працівника поліції. В зв'язку з ймовірними загрозами, підрозділи Національної поліції переведені на посилений варіант несення служби.

Посилений варіант вводиться в разі:

- 1) повідомлення про обставини (події), що можуть призвести чи призвели до загострення оперативної обстановки, можуть створити чи створили загрозу життю (здоров'ю) громадян, їх конституційним правам і свободам;
- 2) виникнення масових заворушень, що супроводжуються обмеженням певних прав і свобод людини;
- 3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення особливо важливих об'єктів або окремих місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- 4) учинення терористичних актів;
- 5) виникнення тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, що створюють загрозу життю і здоров'ю значної кількості населення;
- 6) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства [4].

Із запровадженням комендантської години, а саме патрулюванням міста в умовах світломаскування на предмет виявлення диверсійно-розвідувальних груп, несення служби на укріпленому контрольно-пропускному пункті, перевірка документів у підозрілих осіб та огляд транспортного засобу викликає

занепокоєння з питань мінімізації професійного ризику поліцейських та забезпечення їх особистої безпеки під час зупинки транспортних засобів. Забезпечення особистої безпеки поліцейським під час забезпечення безпеки дорожнього руху досягається дотриманням заходів особистої безпеки та використанням принципу контакту-прикриття при зупиненні транспортних засобів. Під час виконання службових обов'язків, що пов'язані із зупиненням транспортних засобів, кожен поліцейський повинен дотримуватися заходів особистої безпеки:

- знаходитися на тротуарі, а за його відсутності – на узбіччі дороги чи вулиці або на острівці безпеки;

- вихід поліцейського на проїжджу частину дозволяється лише для здійснення розпорядчо-регулювальних дій, огляду місця ДТП та надання допомоги учасникам дорожнього руху;

- запропонувати водієві транспортного засобу, щодо якого застосовується зупинення, залишатися в автомобілі (за допомогою гучномовного пристрою патрульного автомобіля);

- наближатися до транспортного засобу ззаду;

- наближаючись до транспортного засобу перевірити, чи зачинений багажник, оглянути салон автомобіля (темної пори доби освітити салон автомобіля ліхтарем або запропонувати водієві увімкнути освітлення салону); Також слід запропонувати водієві транспортного засобу, який зупинено, тримати руки так, щоб їх було видно;

- оглянути зону навколо водія;

- проводити перевірку документів та розбір кримінально-правових дій лише на тротуарі чи узбіччі дороги (вулиці), острівці безпеки під прикриттям автомобіля. Службовий автомобіль при цьому необхідно ставити також на тротуарі чи узбіччі дороги (вулиці) за умови дотримання ПДР;

- здійснювати зупинку транспортних засобів за допомогою гучномовця з використанням спеціальних звукових і світлових сигналів, встановлених на

патрульному автомобілі, для привертання уваги учасників дорожнього руху. При цьому враховувати швидкість руху, тип, габарити, вагу транспортного засобу, стан дорожнього покриття, інтенсивність та щільність транспортного потоку;

- по можливості не знаходитися на слизьких ділянках дорожнього покриття;
- документи брати вільною рукою, щоби мати можливість вільного доступу до вогнепальної зброї [5];
- після отримання документів знаходитися біля зупиненого транспортного засобу збоку, щоб виключити можливість нанесення удару при різкому відкритті дверей або раптовому початку руху. Для спілкування із водієм, який вийшов із транспортного засобу, необхідно пройти на тротуар або острівця безпеки. У разі знаходження водія поруч з поліцейським останній обирає позицію, що забезпечує постійний контроль за діями водія, пасажирів та рухом транспортних засобів. Інші працівники, що знаходяться у складі наряду, повинні займати положення, що дозволяє забезпечувати прикриття та виключає у випадку застосування зброї ураження поліцейського, що страхується.

Категорично забороняється стояти перед або за зупиненим транспортним засобом, спиною до учасників дорожнього руху та руху транспортних засобів, зупиняти патрульний автомобіль попереду зупиненого транспортного засобу та здійснювати в нічний час зупинення двох і більше транспортних засобів. Темної пори доби, незалежно від кліматичних умов, поліцейський повинен бути одягнений у світловідбиваючий одяг (жилет). Поверхнева перевірка транспортного засобу проводиться після того, як поліцейськими, які забезпечують прикриття, встановлено контроль за поведінкою затриманих. У разі загострення ситуації поліцейський, що забезпечує прикриття, може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

З метою забезпечення особистої безпеки поліцейському забороняється:

- сідати до інших, зокрема транспортних засобів, що перевіряються, крім передбачених випадків, і за погодженням з безпосереднім начальником;

- стояти поруч із транспортним засобом;
- підходити до зупиненого транспортного засобу зі сторони фар [6];
- стояти між особою та поліцейським, чию безпеку він забезпечує.

Зупиняючи транспортний засіб в темну пору доби або за умов світломаскування, поліцейський повинен обирати найбільш освітлені ділянки дороги, а в разі відсутності таких використовувати світло фар патрульного транспортного засобу та спеціальних світлових сигнальних пристроїв тощо.

З метою забезпечення безпеки напарника працівник поліції повинен:

- обрати оптимальну позицію для спостереження та контролю за ситуацією;
- зосередити увагу на діях, рухах оточуючих та підозрілих осіб. Отже, слід зауважити, що мінімізація професійного ризику під час забезпечення безпеки огляду транспортного засобу та перевірки документів у підозрілих осіб досягається дотриманням заходів особистої безпеки та використанням принципу контакту-прикриття при зупиненні транспортних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>
2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
3. Про правовий режим воєнного стану: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#Text>
5. Закон України «Про Національну поліцію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
6. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 133-134 с.

Цуркан Олексій Петрович
Завідувач кафедри спеціальних
дисциплін та
професійної підготовки факультету I
Криворізький навчально-науковий
інститут ДонДУВС
кандидат юридичних наук
Голик Володимир Анатолійович
Старший викладач кафедри
спеціальних дисциплін та
професійної підготовки факультету I
Криворізький навчально-науковий
інститут ДонДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Службова діяльність поліцейських в особливих умовах воєнного стану передбачає від останніх підвищення рівня професійної підготовки. Поліцейські під час вирішення завдань мають діяти швидко та рішуче, досконало володіючи при цьому тактико-спеціальним навичками та вогнепальною зброєю.

Воєнний стан на території України було введено негайно після початку вторгнення підрозділів РФ 24 лютого 2022 року та продовжено по теперішній час. Враховуючи його особливості переважна кількість поліцейських України отримала в своє розпорядження вогнепальну зброю для постійного зберігання та носіння. Зазвичай, в мирний час, поліцейські, як правило, отримували вогнепальну зброю виключно для виконання службових обов'язків та здавали її до чергових частин своїх підрозділів негайно після закінчення несення служби, з боку керівництвом підрозділів здійснювався контроль за наявністю вогнепальною зброєю та боєприпасів. Адже отримання та здача вогнепальної зброї проводиться під контролем керівника (заступника керівника, уповноваженої особи від керівництва) органу (закладу, установи). Зазначена норма прямо виникає відповідно до вимог Інструкція із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю визначає систему заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки поліцейських, запобігання загибелі,

пораненням і травмуванню їх та інших осіб під час поводження з вогнепальною зброєю [1]. Контроль з боку посадових осіб пов'язаний з необхідністю уникнення надзвичайних подій за участю поліцейських і як правило пов'язаний з тим, що у разі відсутності контролю послаблюється і відчуття відповідальності.

Вогнева підготовка у загальній підготовці та майбутній професійній діяльності поліцейського як система навчальних заходів, спрямованих на засвоєння теоретичних знань і практичних умінь, необхідних для забезпечення високої бойової готовності підрозділів поліції, – одна з базових навчальних дисциплін у процесі опанування обраної професії, без її вивчення неможливе становлення працівника поліції [3, С. 261]. Саме тому кожному поліцейському необхідно усвідомити важливість та сувору необхідність дотримання заходів безпеки як під час несення служби з вогнепальною зброєю, так і під час проведення практичних занять з тактико-спеціальної підготовки. Під час удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки поліцейські в сучасних умовах перебувають з бойовою зброєю і одночасно з цим відпрацьовують спеціальні завдання, що постають перед підрозділами НПУ та характеризуються підвищеними вимогами до забезпечення особистої безпеки та безпеки оточуючих. І надзвичайно прикро коли травмування поліцейських може відбутися із-за банального нехтування встановлених правил. Додаткову увагу поліцейським необхідно приділяти суворому дотриманню заходів безпеки при поводженні зі зброєю та виконаю вимог Інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю. В свою чергу опанування знань, умінь та навичок з тактико-спеціальної підготовки поліцейських безпосередньо пов'язане з можливістю подальшого застосування вогнепальної зброї та вимагає від них чіткого розмежування навчального елементу та готовності до активних дій.

Мова йде про ті уміння та навички, що можуть забезпечити життя і здоров'я не тільки працівників НПУ, а й пересічних громадян України, що під час підступного вторгнення незаконних збройних формувань

самопроголошених республік та підрозділів рф, зазнають суттєвих тілесних ушкоджень [4, С.86.]. Особа, яка допустила порушення заходів безпеки при поводженні зі зброєю, відповідає в установленому законодавством порядку [1].

Як висновок, необхідно зауважити, що відпрацьовуючи навички з тактико-спеціальної підготовки поліцейські зобов'язані безумовно виконувати вимоги нормативно-правових актів, що регламентують вогневу підготовку поліцейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю. *Наказ МВС України від 01 лютого 2016 року № 70*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text> (дата звернення 08.11.2022).
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України. *Наказ МВС України від 26 січня 2016 року №50*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text> (дата звернення 08.11.2022).
3. Толкачов С., Путовий Ю., Хара С. Вогнева підготовка – складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*. ХНУВС. Харків, 2022. С. 261-262
4. Цуркан О. Особливості здійснення оцінювання рівня домедичної підготовки в системі службової підготовки працівників Національної поліції України. *Сучасні стандарти підготовки з домедичної допомоги працівників правоохоронних органів, оперативно-рятувальних служб та військовослужбовців*. Матеріали міжнародного круглого столу (м. Одеса, 16 червня 2022 року). ОДУВС. Одеса, 2022. С.86-88.

Зубченко Людмила Вікторівна

*доцент кафедри спеціальних дисциплін
та професійної підготовки
факультету № 1 КННІ ДонДУВС,
к.п.н., доцент*

Голик Володимир Анатолійович

*старший викладач кафедри спеціальних
дисциплін та професійної підготовки
факультету № 1 КННІ ДонДУВС*

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Підготовка кадрів для Національної поліції України передбачає наявність високого рівня рухової активності курсантів – майбутніх поліцейських. Згідно наказу МВС України №50 від 26.01.2016 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», основними завданнями фізичної підготовки є: підвищення всебічної фізичної підготовленості шляхом розвитку та вдосконалення фізичних якостей та навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій; розвиток витривалості, швидкісних та силових якостей, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні при його затриманні, у тому числі з подоланням природних та штучних перешкод; формування навичок самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ, практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу; виховання психологічної стійкості, упевненості у своїх силах, цілеспрямованості, сміливості і рішучості, ініціативи і винахідливості, витримки і самовладання; зміцнення здоров'я, загартування, гармонійний фізичний і духовний розвиток та ведення здорового способу життя [3].

Загально відомо, що досягнувши необхідного рівня фізичної підготовки, курсант іноді втрачає інтерес до занять та припиняє регулярні тренування, тим самим погіршує стан власного здоров'я та рівень особистої фізичної

підготовленості. У зв'язку з цим виникає проблема пошуку найбільш ефективних засобів і методів, які сприятимуть розвитку та підвищенню фізичної підготовленості курсантів, що дозволить підготувати висококваліфікованого спеціаліста [1, с.135]. Вирішення цієї проблеми важливо тому, що сучасні курсанти та курсантки Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ (КННІ ДонДУВС) повинні бути у майбутньому висококласними фахівцями. Саме від їх здоров'я, фізичної та професійної підготовки залежить успіх у галузі їх майбутньої професійної діяльності.

Майбутній поліцейський повинен володіти високим рівнем упевненості, рішучості, вимогливості до себе і до своїх дій, умінням спілкуватися з іншими, сміливістю і гнучкістю поведінки, здібністю вирішувати нестандартні задачі, аналізувати та узагальнювати великі об'єми інформації і контролювати час [2, с.96]. На практичних заняттях з дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» (СФП), під керівництвом викладачів кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки, здобувачі вищої освіти навчаються регулювати свою рухову активність, підтримувати необхідний рівень фізичної і функціональної підготовленості, набувають досвід удосконалення та корекції індивідуального фізичного розвитку, навчаються використовувати засоби фізичної підготовки та спорту для організації активного відпочинку, профілактики загальних і професійних захворювань, попередження травматизму, оволодівають засобами професійно-прикладної фізичної підготовки.

Великі перспективи в цьому напрямку під час проведення навчальних занять має комплекс вправ із застосуванням координаційної драбини, який дає змогу викладачу підбирати оптимальне фізичне навантаження з урахуванням стану здоров'я та рівня фізичної підготовленості курсантів.

Координаційна драбина – один з найкращих тренажерів для розвитку спритності, маневрування, координації, балансу, швидкості, прискорення. Вона являє собою решітку у вигляді сходів, з осередками певного розміру. По суті,

це мотузкові сходи, які просто лежать на підлозі. Складається з двох синтетичних стрічок і пластикових поперечок. Їх кількість залежить від довжини виробу. Часто зустрічаються сходи довжиною 4-10 м з кількістю поперечин від 8 до 20. Зазвичай відстань між перекладинами - 40 см, а ширина сходів - 50 см. Як правило, поперечини не фіксовані і відстань між ними регулюється. При необхідності можна з'єднати кілька сходів поспіль. Тренування з координаційною драбиною є одним з головних елементів для розвитку швидкості ніг. Також вона допомагає поліпшити здатність зберігати рівновагу в русі. Працюючи з драбиною, можна поліпшити прискорення, маневреність, витривалість і силу. В процесі занять зі снарядом крім м'язів, тренується мозок і нервова система того, хто займається, привчаючи організм здійснювати більш відточені рухи. Тренування не координаційні драбині не потребують особливою підготовки.

Немаловажний фактор – зручність використання. Цей тренажер дуже компактний та не займає велику площу, нескладна зборка, а також мобільність, що дозволяє займатися практично всюди. Тренування на драбині є комплексним: поєднання розминки і безпосередньо тренування. Повторюючи одні й ті ж вправи, постійно збільшуючи темп, мозок та центральна нервова система привчається до швидких рухів.

Практичні заняття з дисципліни «СФП» з використанням координаційної драбини, викладачі кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки використовують за конкретною програмою (з двох вправ на кожну основну навичку), наприклад: біг, біг з підстрибуванням, зхресні кроки, стрибки та ін. Деякі вправи з часом ускладнюють за рахунок підвищення швидкості, збільшення кількості разів, включення до роботи рук з гантелями, м'ячем.

Також в інституті працює багато спортивних секцій, де на тренуваннях намагаються використовувати якомога частіше вправи з використанням координаційної драбини. Для тренування спеціальних спортивних навичок поєднують звичайні вправи з вправами, які найбільш часто використовують у конкретному виді спорту. Наприклад, в ході тренувань представників секції

легкої атлетики використовують вправи на координаційній драбині з бігу, стрибками та ін. Для тих, хто займається ігровими видами спорту – бокові рухи, рухливі вправи та ін.

Таким чином, застосування координаційної драбини у навчально-виховному процесі з курсантами та курсантками КННІ ДонДУВС може сприяти зміні їх інтересу до занять, активізувати регулярні тренування. Також вона є дієвим засобом покращання рівня здоров'я курсантів та курсанток, можливості регулювати свою рухову активність, підтримувати необхідний рівень фізичної і функціональної підготовленості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Камаев О.И. Спортивный стиль жизни как основа профессиональной подготовки современных полицейских. *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. Харків: ХНУВС, 2016. С. 133-136.
2. Мартишко А. Ю., Рябуха О. С. Особливості формування теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки поліцейських. *Юридична психологія*. Київ, 2016. Вип. 2 (9). С. 91-98.
3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України. *Офіційний вісник України*. наказ МВС України від 26.01.2016 № 50, 2016. № 22.

Кострікін Артем Костянтинович
курсант IV курсу
ННІП та ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ВИКОНАННЯ НИМИ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

До 24 лютого 2022 року вогнева підготовка поліцейських була спрямована на те, щоб правоохоронці могли захистити своє життя під час виконання своїх обов'язків, захистити життя громадян, зупинити правопорушника та притягти його до відповідальності перед законом. Але сталося так, що 24 лютого 2022 року на нашу країну напав ворог-російська Федерація [1].

До початку вторгнення РФ на територію України на законодавчому рівні не було регламентовано порядок застосування вогнепальної зброї поліцейськими, щодо осіб, які здійснюють збройну агресію проти населення нашої країни, її територіальної цілісності та суверенітету. Наразі такий алгоритм є та визначений в ЗУ "Про Національну поліцію України" [2].

В умовах сьогодення поліцейський повинен вміти протидіяти не лише озброєним злочинцям, як це було раніше, коли поліцейський повинен був завдати найменшої шкоди правопорушнику застосованими до нього заходами примусу, а й вміти знищувати ворога та його військову техніку у разі виявлення вищеперераховано [3].

В наш час, коли гостро стало питання збереження існування нашої держави, рятування життя наших громадян, необхідно запровадити систему

вогневої підготовки поліцейських в закладах, які здійснюють первинну професійну підготовку правоохоронців, ЗВО МВС, в якій будуть готувати до виконання не лише обов'язків, що покладені на поліцію законом, а й до виконання бойових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyny/31703318.html>
2. Закон України "Про Національну поліцію України" URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/pid-harkovom-policeyski-znishchili-vorozhi-tanki-video-825905.html>

Терещенко Олександр Олександрович
*викладач кафедри спеціальних дисциплін
та професійної підготовки факультету
№1 Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ, капітан
поліції*

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні умови військового стану в країні зумовлюють процеси переформатування діяльності органів Національної поліції України, що все більшою мірою активізують питання організації та функціонування органів та підрозділів поліції. В даному контексті особлива роль відведена питанням тактичної підготовки працівника поліції, що є невід'ємною складовою його подальшої успішної професійної діяльності.

На початку слід вказати, що вітчизняне законодавство України визначає тактичну підготовку як комплекс заходів, спрямований на набуття і

вдосконалення поліцейським знань, умінь та навичок, необхідних для формування готовності до дій у ситуаціях з різним ступенем ризику, здатності прогнозувати їх розвиток та своєчасно приймати правомірні рішення (п. 6 Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України) [1].

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію» [2] від 02.07.2015 року № 580-VIII, поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу. Поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Як зазначають О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів та В. М. Синенький, тактика проведення поверхневої перевірки затриманої особи полягає в:

- затриманий повинен стояти, впершись обома розведеними руками на крило автомобіля, огорожу, стіну, дерево, з широко розставленими і якомога далі поставленими від точки опору ногами, що дозволяє йому зберігати рівновагу лише з одночасною опорою на всі кінцівки;

- працівник поліції, який проводить поверхневу перевірку, є тільки ззаду, будучи готовим у будь-яку хвилину здійснити виведення із рівноваги затриманого, інший працівник поліції перебуває на безпечній відстані, здійснює прикриття і нагляд за затриманою особою та навколишньою ситуацією;

- передовсім перевіряється наявність у затриманого вогнепальної, холодної та газової зброї. Після цього у визначеній послідовності «зверху вниз» ретельно обстежується головний убір, верхній одяг, взуття, в разі цього одяг та взуття можуть зніматися із затриманого;

- пам'ятати, що зброя у правопорушника може знаходитись не тільки під руками, в кишенях, але й прикріплена до тіла на ногах, руках тощо;

– після проведення поверхневої перевірки, перед доставленням на правопорушника одягти кайданки [3, с. 230].

На нашу думку, особливість здійснення поверхневої перевірки у режимі військового стану, полягає у можливості здійснення вищевикладених дій поліцейським у цивільній формі.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський, який виконує службові обов'язки в цивільному одязі, зобов'язаний завжди мати при собі спеціальний жетон, крім випадків, коли його наявність перешкоджає проведенню оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, виконанню завдань в умовах режиму секретності, або здійсненню заходів із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також спеціальних заходів із забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та їх близьких родичів, або під час здійснення повноважень поліції під час дії воєнного стану.

Таким чином, поліцейський може здійснювати поверхневий огляд особи перебуваючи в цивільному одязі та не демонструвати при цьому жетон.

Варто також зазначити, що Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану» [4] від 29.12.2021 року № 1456, визначено механізм перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, крім обмежень, визначених Конституцією України.

Отже, поліцейський має право проводити поверхневу перевірку особи, в умовах воєнного стану, якщо існують визначені законодавством підстави вважати, що така особа несе, або може нести загрозу суспільним інтересам та суспільній безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.01.2016 року № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text> (дата звернення: 09.11.2022).
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#top> (дата звернення: 09.11.2022).
3. Тьорло О. І., Йосипів Ю. Р., Синенький В. М. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
4. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 року № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#top> (дата звернення: 09.11.2022).

Кайко Вероніка Миколаївна,
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

Сучасні реформи, які відбуваються в правоохоронній сфері України, вимагають від оперативних підрозділів Національної поліції виконання

пріоритетних напрямів діяльності щодо надання поліцейських послуг, зокрема, послуг у сфері боротьби зі злочинністю. Враховуючи обов'язки суб'єктів ОРД та стратегію реформування правоохоронних органів, показники зниження рівня злочинності є вагомим фактором, який свідчитиме про виконання поліцією покладених на неї завдань. Одним із напрямків, який сприятиме цьому, є профілактика правопорушень. Під терміном «превентивні заходи» пропонується розуміти діяльність суб'єктів ОРД щодо виявлення наміру вчинити злочин та здійснення психологічного впливу на його носія з метою недопущення реалізації злочинних задумів і намірів у будь-які фактичні прояви передзлочинних дій особи. На жаль, у структурі злочинності переважає кількість умисних злочинів, а це означає, що злочинні думки долають внутрішні стримуючі фактори і переходять в іншу психологічну площину існування – у злочинні плани чи наміри.

Функціональним призначенням профілактики є запобігання реалізації злочинних думок у реаліях ефективних актів поведінки людей. Профілактика має усунути чи трансформувати злочинні думки, наміри та плани або послабити актуальність їх існування для людини. В крайньому випадку, залиште кримінальні думки тільки в ідеальній субстанції, створивши надійний стримуючий псі-фактор. Особи, які планують профілактичні заходи, мають передусім розуміти, що планування та умисел вчинення злочину – різні поняття. Намір характеризує уявний стан готовності людини до здійснення будь-яких дій, але без прояву прагнень.

На відміну від думки, ідея супроводжується наявністю умовиводів, спонукальних установок і спонукальних станів (зокрема, сумнівів, невпевненості, розгубленості, страху, надії), спокус і бажань і, звичайно, довговічністю, незабутністю. Намір є результатом впливу потреби з проявами прагнень до виконання певних дій та усвідомлення засобів досягнення мети, яка не може бути задоволена негайно, потребує подолання ряду проміжних ланок, які не мають власної спонукальної сили. Через це намір — це прагнення в майбутнє, з усвідомленням прийнятого рішення, вибором відповідних засобів,

за допомогою яких особа збирається досягти поставленої мети. При намірі особа перебуває в стані очікування виконання складних або незвичайних дій, при цьому відбувається період внутрішньої підготовки до їх виконання. Але, маючи намір вчинити злочин, у людини ще не вистачає рішучості здійснити свій задум, не вистачає сили волі.

На відміну від задуму намір проявляє себе у більш високому ступені прагнень, він різніть від задумки властивостями волевиявлення. В стані наміру у особи зменшуються показники сумніву, нерішучості, тривожності та побоювань, активується мотиваційна установка, зароджується надія та мрія, з'являються бажання. Але, з різних причин особа ще не розпочинає діяти. На користь правоохоронців, позитивним чинником для здійснення оперативної превенції є факт зволікання діяльності, яка відповідає злочинним задумам або намірам. Саме в цей період слід застосовувати превентивні заходи. Від того, що саме існує у психічних проявах особи – злочинний задум або намір залежить рівень інтенсивності превентивного впливу.

Зрозуміло, при наявності наміру особи вчинити злочин заходи превенції повинні застосовуватися у більш посиленій формі аніж при злочинному задумі, оскільки намір є ближчим до фактичних актів діяльності людини та сильнішим у мотиваційному просторі психічних явищ. Інтенсивність превенції є якісно-кількісним показником, який характеризує ступінь сили психологічного впливу на фігуранта превентивної роботи, це рівень насиченості певної сукупності дій (способів), завдяки яким здійснюється спроба усунути злочинний помисел за певний проміжок часу. Безумовно, неможливо вивести якусь математичну формулу за якою можна з'ясувати бажану інтенсивність превентивних заходів. Кожна ситуація вимагає окремого підходу, і кожна особа, яка має злочинний задум або намір потребує розробки персоніфікованого плану вжиття до неї превентивних методів. Але, при плануванні і визначенні інтенсивності превенції варто пам'ятати про певні ризики цієї діяльності.

По-перше, надмірна кількість превентивних заходів може викликати зворотну реакцію у осіб з акцентуаціями характеру, у осіб з психопатичним

типом характеру, у занадто темпераментних та вкрай впертих осіб. Вказані особи можуть проявити емоційну невитриманість, втратити самовладання, озлобитись і як би «на зло» оточуючим лише самовпевнитися у правоті своїх протиправних помислів, рішуче і несподівано швидко перейти до дій. У зв'язку з цим, при плануванні слід враховувати типи характеру та темпераменту фігурантів оперативної превенції.

По-друге, ступінь інтенсивності та сам факт застосування превентивних заходів може викрити джерела, з яких була отримана оперативна інформація про злочинні помисли особи. Фігурант превенції може запідозрити у співпраці з поліцією осіб, з якими він спілкується, може вирахувати способи здобуття оперативної інформації. З цього приводу обов'язково слід зважати та обмірковувати конспіративні заходи, використання яких є актуальним навіть у превентивній діяльності.

По-третє, слід враховувати, що злочинні задуми та наміри є динамічними субстанціями психіки. У процесі їх розвитку та швидкості руху немає ніяких математичних закономірностей. Зовсім не обов'язково, що за певною думкою, яку висловила особа, неодмінно послідує задум, а за задумом намір. Рішення щодо скоєння злочину та перехід від помислів у дієві акти поведінки може відбутися вкрай раптово і несподівано. За результатами авторських досліджень серед осіб, які вчинили умисні злочини, у відносно тривалому стані злочинного задуму або наміру перебувало близько 31 % засуджених. Тривалість перебування у такому стані становила у середньому від 5 – 7 днів до 8 місяців. Таким чином 69 % умисних злочинів відбувалося без тривалих етапів психологічної невизначеності, тобто особи швидко (на протязі до 5 днів) переходили від помислів до фізичних форм дозлочинної, предзлочинної або безпосередньо злочинної діяльності. Більшу схильність до відносно тривалого часу перебування в стані злочинного задуму або наміру проявили особи, які вчинили злочин на побутовому ґрунті. До речі, в стані злочинного задуму або наміру деякі особи перебували роками, а мінімальним терміном такого психологічного стану за усередненими даними було 9 днів.

В меншій мірі у стані злочинного наміру перебували особи, які вчинили злочин у сфері професійної діяльності. У таких осіб процес актуалізації думки мотиваційними чинниками був більш швидкоплинним. Вони швидше приймали остаточне рішення вчинити злочин, швидко знаходили внутрішні виправдання своїх злочинних помислів і більш швидкоплинно переходили до дієвих актів поведінки. У середньому перехід від думок до дій становив максимум 4 місяці, а мінімум 5 днів. Найменший строк тривалості перебування у стані злочинного задуму або наміру був властивий для осіб, які займаються злочинним промислом або раніше були засуджені до позбавлення волі. Завдяки існуючим у них психологічним настановам на неправомірну поведінку та наявним злочинним навичкам процес самоузгодження думок з мотиваційним потенціалом проходить скоріше аніж у інших. За результатами проведених досліджень максимальний термін перебування у стані злочинного задуму або наміру осіб, які раніше були засуджені становить 1,5 місяця, а мінімальний до 24 годин.

Для осіб, які займаються кримінальним бізнесом, ці строки ще менші, оскільки рішення про необхідність вчинення злочину ними було прийнято заздалегідь, питання лише в тому, коли воно (тобто рішення) буде прийнято, а умови досягнення мети визначено, особистісні пріоритети особи щодо сприйняття обставин події, способів вчинення злочину, способів уникнення відповідальності та забезпечення алібі тощо. Наукова новизна отриманих результатів полягає у виявленні типових ризиків, які існують під час застосування оперативними підрозділами поліції превентивних заходів щодо осіб зі злочинним умислом чи наміром. Прикладну цінність вбачають у можливості використання цих результатів досліджень як загальних засад методичного характеру щодо оптимізації профілактичної роботи, яка є видом превентивно-профілактичної діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015.
3. Указ Президента України від 09.12.2015 № 693 «Про День Національної поліції України».
4. Про додаткові заходи щодо запобігання дорожньо-транспортним пригодам: Указ Президента України від 18 червня 2008 р. // Урядовий кур'єр від 25.06.2008 - № 115.
5. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877.
6. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 730.

Морозова Вікторія Юріївна
курсант 4 курсу ННІ ППФП НП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Для виконання покладених на поліцію обов'язків щодо захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань Закон України «Про Національну поліцію» наділив співробітників Національної поліції України широкими правами

щодо застосування різних заходів державного примусу [1]. Поліція має право застосовувати примусові заходи, у тому числі й застосування та використання вогнепальної зброї, який є найсуворішим з них, під час виконання своїх повноважень відповідно до цього закону. Тому однією з важливих складових підготовки висококваліфікованих працівників поліції є вогнева підготовка.

Рівень професійної підготовки, а отже, і кваліфікація майбутнього поліцейського, його здібності значною мірою залежать від рівня засвоєння відповідних дисциплін : тактико-спеціальної підготовки, вогневої підготовки та спеціально-фізичної підготовки. Нині підрозділи Національної поліції потребують кваліфікованих кадрів, які на високому рівні засвоїли навчальні дисципліни, серед яких чільне місце посідає вогнева підготовка. Потреба практичних підрозділів у якісній первинній підготовці поліцейських зумовлює необхідність удосконалення навчальних методик [2, с. 221].

Вогнепальна зброя в руках поліцейського – це не тільки символ влади, а й дієвий інструмент у боротьбі зі злочинними угрупованнями, тому навчання підставам застосування і використання зброї, її тактико-технічним характеристикам та заходам безпеки є важливим фактором професійної підготовки поліцейських вже на перших етапах.

Враховуючи те, що вогнева підготовка є одним з основних предметів професійної службової підготовки поліцейських, відповідно вона спрямована на формування стійких навичок у поводженні з вогнепальною зброєю, навчання поліцейських діяти в умовах, пов'язаних із ефективним і правомірним його застосуванням. Професійне володіння поліцейськими вогнепальною зброєю у подальшому дозволить їм не тільки професійно виконувати свої обов'язки, але й в екстремальних випадках врятувати своє життя та життя інших людей від протиправних посягань злочинців.

Вогнева підготовка також, пов'язана і з вивченням дисципліни «Кримінальне право». Отже, за порушення заходів безпеки при поводженні зі зброєю, в залежності від наслідків, що настали, працівника поліції може бути

притягнуто до дисциплінарної чи навіть до кримінальної відповідальності. Працівник поліції повинен знати і пам'ятати аспекти такої відповідальності.

Формування професійних знань, умінь та навичок майбутніх офіцерів поліції неможливе без застосування сучасних форм та методів навчання і використання новітніх технологій. Особливість вогневої підготовки визначається тим, що необхідно максимально ефективно використовувати навчальний час, матеріальне забезпечення та методики викладання [3, с. 317]. Опанування вогневої підготовки передбачає озброєння спеціальними теоретичними знаннями та формування спеціальних умінь і навичок, серед яких – усунення затримок під час стрільби; уміле та безпечне поводження з вогнепальною зброєю; швидкісне діставання пістолета з кобури та приведення його в бойову готовність; правильне утримання вогнепальної зброї; виконання прийомів швидкісної стрільби в різних умовах, з різних положень [4, с. 319–321].

Сучасна вогнева підготовка може бути успішною у разі добре обладнаною освітньою та матеріальною базою, яка може створювати мішені, середовище та умови, які максимально реалістичними. Спеціальна підготовка з елементами практичної стрільби може проводитися в спеціально створених умовах при слабкому освітленні цілі, з використанням укриття від противника та після фізичних навантажень.

Зброю доведеться застосовувати та використовувати в різноманітних умовах, включаючи густонаселені райони, на транспорті, в полі, лісі, а в деяких випадках в багатолюдних місцях. Поліцейські повинні вміти, за необхідності, вражати ціль одним або двома пострілами. Таких результатів вдасться досягти тільки тоді, як досконало навчившись володіти вогнепальною зброєю. Володіючи зброєю, можливо вразити ціль з будь-якого положення, незалежно від способу ведення вогню, у найрізноманітніших та несподіваних ситуаціях, правомірно застосовувати зброю під час затримання злочинця або його супроводження тощо.

Отже, вогнева підготовка відіграє ключову роль у роботі

поліцейського. Знання зброї потрібно постійно вдосконалювати, з метою покращення своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року No 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#T>
2. Рец В.В. Роль занять з вогневої підготовки у професійній підготовці майбутніх поліцейських. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2018. 246 с. С. 220–222
3. Воробець Х.О. Використання новітніх методик під час викладання дисципліни «Вогнева підготовка» у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2019. 364 с. С. 316–318
4. Бондаренко В.В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями: монографія. Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2018. 524 с

Кайко Вероніка Миколаївна
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ КВАДРОКОПТЕРІВ ПІД ЧАС ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

У структурі центрального органу управління поліції створено Управління організації діяльності підрозділів поліції на воді та повітряної підтримки,

основними завданнями якого є організація, координація, методичне забезпечення й контроль службової діяльності підрозділів поліції на воді та забезпечення повітряної підтримки підрозділів Національної поліції України (далі - НП України).

Виконання завдань, покладених на НП України в сучасних умовах, вимагає підвищення ефективності використання наявних, а також розвиток нових сил і засобів у сферах: охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг; співпраці в питаннях захисту державного кордону й охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню; громадянства та міграції тощо. Воно об'єктивно передбачає запровадження нової моделі управління, координації та контролю, визначення концептуальних засад її розбудови.

Ефективність квадрокоптерів підтверджена схваленням правоохоронних органів США, Канади, Австралії, Ізраїлю, Індії, Китаю та низки країн Європи. Вибір безпілотних літальних апаратів для патрулювання територій та на користь людей — найпопулярніша практика у світі.

З метою підвищення ефективності службової діяльності УПВП розроблено Методичні рекомендації щодо виконання польотів безпілотними авіаційними комплексами НП України та їх технічної експлуатації відповідно до вимог та нормативно-правових актів державної авіації України, а також Програму навчання зовнішніх пілотів (операторів) безпілотних літальних апаратів I класу за базовим кваліфікаційним рівнем I, схвалену Управлінням регулювання діяльності державної авіації Міністерства оборони України і затверджену Головою Національної поліції України.

Названа Програма є основним документом, який визначає порядок, послідовність, зміст, обсяг, умови здійснення підготовки екіпажу БпАК до виконання завдань за призначенням. Вона складається з курсу теоретичної та

практичної підготовки зовнішніх пілотів (операторів), охоплює базові знання з авіаційної метеорології, аеродинаміки, впливу людського чинника, безпеки польотів, правил польотів і правил використання повітряного простору державної авіації під час експлуатації БпАК. УПВП на базі Державної установи «Львівський спеціалізований центр підготовки поліцейських» з вересня 2019 року відповідно до вимог зазначеної Програми розпочато навчання за програмою короткострокового підвищення кваліфікації поліцейських структурних підрозділів центрального органу управління поліції, міжрегіональних територіальних органів поліції та головних управлінь Національної поліції.

Крім того, працівники УПВП взяли участь у розробці технічного завдання дослідно-конструкторської роботи «Розробка та виготовлення пристрою “Янтра”, призначеного для забезпечення безпеки у відведеному повітряному просторі шляхом блокування управління безпілотних повітряних суден, а також технічного завдання «Розробка та виготовлення пристрою для моніторингу систем безпілотних повітряних суден (апаратів) у відведеному просторі».

Основні середньострокові цілі УПВП:

- ініціювання змін, спрямованих на вдосконалення нормативно-правової бази, у тому числі у сфері застосування БпЛА і засобів контр-БпЛА в правоохоронній діяльності, протидії правопорушенням на воді, забезпечення безпеки на морському та річковому транспорті;
- відбір, підготовка поліцейських відповідно до вимог та специфіки завдань, функцій і практичної спрямованості системи підрозділів поліції повітряної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.12.2019).
2. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами

поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису : Наказ МВС України від 18.12.2018 № 1026 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19> (дата звернення: 10.12.2019).

3. Алгоритм першочергових дій оператора відділу служби 102, диспетчера, оперативних чергових ГУНП та територіальних підрозділів поліції, а також нарядів поліції у разі отримання повідомлення про правопорушення (подію), яке щойно вчинене або триває : затв. дорученням Національної поліції України від 26.03.18 № 3530/01/25-2018.

4. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Гарпун» інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» : Наказ МВС України від 13.06.2018 № 497 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0787-18> (дата звернення: 10.12.2019).

5. Пефтієв О. В. Єдиний аналітичний сервісний центр головного управління національної поліції в Донецькій області // Актуальні питання забезпечення публічної безпеки, порядку в сучасних умовах: поліція та суспільство – стратегії розвитку і взаємодії : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 42 12 трав. 2018 р.) / МВС України, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет». Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2018. С. 345–351.

6. Відеоспостереження, спеціалізована відео техніка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kashtan.com.ua/shop/category_23_Videonablyudenie.htm.

Грицієнко Володимир Володимирович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Зеленський Євген Сергійович
майор поліції,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ВТОМИ І ПЕРЕВТОМИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Створення Національної поліції як структурного підрозділу правоохоронної системи України відбулося за наслідками реформ Революції Гідності. Новообрані поліцейські своєю службою прагнули довести суспільству, що Національна поліція України – це яскравий приклад того, як повинен виглядати правоохоронний орган, що функціонує відповідно до вимог Європейського союзу. Наразі ж даний орган має багато дорікань зі сторони громадян, які скаржаться на довгу реакцію співробітників на виклик або відсутність такої реакції зовсім. Також згідно статистики все більше поліцейських звільняються зі служби [1].

На думку багатьох, з поліції звільняються через те, що у більшості випадків, приходячи на службу, доводиться працювати одразу за трьох співробітників. На жаль, робочий ресурс обмежений, скільки не пробувай працювати, в один момент у тебе з'явиться втома. Тож, під час виникнення якоїсь екстремальної ситуації на вулиці, поліцейський, який не спав другу чи третю добу, не може адекватно її оцінити, правильно зреагувати: вчасно затримати правопорушника або іншим чином запобігти правопорушенню.

Втома і перевтома поліцейських – це дуже актуальна проблема, що потребує детального дослідження, адже даний феномен прямо впливає на працездатність особи. Практикою нещасних випадків встановлено, що в більшості ситуацій до загибелі співробітників поліції призводять смертельно

небезпечні помилки, які вони вчиняють. Науковці доводять, що такі нещасні випадки відбуваються не стільки через вину самих поліцейських, скільки через вину їх безпосередніх керівників, які не дали змоги відпочити стомленому працівнику, що не міг у повній мірі виконувати свій службовий обов'язок [2].

Через дефіцит сну може наставати не лише втома, але й інші негативні наслідки: дратівливість із напарниками, сім'єю, друзями; нездатність бути зібраним та з усією віддачею виконувати службові завдання; погіршення мозкової активності, у тому числі пам'яті; відсутність концентрації уваги; виникнення захворювання, яке пов'язане із стресом, причиною якого є ослаблення імунної системи [3].

Робочий час поліцейського більше, ніж робочий час іншого робітника, це обумовлено наступними чинниками. По-перше, поліцейський, який працює більше, може отримати додаткову винагороду у формі премій чи інших надбавок. По-друге, поліцейські дуже часто стикаються з професійними та організаційними очікуваннями: «робити більше, меншими засобами». По-третє, дуже розповсюджені випадки, коли поліцейські поєднують із службою в поліції якусь іншу, додаткову підробітку [4, с. 96].

Отже, слід вказати, що втома і перевтома співробітників поліції – це дуже серйозна проблема, яка вимагає для її усунення поінформованих, розсудливих управлінців та вимагає комплексного всебічного аналізу. Науковці й експерти, які займаються дослідженням сну, повинні спільно працювати з метою зменшення негативних наслідків від втоми й перевтоми під час несення служби поліцейськими. Керівники територіальних підрозділів (органів) поліції, що байдуже ставляться до цієї глобальної проблеми можуть зіштовхнутися з загальною втратою працездатності своїх підлеглих, яка обумовлена настанням довгострокових особистих, фізіологічних, етичних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Торік із поліції звільнилися понад 13 тисяч осіб - Клименко. УКРІНФОРМ. 12.01.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3383584->

torik-iz-policii-zvilnilisa-ponad-13-tisac-osib-klimenko.html (дата звернення: 02.11.2022).

2. Філон А. Деякі аспекти покращення фізичного та психологічного стану працівників поліції. 2021. с. 329. URL: http://194.54.162.203/bitstream/123456789/1778/1/%D0%9C%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%BB_%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_2021__%D0%A2%D0%A1%D0%92%D0%A4%D0%9F.pdf#page=329 (дата звернення: 02.11.2022).

3. Василик А.В., Василик А.В., Дода О.Д. Професійна втома: чинники, наслідки та обов'язки роботодавців щодо відновлення працездатності працівників. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: економіка і управління. 2019. С. 130-135. (дата звернення: 02.11.2022).

4. Бесчастний В.М., Гребеньков Г.В., Загнітко А.П.. Світогляд і особистість правоохоронця : матеріали круглого столу, (Донецьк, 11 жовт. 2013 р.). – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2013. 135 с. (дата звернення: 02.11.2022).

Кострікін Артем Костянтинович
курсант IV курсу
ННІП та ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету
внутрішніх справ

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

На заняттях з дисципліни «Вогнева підготовка» поряд із отриманням певних знань, умінь, навичок вирішуються основні завдання щодо вдосконалення психіки курсантів, формування їх моральних якостей та психологічної стійкості. Несення служби сприяє розвитку почуття обов'язку та відповідальності, уваги та пильності, формуванню самостійності та ініціативи, стійкості та дисциплінованості, мужності та відваги.

Одним з найважливіших завдань морально-психологічної підготовки особового складу курсантів в процесі навчання і виховання є формування готовності до подолання небезпек і труднощів, що виникають під час дій у складній обстановці, розвиток здатності протистояти великим нервово-психічним навантаженням. Така готовність є необхідною передумовою цілеспрямованості, стійкості та ефективної діяльності в надзвичайно складних умовах, а отже, важливим фактором успішного виконання поставлених завдань [1].

Формування у курсантів готовності до дій в складних умовах під час навчання з дисципліни «Вогнева підготовка» здійснюється шляхом формування необхідних якостей: безпосереднього розвитку готовності до дій в екстремальних ситуаціях, набуття за час навчання готовності до дій у разі зміни ситуації.

Готовність до дій в екстремальних ситуаціях розвивається і зміцнюється завдяки освоєнню загальноосвітніми і професійними знаннями, уміннями і навичками, вдосконаленню професійних навичок. У формуванні готовності курсанта до успішного виконання майбутніх обов'язків можна виділити два напрямки: формування морально-психологічних і психофізіологічних якостей успішної діяльності, вплив на психіку під час занять і практичної діяльності. Окремо слід зазначити вміння керувати поведінкою, що забезпечує раціональне використання своїх можливостей і ресурсів для успішного вирішення службово-бойових завдань. Управління професійною поведінкою передбачає подолання розгубленості, уміння не доходити до стресового стану навіть при створенні для цього об'єктивних умов [2].

У ході морально-психологічної підготовки використовуються різні форми занять, і в першу чергу - практичні заняття, на які відводиться основний обсяг навчальних годин. Цілеспрямований процес навчання на практиці створює сприятливі умови для формування уявлень про майбутню діяльність, характер завдань, конкретні умови, типові ситуації, що зустрічаються на практиці. При цьому основний акцент робиться на вивченні теорії майбутньої діяльності, яка є основою для подальшого формування умінь і навичок. На практичних заняттях формується впевненість у діях. У курсантів є можливість розвивати завзятість, наполегливість, спостережливість, ініціативу, особисту відповідальність. Для цього, крім необхідних уточнень і розв'язування задач, використовуються технічні засоби навчання, організовуються показові заняття з окремих питань. При проведенні занять на практичних прикладах слід показати, які процеси та властивості працівника сприяють успішному виконанню професійних обов'язків, що сприяє успішності самовиховання готовності та поведінки в конкретній ситуації.

Для підготовки курсантів до дій у складних умовах керівник повинен використовувати методи і прийоми для підвищення темпу діяльності, розв'язання задач за відсутності інформації, перешкод, з наявністю елементів ризику і небезпеки, введення непередбачених перешкод і несподівані

ускладнення в хід уроку, проведення вправ на порівняння та класифікацію цілей окремих дій залежно від їх важливості, складності, термінів виконання, постановка завдання, що вимагає самостійного вибору одного рішення з кількох можливих, створення ситуацій, що призводять до часткової невдачі і вимагає подальшої підвищеної активності, постановки завдання і моделювання ситуацій.

Готовність до дій в складних умовах обстановки формується і за допомогою фізичного навантаження, яка завжди присутня на практичних заняттях з дисципліни «Вогнева підготовка» і сприяє розвитку стійкості, швидкості і точності реакції, уваги.

Зміст і структура готовності визначаються не тільки завданням, а й обстановкою, використовуваними засобами та іншими зовнішніми факторами. Особливості стану готовності залежать також від індивідуальних якостей людини, рівня моделі її поведінки, характеру, темпераменту, здібностей, досвіду, навичок, знань. Стан найближчої готовності можна сформувати і зміцнити за допомогою вправ і тренувань, що проводяться під час занять. Перед виконанням завдання курсанти повторюють питання, що стосуються майбутньої діяльності, вирішують вступні у разі зміни. Деякі курсанти при підготовці до виконання складного завдання схильні до зайвого емоційного збудження, яке послаблює їх контроль за своєю діяльністю, веде до нераціональної витрати сил. Таким курсантам корисно детально роз'яснювати порядок їх майбутньої діяльності, привести приклад успішних дій. Крім того, керівники можуть давати їм невеликі індивідуальні завдання (підготувати або перевірити зброю і спецзасоби, провести тренування, налаштовують на майбутню діяльність).

При виконанні комплексного завдання доцільно практикувати усне опитування щодо дій в особливих умовах. Для тренування тактичного мислення в процесі підготовки до виконання важливого завдання необхідно створювати проблемні та конфліктні ситуації. Тренування розумових навичок має бути цілеспрямованим. Крім того, просте вивчення інформації в такому

стресовому середовищі може призвести до розгубленості та пасивності. Викладач не повинен допускати перевтоми курсантів. Сильне фізичне і особливо розумове стомлення погіршує сприйняття, увагу, пам'ять, мислення, може викликати не тільки помилки в діях, стати причиною неправильного використання спецзасобів курсантами при проведенні занять, а й затримати формування у них готовності. Тому турбота про відпочинок і відновлення фізичних і психічних сил курсантів допомагає їм зберегти психологічну стійкість і позитивні установки.

Як висновок можна сказати, що безпосереднє формування готовності до виконання складного завдання в екстремальній ситуації під час занять передбачає з'ясування його сутності та значення, ознайомлення з порядком і послідовністю майбутніх дій щодо його виконання, проведення виховних заходів, навчання.

Отже, морально-психологічні якості та готовність до дій в екстремальних умовах виробляються в ході занять, виховної роботи, виконання складних завдань, вправами, тренуваннями, засобами і прийомами. Їх формування проходить кілька етапів: 1) придбання знань і мотивів поведінки, необхідних для виконання завдання; 2) закріплення і зміцнення готовності (вправи, моделювання майбутніх дій, тренування; 3) вдосконалення готовності до дій в екстремальних умовах (самостійна робота, підвищення майстерності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук М. Т. Психолого-педагогічні аспекти формування у працівників поліції стійкості до екстремальних ситуацій службової діяльності. Право і безпека – Pravo bezpeka. 2017. № 2 (65). С.
2. Александров Д. О., Левенець О. А. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників поліції: Ч. 9. Психологічна допомога працівникам ОВС, які виконують службові обов'язки в екстремальних умовах діяльності: навч.-метод. посіб. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/up/pidrych_psuxol-zabezp9.pdf

Аксьонов Єгор Максимович
курсант 4 курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Петренко Сергій Петрович
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Згідно положень ч. 2 ст. 29 Європейської конвенції з прав людини громадяни зазнають лише таких обмежень, що передбачені законодавством, й тільки для гарантування належної реалізації прав та свобод громадян, забезпечення вимог громадського порядку, безпеки, моральності в правовому, демократичному суспільстві [1]. Конституцією України (далі - КУ) передбачений механізм, за якого для захисту засад конституційного устрою, прав і свобод фізичної і юридичної особи, гарантування обороноздатності держави, можуть певним чином обмежуватися права і свободи особи в мірі, визначеній законом. Одна з таких форм обмежень - це реалізація громадського порядку й безпеки під час дії надзвичайного стану [2].

Забезпечення громадської безпеки в умовах запровадження надзвичайного стану пов'язане з необхідністю здійснення специфічної діяльності поліції, що направлена перш за все на охорону громадського порядку шляхом встановлення додаткових постів, патрулів, забезпечення контрольно-перепускного режиму шляхом створення блокпостів, перепускних пунктів; охорона зруйнованих промислових та особливо небезпечних об'єктів; посилення охорони будівель органів державної влади, фінансових установ, об'єктів зберігання товарів (нафтосховища, продуктові склади); забезпечення охорони майна фізичних та юридичних осіб, що залишилось без нагляду; здійснення контрольно-наглядової діяльності за дотриманням

посадовими особами підприємств, установ та організацій, що розташовані на території, де виникла надзвичайна ситуація, встановленого для даної місцевості особливого режиму (у разі запровадження особливого порядку роботи підприємств); проведення профілактично-роз'яснювальної роботи з населенням, з метою недопущення паніки, поширення необ'єктивної інформації, а також дотримання тимчасово встановлених обмежень [3].

Відповідно до норм національного законодавства при дії надзвичайного стану в державі можуть обмежуватися основоположні прав та свободи особи, що обумовлені неухильною реалізацією заходів забезпечення громадського порядку й безпеки. До низки прав та свобод, що можуть бути обмежені, відносять: право вільного використання, зберігання, збирання й поширення відомостей, що складають інтерес національній безпеці, територіальній цілісності чи громадському порядку держави, задля профілактики заворушень і кримінальних правопорушень для охорони здоров'я населення, захищеності прав або репутації інших осіб, задля протидії розголошенню відомостей, що одержані конфіденційним шляхом, чи підтримання авторитету й неупередженості органів правосуддя згідно ст. 34 КУ; право на свободу віросповідання й світогляду згідно ст. 35 КУ; право вільно об'єднуватися у громадські організації чи політичні партії згідно ст. 36 КУ; право на проведення мітингів, демонстрацій і зборів згідно ст. 39 КУ [4].

Отже, обмеження прав людини за таких умов є необхідною і змушеною мірою, що має тимчасовий характер, без якої неможливе досягнення цілей, для яких вводиться надзвичайний стан. За своєю природою надзвичайний стан є суперечливим, оскільки поєднує в собі захист прав і свобод людини за рахунок їх обмеження. Однак, існує певна категорія фундаментальних прав які не підлягають обмеженню, до цієї категорії відносяться: право на життя, свободу від катувань, свободу від рабства, свободу совісті, думки, релігії, честі та гідності. Однак, обмеження прав людини при забезпеченні громадської безпеки в умовах запровадження надзвичайного стану, є єдиною мірою, що може відновити нормальну життєдіяльність суспільства і держави. Таке обмеження

має законні підстави, а права, які підлягають обмеженню, передбачені чинним національним законодавством, при цьому їх перелік є вичерпним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 31.10.2022).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 31.10.2022).
3. Чернуха К.С., Небрат О.О. Забезпечення прав громадян при застосуванні поліцейських заходів працівниками Національної поліції. С. 174. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187223595.pdf#page=174> (дата звернення: 31.10.2022).
4. Сатаренко В. Типологізація обмеження прав і свобод в умовах надзвичайних правових режимів. Збірник наукових праць. Логос. 2021 (дата звернення: 31.10.2022).

Черкас Олександр Володимирович

*курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:*

Наточій Анатолій Дмитрович

*старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМА ПСИХІЧНИХ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА СЛУЖБОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ПОВ'ЯЗАНУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Досліджувана тема є досить актуальною в сьогоденних умовах, адже зараз поліцейським доводиться набагато частіше використовувати та застосовувати вогнепальну зброю. Необхідність у цьому виникає не лише під

час виконання вправ зв стрільби, але й під час несення служби, що пов'язана з можливим використанням чи застосуванням вогнепальної зброї.

Серед населення країни є досить розповсюдженим правовий нігілізм громадян, що проявляється в недотриманні законодавства України, неповаги та недовіри до поліцейського. Таке середовище в суспільстві створює небезпеку для працівників правоохоронних органів під час виконання ними своїх службових обов'язків. Служба в підрозділах Національної поліції України, яка здійснюється в умовах підвищеної небезпеки, потребує високого рівня правової, психологічної, моральної, тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки від поліцейських.

Законодавство України уповноважує поліцейського застосовувати та використовувати вогнепальну зброю з певних підстав, що визначені ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» [1].

Важливим є питання, що полягає у відмінності між виконанням вправи зі стрільби та застосуванням чи використанням зброї під час практичної діяльності. Ця відмінність полягає саме в психологічному аспекті використання зброї.

Під час виконання навчальних вправ поліцейський знаходиться в ідеальних умовах, де відсутні, або зведені до мінімуму різні стресові чинники. Тобто поліцейський як фізично, так і морально готовий до стрільби.

Під час виконання своїх службових обов'язків можна помітити певну неготовність поліцейського до застосування вогнепальної зброї. На жаль, більшість поліцейських в той момент, коли дійсно є необхідність відбиття нападу на них, інших осіб, або коли є інші підстави, що дають право на застосування чи використання зброї, відчувають страх, невпевненість.

Але, наразі, в умовах нестабільної політичної ситуації, воєнних дій, спричинених вторгненням Російської Федерації на територію України, дуже важливо приділяти увагу психологічній підготовці поліцейських для ефективного виконання ними своїх службових обов'язків.

Отже, пропонуємо розглянути певні проблеми, що виникають під час несення служби працівниками Національної поліції, задля їх усунення та удосконалення процесу навчальних стрільб.

Як зазначає В.І. Барко, у процесі навчально-тренувальних стрільб часто доводиться спостерігати, що стрільці досить впевнено поводяться із вогнепальною зброєю в кабінеті, але коли виходять на вогневий рубіж, їх впевненість раптово зникає, і вони виглядають розгубленими, а їх рухи скутими. Стрільба з пістолета асоціюється в них з почуттям страху. Це відчуття стає тим фактором, який загальмовує всю функціональну діяльність і викликає стан психічної напруженості стрільця [2].

Наслідками цього є: підвищена частота серцевих скорочень, поява тремору рук, що спричиняє коливання мушки з ціликом, та в результаті призводить до промаху в мішені. Також, внаслідок такого стану у працівника погіршується зорове сприйняття, а також виникає прискорене дихання. Всі ці ознаки вкрай негативно впливають на техніку виконання пострілу, та як наслідок на результат стрільби.

З цього приводу слухним буде зауваження Бароніна А.С., який зазначає, що всі ці фізичні й психічні зміни в сукупності загальмовують прояв у працівника ще не остаточно сформованих рухових навичок і призводять до наступних змін у техніці стрільби:

- поліцейському необхідно значно більше часу для прицілювання;
- змінюється характер впливу на спусковий гачок (затримка пострілу або ривок);
- порушуються часові характеристики стрільби (темп стрільби і її ритм);
- при стрільбі по мішеням, з перенесенням вогню, змінюється (сповільнюється або прискорюється) швидкість підйому зброї, знижується точність підйому руки зі зброєю й перенесення її на наступну ціль [3].

Так, ми бачимо існуючу на сьогоднішній день проблему, яка потребує негайного вирішення. Вважаємо за доцільне зазначити певні шляхи її вирішення.

По-перше, під час виконання навчально-тренувальних стрільб необхідно приблизити умови до реальних, що дасть змогу стрільцю звикнути до пострілу, та зменшить психічну напругу, в момент реального застосування чи використання зброї під час службової діяльності.

По-друге, доцільним буде під час навчання та підготовки поліцейських навчати їх правильно документувати свої дії, що дасть змогу на практиці не боятися відповідальності.

Ще одним зауваженням буде збільшення кількості практичних занять, внаслідок чого, працівники поліції більш детально засвоять навички застосування зброї. Важливим в цьому є саме напрацювання рухових навичок на автоматичному рівні, щоб під час реального застосування зброї поліцейський діяв рефлекторно, та не задумувався над приведенням зброї у готовність

Також, не менш важливим є проведення навчань на такому рівні, який би дозволив працівнику самостійно приймати рішення щодо застосування зброї, а не виконувати постріли по команді.

Отже, досліджуючи та аналізуючи вищевикладений матеріал, а також наукові праці інших дослідників даної проблеми, можна зробити висновок, що психологічна підготовка поліцейських дійсно є досить важливою, та на сьогоднішній день налічує багато проблем. Для їх вирішення необхідно надалі досліджувати дане питання та знаходити можливості впровадження нових методів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. (дата звернення 30.10.2022).
2. Барко В. І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): Монографія. Київ: Ніка-центр, 2009. 296 с.
3. Баронін А. С. Психологічний профіль вбивць. Посібник з кримінальної психології та криміналістики. Київ, Паливода А. В., 2015. 176 с.

Шурганов Микита Сергійович
курсант 4 курсу
навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Петренко Сергій Петрович
старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОГЛЯДУ НА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

В умовах сучасних викликів європейські держави намагаються вдосконалити існуючу систему правоохоронних органів. Україна ж в умовах воєнного стану потребує цього насамперед. У системі Міністерства внутрішніх справ України проходить ряд реформ, що позитивно впливають на ефективність діяльності територіальних підрозділів поліції, але слід зазначити, що повне реформування поліцейської діяльності за короткий строк досягти не можливо, адже це тривала, планова й дуже відповідальна задача.

Тож у даному дослідженні ми спробуємо осмислити позитивний досвід провідних європейських країн (зокрема, Великобританії та Німеччини) та, як наслідок, обґрунтувати доцільність запровадження зарубіжного досвіду для підвищення ефективності діяльності Міністерства внутрішніх справ, ствердження авторитету правоохоронних органів та вдосконалення системи оцінювання діяльності Міністерства внутрішніх справ.

Така розвинена країна як Велика Британія накопичила достатньо багатого досвіду щодо порядку й механізму взаємодії громадськості з поліцейськими підрозділами. Так, у Великій Британії широко використовується система сусідської взаємодопомоги. Даний метод ґрунтується на тому, що активне населення створює відповідний комітет, відповідальним за нагляд стосовно

підозрілих осіб і подій. Участь у цьому комітеті беруть місцеві жителі, підприємці, студенти, інші категорії суспільства [1].

Активного розповсюдження у Великобританії набула програма «Зупини правопорушника». Остання являє собою громадську організацію, яка надає допомогу поліції в протидії злочинності шляхом участі у профілактичних заходах, здійснення моніторингу стану дотримання вимог законодавства у сфері публічної безпеки, надання інформації про підготовку або вчинення правопорушень тощо. У кожному регіоні організація має свої офіси [1].

У Німеччині широко поширена діяльність добровільної поліцейської служби, яка є недержавним інститутом правоохоронної системи, який функціонує в конкретних регіонах країни. Його задача виконувати ряд завдань у галузі охорони публічного порядку: інформування поліції про надзвичайні події, правопорушення, злочини; здійснення патрулювання території; забезпечення дотримання правил дорожнього руху тощо [2].

На основі викладених вище нами міжнародних проектів і програм, які сприяють підвищенню ефективності діяльності поліції ми створили власні підходи, які можуть втілитися в Україні. У контексті забезпечення партнерської взаємодії між Міністерством внутрішніх справ і громадянським суспільством пропонуємо започаткувати спеціальний курс підвищення професійних знань та навичок працівників поліції. З цією метою оптимальним є проведення двотижневого табірному збору, набір до якого має проводитися щомісяця. Навчальна група складається з 20 чоловік з однаковим званням і спеціалізацією [3].

Вважаємо, що підвищенню рівня правової культури населення сприятиме запропонований нами проект «Поради поліцейського». «Поради поліцейського» – це не нудне повчання чи моралістична проповідь, а серйозна, але відверта розмова, покликана допомогти людям не опинитися в небезпечних ситуаціях, не стати об'єктами злочинних посягань.

Проект «Електронний лист допомоги»: для кожного районного чи обласного відділення поліції необхідно створити спеціальну веб-сторінку на

якій має бути розміщено бланки для заповнення особами, які постраждали від дрібних крадіжок, бійок без тяжких тілесних пошкоджень, шахрайства, стали свідками правопорушення. Такі листи мають надходити до дільничного інспектора поліції, особливо від людей з обмеженими можливостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колодяжний М. Г. Досвід Великої Британії у використанні громадськості щодо запобігання злочинності. Форум права. 2013. №. 3. С. 317–323 (дата звернення: 31.10.2022).
2. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз: монографія. Харків: НікаНова. 2011. Т. 509. (дата звернення: 31.10.2022).
3. Дрозд О. Ю. Деякі питання адміністративно-правового регулювання підготовки поліцейських у вищих навчальних закладах системи МВС України. Вісник Чернівецького факультету Національного університету Одеська юридична академія. 2016. №. 2. С. 62-74. (дата звернення: 31.10.2022).

Журавльова Дар'я Олегівна

курсант 4 курсу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Наточій Анатолій Дмитрович

*викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки*

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОБЛІК І ЗБЕРІГАННЯ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ

Кримінально-правові методи протидії незаконному обігу зброї виражаються у закріпленні особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) відповідальності за незаконні дії з вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями.

На процес встановлення відповідності ознак злочину у сфері незаконного

обороту зброї та ознак кваліфікованого дії багато в чому впливає конкретність цих ознак і наявність можливості подвійного тлумачення норм права, їх закріплюють. Однією з найважливіших ознак злочинів у сфері незаконного обігу зброї є предмет злочину. Кримінальний закон не дає ухвал понять предметів цих злочинів, вони позначені в текст КК лише шляхом перерахування їх понять [1].

Питання про притягнення до кримінальної відповідальності військовослужбовців, працівників інших воєнізованих організацій за недбале зберігання вогнепальної зброї, що спричинило її втрату та використання іншими особами, якщо це спричинило заподіяння тяжких наслідків, дозволяється за КК, а особа, якій доручено охорону вогнепальної зброї, несе відповідальність за КК та додаткової кваліфікації за КК не потрібно, а у випадках, коли вогнепальна зброя знаходиться у володінні на нелегальних підставах, особа має притягуватися до відповідальності лише за КК [2].

Суб'єктивна сторона недбалого зберігання вогнепальної зброї визначається необережністю у вигляді недбалості. При недбалості винна особа не передбачала можливості настання смерті людини чи інших тяжких наслідків свого діяння недбалого зберігання вогнепальної зброї, що створило умови для його використання сторонньою особою, хоча за необхідної уважності та передбачливості мало і могло передбачати настання цих наслідків [2].

Резюмуючи сказане, вважаємо допустимим сформулювати висновки, виконання яких, здається, може сприяти точному застосуванню кримінального закону при кваліфікації недбалого зберігання вогнепальної зброї.

По-перше, КК «Недбале зберігання вогнепальної зброї» не повною мірою відображає суспільну небезпеку невиконання законним власником зброї (боєприпасів та вибухових речовин) правил, пов'язаних з його оборотом, яке створило можливість для них використання сторонніми особами та спричинило суспільно небезпечні наслідки.

По-друге, у ній передбачено лише порушення правил зберігання зброї, проте на їх власників покладається також обов'язок з дотримання правил

придбання, продажу, передачі, перевезення, носіння чи вчинення інших дій не тільки зброї, а й патронів до нього (боєприпасів), і навіть вибухових речовин.

По-третє, законодавцю необхідно пояснити оцінне поняття «Інші тяжкі наслідки» як примітки до КК [3].

По-четверте, КК та судова практика по ній потребують більш досконалого дослідження та модифікації.

Загалом така неоднорідна практика застосування норм, що встановлюють відповідальність за незаконний оборот порошу, є наслідком недостатнього опрацювання питань диференціації відповідальності за оборот предметів підвищеної небезпеки з позицій реальної загрози суспільної небезпеки від їхнього незаконного обігу [1].

Вибухові пристрої визначаються як промислові або саморобні вироби, що функціонально поєднують вибухова речовина та пристрій для ініціювання вибуху (запав, підрильник, детонатор тощо) [2]. З визначення слід, що ознаками вибухового пристрою виступають: наявність вибухової речовини; наявність пристосування для ініціювання вибуху.

Ознака, що вказує на спосіб виготовлення, наш погляд, присутній у визначенні зайве. Способів виготовлення вказується всього два, ніж не береться до уваги, наприклад, такий спосіб виготовлення, як кустарне виробництво.

Тим більше, що спосіб виготовлення прямо не виражає ступеня небезпеки цього предмета. У цілому нині наявність лише двох ознак у визначенні поняття робить його дуже широким і створює значні труднощі у процесі відмежування цих предметів з інших предметів злочинів у сфері незаконного обігу зброї [4].

Викликає сумнів щодо можливості віднесення вибухових пристроїв до зброї, т.к. вибухові пристрої можуть мати призначення для ураження живої або іншої мети, так і не мати. Загалом порівняння явищ чи предметів, ознаки, яких виділено з різних підстав, завжди викликає певні труднощі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровинський, С. Б. Розмежування недбалого зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів та суміжних складів злочинів.

Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ 4 (2017): 210-218.

2. Мельник, В. І. Незаконне розповсюдження й обіг зброї як загроза громадському порядку в сільській місцевості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки 2 (2) (2016): 66-70.

3. Діденко С.В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ (2016).

4. Кірін Р.С., Коротаєв В.М. Правовий режим вилученої, добровільно зданої і знайденої зброї. Упорядники (2021). с.393.

*Журавльова Дар'я Олегівна,
Курсант 4 курсу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
Викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ З ВОЄВІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Досвід роботи зарубіжних співробітників правоохоронних структур свідчить про те, що широке використання сучасного мобільного зв'язку, транспортних засобів та системи патрулювання сприяє, з одного боку, швидкому та оперативному реагуванню на правопорушення, а з іншого боку, - різко підвищується частота контактів з правопорушниками і, в зв'язку з цим, значно почастишали випадки нападу на поліцейських [1]. Така тенденція висуває серйозні проблеми перед фахівцями професійної підготовки поліцейських.

Вогнепальна зброя на всіх етапах навчання та її експлуатації, вимагає підвищеної уваги і являє собою небезпеку. У зв'язку з цим відношення до самого предмету і способам навчання слухачів є важливою багаторівневою завданням для викладачів вогневої підготовки [2].

Наприклад, для найбільш безпечного та ефективного формування початкових навичок поводження зі зброєю можливе використання такого тренажера як інтерактивний лазерний тир, який має назву – Рубін ІЛТ–110.

Даний тренажер являє собою сукупність таких пристроїв, як екрана, відеопроєктора та спеціально розробленого програмного забезпечення. Використання цього тренажера в рамках формування початкових навичок та умінь поводження зі зброєю дозволяє повністю усунути можливість порушення, встановленої техніки безпеки під час проведення стрільб, але мало чим відрізняється від здійснення справжньої стрілянини з використанням бойового зброї.

Використання такого тренажера дозволяє сформувати необхідні базові вміння використання зброї, щоб згодом здійснювати стрільби за допомогою справжньої бойової зброї, а також дозволяє учням ознайомитися з командами, які подаються керівником стрільб або помічником. керівника стрільб, у тому числі доведення виконання таких команд до ідеального рівня. Також у процесі використання такого інтерактивного тиру викладач може провести аналіз помилок учня під час проведення стрільб. та допомогти у їх усуненні, що є важливим елементом побудови правильного навчання вогневої підготовки.

Співробітники державної інспекції безпеки дорожнього руху можуть застосовувати вогнепальну зброю в різних ситуаціях і часто такі ситуації виникають у патрульному автомобілі даної служби [3].

Для того, щоб сформувати навички стрілянини з бойової вогнепальної зброї під час руху на транспортному засобі був створений автотренажер для відпрацювання практичних навичок стрілянини з автомобіля «Оперативник– 1».

Цей тренажер є в пасажирській частині патрульного автомобіля на

спеціальній гідравлічній платформі, здатної реалізовувати імітацію дорожнього руху, що максимально відтворює реальні умови застосування вогнепальної зброї на транспорті, а також спеціального програмного забезпечення, яке дозволяє керувати цим тренажером.

Цей тренажер повністю імітує внутрішню оздоблення справжнього автомобіля та різні нерівності на проїжджій частині того, щоб у учнів була можливість відчути все це у спокійній обстановці, отримати певні знання про здійснення стрільби на автомобілі, що рухається, і бути готовим до застосування вогнепальної зброї на транспорт в умовах, коли це необхідно.

Займаючись навчанням вогневої підготовки слухачів, варто приділити увагу на вироблення єдиного алгоритму в навчанні слухачів по методиці де психологічна готовність (стресостійкість) супроводжує учнів на всіх етапах підготовки це: теорія, тренування вхолосту, бойові стрільби [4]. Вищевказана методика пропонує єдиний алгоритм в підготовці слухачів, в якій пріоритетним напрямком у всіх елементах навчання є психологічна складова.

В даному випадку мотивація до освоєння предмета є саме тією необхідною складовою, в якій через інтерес до вивчення з'являються навички, що дають позитивний результат і дозволяють в подальшому при виникненні законних підстав, грамотно і вміло, відповідно до чинного законодавства, застосувати вогнепальну зброю.

В ході тактико-вогневої підготовки, з метою підвищення навченості особового складу підрозділів діям в ближньому вогневому бою, необхідно навчати тактичних прийомів дій рухливими бойовими групами і ефективному застосуванню при цьому стрілецької зброї.

Вогнева підготовка слухачів навчальних закладів та працівників НП протягом усього терміну служби проводиться в основному на рівні початкової підготовки. Навчання і вдосконалення у стрільбі з нестандартних положень, практично, не проводиться.

Вогнева підготовка на різних факультетах навчальних закладів не враховує особливостей майбутньої службової діяльності їх випускників. Аналіз

же матеріалів анкетування співробітників НП прямо вказує на таку необхідність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Статистичні дані наведені у програмі «Подробиці тижня» // Телеканал «Інтер» [Електронний ресурс]. 28.02.2016.
3. Высокая подготовка полиции – безопасность в городе [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kp.ua/odessa/530966-vysokaia-podhotovka-polytsyy-bezopasnost-v-horode>.
4. Про затвердження Курсу стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами : наказ МВС України від 7 вересня 2011 року № 658.

Любич Дар'я Олександрівна
курсантка III курсу факультету № 1
КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Зубченко Людмила Вікторівна
доцентка кафедри спеціальних дисциплін
та професійної підготовки факультету
№ 1 КННІ ДонДУВС, к.п.н., доцент

КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Фізична підготовка особового складу працівників Національної поліції в Україні – це важливий процес надання спеціалізованої фізичної підготовки до професійного несення служби зі специфічними умовами [3].

Педагогічна сторона фізичної підготовки в цілому повинна гарантувати збереження не тільки здоров'я, а й творчої й трудової активності. Крім того,

належний розвиток фізичних якостей поліцейського впливає на його професійно важливі вміння й навички, необхідні для ефективного виконання службово-оперативних завдань [2]. Також дуже вагомим аспектом у цій сфері є доведення до належного рівня набутих знань та навичок для того, щоб навчити кожного майбутнього працівника Національної поліції застосовувати це в повсякденному житті, для подальшого самовдосконалення.

Поліцейські мають розвивати здатність переносити різноманітні фізичні навантаження так, щоб їх працездатність не знижувалася під час виконання службових задач, які постають перед органами (підрозділами) поліції. З цього можна зрозуміти, що для ефективного виконання професійних обов'язків працівнику поліції необхідно акцентувати увагу не тільки на відповідних професійних та особистих якостях, а й на належному стані здоров'я взагалі та достатньому рівні фізичної підготовки [2].

Метою фізичної підготовки майбутніх поліцейських є збереження здоров'я, творчої та трудової активності, забезпечення належного рівня фізичної готовності та всебічний розвиток фізичних якостей, набуття теоретичних знань, формування спеціально-прикладних та життєво важливих умінь і навичок, необхідних для виконання оперативно-службових завдань.

Зміст фізичної підготовки здобувачів вищої освіти охоплює теоретичні знання, методики розвитку фізичних якостей, практичні навички застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та способів допомоги. Основними засобами їхньої фізичної підготовки є фізичні вправи, виконання яких необхідно поєднувати з дотриманням гігієнічних вимог та заходів запобігання травматизму [3].

У зв'язку з вищезазначеним, одним з важливих аспектів є вибір фізичних вправ, важливо, щоб вони цілком сприяли реалізації принципу переносу тренувального ефекту від виконання цих вправ на майбутню професійну діяльність [1]. У такому випадку можна застосувати відомі ще з теорії та практики фізичної підготовки типи переносу ефекту вправ: односпрямований перенос якостей (наприклад, витривалості), які набуваються на заняттях з бігу,

плавання та ін. та різnorідний перенос якостей (наприклад, сили та швидкості). Перенос набутих характеристик у загальному вигляді формує здатність застосовувати якості, сформовані за інших умов. Наприклад, навички подолання перешкод, ходіння по нестійкій опорі, які працівник набуває на заняттях з фізичної підготовки, застосовують у реальній ситуації під час затримання небезпечного злочинця [1, с. 77].

У закладах вищої освіти системи МВС зі специфічними умовами навчання розвиток фізичних якостей майбутніх правоохоронців здійснюється в таких форматах: ранкова фізична зарядка; навчальні практичні заняття; самостійна підготовка; навчально-тренувальні заняття; спортивно-масові заходи та ін.

Фізична підготовка як навчальна дисципліна є компонентом цілісного розвитку особистості. Це складова загальної культури та професійної підготовки поліцейських, невід'ємна частина освітнього процесу, значущість якої полягає в гармонізації духовних і фізичних сил, формуванні таких цінностей, як здоров'я, фізична розвиненість, досконалість і психічна стійкість. Зміст навчально-практичних занять передбачає проведення комплексних занять спрямованих на вдосконалення прийомів фізичного впливу й ознайомлення курсантів/курсантов зі спеціально-підготовчими вправами, методикою навчання та вдосконалення прийомів фізичного впливу, підготовку планів-конспектів та самостійне проведення курсантами/курсантками практичних занять та окремих його частин [3]. Застосування прийомів фізичного впливу завершується затриманням правопорушника, надяганням кайданків, проведенням поверхневої перевірки, конвоюванням затриманого до автотранспорту або до підрозділу поліції залежно від умов змодельованої ситуації. Важливо зазначити, що під впливом здійснення регулярних фізичних вправ зміцнюється та удосконалюється робота серцево-судинної системи [4].

Критеріями оцінки рівня фізичної підготовки майбутніх правоохоронців є рівень безпосередньої фізичної підготовленості, володіння технікою самозахисту й тактикою застосування заходів фізичного впливу згідно з

Законом України «Про Національну поліцію» в штатних й екстремальних ситуаціях оперативно-службової діяльності [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що фізична підготовка є одним з провідних напрямків готовності до роботи майбутніх поліцейських. Одним із головних завдань фізичної підготовки є правильний вибір засобів як загальної фізичної підготовки, так і спеціальної.

Також встановлено, що метою фізичної підготовки майбутніх правоохоронців виступає збереження здоров'я та трудової активності на належному рівні, забезпечення фізичної готовності, усебічний розвиток фізичних якостей майбутніх поліцейських, набуття теоретичних та методичних знань, формування професійно-прикладних та життєво важливих умінь і навичок, необхідних для виконання службових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко В.Д. Фізичне виховання як провідний напрям професійної підготовки поліцейських. *Службово-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських*. Одеса: ОДУВС, 2020. С. 76-79.

2. Козак А.С. Фізична підготовка як комплекс заходів спрямований на формування та вдосконалення умінь та навичок поліцейського. *Службово-бойова підготовка як основа професійної діяльності поліцейських*. Одеса: ОДУВС, 2020. С. 80-83.

3. Бондаренко В. Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Фізичне виховання і спорт»*. Луцьк, 2017, Вип. 25. С. 43-49.

4. Логвиненко М. Л. Фізичне виховання курсантів, що навчаються в університетах зі специфічними умовами навчання. *Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття*. Ужгород, 2017. С. 101-104.

Котляревська Єлизавета Вікторівна
курсантка 2-го курсу факультету № 1
КННІ ДонДУВС, рядовий поліції
Науковий керівник:
Терещенко Олександр Олександрович
викладач кафедри спеціальних дисциплін
та професійної підготовки факультету
№1 КННІ ДонДУВС, капітан поліції

ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЩО ВЧИНИЛА ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Захист та охорона прав фізичних і юридичних осіб від незаконних посягань є найбільш пріоритетною функцією сучасної демократичної держави, котра реалізується нею в особі правоохоронних органів. Необхідність активної протидії з боку останніх будь-яким незаконним проявам обов'язково обумовлює застосування ними заходів державного примусу, котрі якоюсь мірою торкаються індивідуальних інтересів на користь задоволення загально-суспільних потреб із гарантування правопорядку у країні.

На думку Д. В. Лазаревої, державний примус є обов'язковим атрибутом всіх областей правоохоронної діяльності, однак найбільш помітно він прослідковується саме у кримінальному процесі. Серед усіх заходів примусу, котрі застосовуються при здійсненні кримінального провадження, особливе місце відведено затриманню уповноваженою службовою особою підозрювану особу у здійсненні кримінального правопорушення, істотне обмеження суб'єктивних прав і свобод затриманого з метою підпорядкування його поведінки реалізації засад кримінального провадження [1, с. 5].

За загальними тактичними правилами, перед затриманням особи за підозрою у здійсненні правопорушення патрульні повинні враховувати наступні обставини та чинники: особу затриманого; фізичні дані особи, що затримується; їх поведінку та наміри; ступінь озброєння правопорушників, а саме наявність спільників чи співчуваючих громадян; характерні особливості місцевості, знаходження приміщень; місце затримання правопорушників; відрізок часу для затримання; умови та межі реалізації фізичної сили,

спеціальних засобів та вогнепальної зброї [2].

При затриманні озброєного правопорушника необхідно: ясно усвідомлювати законність своїх дій; чітко обговорити порядок та послідовність дій; обумовити обов'язки кожного патрульного; визначити оптимальне місце та час затримання; обумовити взаємну підтримку та страховку; врахувати особливості і умови місцевості, особу, що затримується, ймовірні ускладнення при затримці, вірогідність опору з боку особи, що затримується чи його спільників і співучасників, наявність скупчення людей, можливість застосувати зброю чи спецзасоби; звернути основну увагу на встановлення наявності у затриманого вогнепальної, або холодної зброї; за можливості створити чисельну перевагу в силах, коли на одного правопорушника припадає не менше трьох патрульних; саме затримання доручити найбільш фізично підготовленому патрульному, котрий буде діяти швидко і рішуче, одразу зможе подавити опір затримуваного; максимально використовувати фактор раптовості, реалізувати заходи для відвернення уваги затримуваного [сайт].

Відповідно до ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України [3] від 13.04.2012 року № 4651-VI, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

3) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України;

4) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні

злочину, передбаченого статтями 255, 255-1, 255-2 Кримінального кодексу України.

Варто зазначити, що вищезазначене положення є новим для кримінального процесуального законодавства, і обумовлено специфікою воєнного стану. Як і строки строків затримання такої особи, котрі відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» [4] від 14.04.2022 року № 2201-IX, строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану не може перевищувати двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання. Отже, тактичні прийоми затримання особи, що вчинила правопорушення в умовах воєнного стану залишились сталими, однак умови затримання та термін утримання осіб зазнав змін у зв'язку з уведенням воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазарева Д. В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному процесі України: монографія. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 188 с.

2. Національна академія внутрішніх справ. Тактична підготовка працівників патрульної поліції: мультимедійний навчальний посібник. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/posibnyk_TSP/rozdil/rozdil4.html (дата звернення: 09.11.2022).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022 року № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

Аксьонов Єгор Максимович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Зеленський Євген Сергійович
майор поліції,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕПАРТАМЕНТ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ОРГАН ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах інтеграції України до європейської спільноти та демократичних реформ актуальною залишається проблема належного забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи. Обов'язок і відповідальність держави за забезпечення прав і свобод людини і громадянина обумовлює потребу докорінного реформування правоохоронної системи України, що має бути спрямоване на створення демілітаризованого, деполітизованого органу влади із сервісними функціями, забезпечення стійкої ефективної системи взаємодії з населенням на засадах прозорості, взаємовідповідальності, партнерства.

Юридична наука має різні підходи до визначення поняття «правоохоронна функція держави» від розуміння її як прямої державної політики до комплексного напряму державної діяльності. В цілому погоджуємося із визначенням, запропонованим О. Безпаловою, яка визначає її як самостійний комплексний напрям діяльності держави, обумовлений її соціальним призначенням, який реалізується системою суб'єктів (державних і недержавних), що уповноважені в межах закону з використанням відповідних форм і методів вживати юридичних заходів впливу (у тому числі примусових) з метою досягнення бажаного соціального ефекту – охорони права в цілому та забезпечення охорони законності та правопорядку, прав і свобод громадян

зокрема [1].

Патрульна поліція виконує правоохоронну функцію держави через реалізацію основних завдань, які поставлені та закріплені українським законодавством. Законом України «Про національну поліцію» визначено, що поліція є органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод осіб, протидії злочинності, підтримання публічного порядку й безпеки. Служіння суспільству – це стратегічна мета діяльності українських поліцейських, що закріплена на законодавчому рівні [2].

У ході виконання вказаної функції патрульні поліцейські здійснюють наступні заходи: цілодобово патрулюють закріплену за ними територію задля забезпечення належного стану публічного порядку й безпеки, забезпечення безпеки дорожнього руху, а також дотримання його правил; перші реагують на повідомлення про вчинені правопорушення, надають невідкладну допомогу особам; самостійно виявляють правопорушення; у випадках, передбачених нормативно-правовими актами, затримують правопорушників; налагають та здійснюють співпрацю з іншими структурними підрозділами Національної поліції, спілкуються і тісно взаємодіють із суспільством: постійно співпрацюють з органами місцевого самоврядування, населенням та громадськими об'єднаннями; а також у випадках, визначених національним законодавством, розглядають справи про адміністративні правопорушення й застосовують поліцейські заходи впливу до осіб [3].

Варто погодитись із А. Сердюк, яка виокремила наступні ознаки патрульної поліції як суб'єкта реалізації правоохоронної функції держави: здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, здійснення діяльності на підставі виконання закону та інших нормативно-правових актів, вчинення лише тих дій, які або прямо вказані в законі, або пов'язані з необхідністю його виконання, вторинний, похідний характер стосовно органу законодавчої влади, діяльність патрульної поліції охоплює сферу публічної безпеки і порядку, що містить широкий спектр суспільних відносин [4, с.183-184].

Отже, викладене вище дає можливість стверджувати про те, що патрульна

поліція, як складова Національної поліції України, забезпечує реалізацію правоохоронної функції у всіх сферах державного життя: економічній, політичній, соціально-культурній тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалова О.І. Специфіка правоохоронної функції держави: адміністративно-правовий аспект. Митна справа. 2015. № 3(99). С. 68 -74. (дата звернення: 07.11.2022).
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 07.11.2022).
3. Дідик Н.І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2016. – №. 2. – С. 188-194. (дата звернення: 07.11.2022).
4. Сердюк А.М. Патрульна поліція як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 1(10). С. 181-184. (дата звернення: 07.11.2022).

Аксьонов Єгор Максимович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Зеленський Євген Сергійович
майор поліції,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРЯДОК ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ІЗ СИСТЕМОЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ГУНП ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

В умовах сучасних правових перетворень у державі відбувається масштабна реформація системи Міністерства внутрішніх справ України. Мета проведення змін у системі МВС – це застосування новітніх підходів до підготовки та навчання сучасних поліцейських, які вправі в повній мірі захищати права та свободи громадян. Унаслідок цього дуже широко досліджується система професійної підготовки поліцейських, що відіграє важливішу роль у підготовці кваліфікованих поліцейських, тобто функціонуванні правоохоронних органів України.

У той же час у нашій державі помітні фундаментальні рухи у напрямку встановлення та закріплення стандартів Європейського союзу щодо певної категорії державних службовців, що закріплено в положеннях Закону України «Про вищу освіту» [1]. Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання становлять неабияку цінність та вагомість, адже вони приймають безпосередню участь у освітньому процесі майбутніх поліцейських, а також їх професійної підготовці. З огляду на це та аналіз такого нормативно-правового акту як Наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26.01.2016 № 50 можна визначити порядок проведення, планування й обліку занять,

здійснення контролю за знаннями, уміннями й навичками осіб молодшого, середнього й вищого складу структури Національної поліції України [2].

Головні фактори, якими забезпечується ефективність здійснення освітнього процесу під час професійної підготовки співробітників Міністерства внутрішніх справ, - це покращення організації навчання, забезпечення навчально-методичного й кадрового потенціалу, належна матеріально-технічна складова. До суб'єктів службової підготовки службовців слід віднести штатних працівників закладів, що безпосередньо керують професійною підготовкою, організовують та проводять заняття; поліцейських, державних службовців та працівників органів Національної поліції України, фахівців інших організацій, закладів, установ, які забезпечують проведення занять за окремими напрямками підготовки згідно чинних норм законодавства; слухачів [3, с. 709].

Багато науковців вважає, що ефективним методом покращення навчального процесу, якісною формою здобуття додаткових практичних навичок з дисциплін тактико-спеціальна й вогнева підготовка, є залучення до занять у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання практичних співробітників із відділів професійного навчання ГУНП. Відповідні суб'єкти навчання курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання зможуть здійснювати підготовку компетентних і висококваліфікованих співробітників, що будуть володіти професійними якостями, необхідними знаннями, уміннями й навичками, необхідними для виконання професійних обов'язків у майбутньому; вдосконалити методику навчання й виховання курсантів, підвищити педагогічну майстерність професорсько-викладацького складу тощо; забезпечити формування й розвиток особистої відповідальності майбутніх офіцерів за свідоме виконання норм Конституції України, законів України, бути вірним Присязі поліцейського тощо; забезпечити навчально-виховний процес, розширити співробітництво закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання [4].

Отже, можна зробити висновок, що професійна підготовка поліцейських – це питання, яке наразі займає істотне місце у галузі розвитку та модернізації

Міністерства внутрішніх справ України. У процесі вдосконалення професійної підготовки поліцейських вбачається за доцільне застосування новітніх методів і форм проведення занять у закладах вищої освіти зі специфічними умовами серед курсантів. Однією з найбільш корисних та інноваційних форм є залучення кваліфікованих та професійних співробітників відділу професійного навчання, застосовуючи її, можна створити високопрофесійний кадровий корпус, що спроможний швидко й ефективно вирішувати покладені на Національну поліцію завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 07.11.2022).
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 07.11.2022).
3. Стародубцев А.А. Професійна підготовка працівників ОВС у вищих навчальних закладах МВС України. Форум права: електрон. наук. фахове вид. – 2011. – № 4. – С. 704-710. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2011_4_118.pdf. (дата звернення: 07.11.2022).
4. Швець Д. В. Навчання в процесі практичної діяльності (службова підготовка поліцейського) як втілення еволюційного характеру формування особистості поліцейського в Україні //Право і безпека. – 2017. – №. 4. – С. 149-159. (дата звернення: 07.11.2022).

Костовят Ілля Євгенович
курсант IV курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Зеленський Євген Сергійович
майор поліції,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

БОЙОВА ПІДГОТОВКА ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Для вирішення покладених на органи та підрозділи Національної поліції завдань в умовах змін, що відбуваються в житті нашого суспільства, поліцейським необхідно бути не тільки фахівцями в області юриспруденції, а й ефективно діяти в різних екстремальних ситуаціях. Відповідно до цього необхідно постійно вдосконалювати систему професійного навчання поліцейських, зокрема її основні елементи: вогневу, фізичну і тактико-спеціальну підготовку.

Професійна підготовка повинна базуватися на принципах цілісності, спрямованості, структурності. Під час розгляду професійної підготовки поліцейських різних органів та підрозділів Національної поліції, як системи, можна виокремити її основні структурні елементи і визначити взаємозв’язок між ними, що дозволить досягти кращих результатів [1].

Професійна підготовка – це організований, цілеспрямований процес оволодіння і постійного вдосконалення професійних знань, умінь і навичок співробітників, необхідних для успішного виконання завдань, покладених на органи внутрішніх справ [2, с. 17]. Вважаємо, що для дослідження професійної підготовки як системного утворення необхідно використовувати таку сукупність методологічних засобів, як системний аналіз. На особливу увагу заслуговує такий елемент системи професійної підготовки як навчання у

процесі оперативнотружбової діяльності (бойова та психологічна підготовка). Навчання в процесі оперативнотружбової діяльності передбачає систему заходів, спрямованих на закріплення і оновлення в плановому порядку необхідних знань, умінь і навичок поліцейських в їх повсякденній службовій діяльності і під час виникнення надзвичайних ситуацій.

У свою чергу, бойова підготовка як елемент організаційної структури навчального процесу – це система заходів щодо навчання та виховання особового складу для ведення бойових дій чи виконання інших завдань відповідно за їх призначенням [3]. Серед усієї сукупності існуючих вимог, які висовуються до бойової підготовки можна виокремити наступні: досягнення повної єдності навчання і виховання особового складу; забезпечення всебічної моральнопсихологічної підготовки особового складу; забезпечення високої теоретичної та практичної підготовки командного складу тощо.

Слід відзначити, що в органах та підрозділах Національної поліції поняття бойової підготовки визначає розділ підготовки, спрямованої на формування готовності особового складу до ефективних дій, у тому числі в екстремальних умовах. Підготовка поліцейських до дій в екстремальних умовах являє собою систему цілеспрямованої, педагогічної і психологічної роботи, що забезпечує належний рівень підготовленості людини, груп до зустрічі з екстремальними ситуаціями і успішне їх подолання. При чому слід розрізняти неоднозначність понять підготовка і підготовленість, оскільки підготовка – це система цілеспрямованої роботи з людиною, а підготовленість – це вже результат, продукт підготовки, тобто це те, чого досягла людина в результаті навчання і придбання нею певних навичок [4].

Отже, на нашу думку, бойова підготовка є одним із найважливіших розділів навчання поліцейських та включає в себе тактико-спеціальну, вогневу, фізичну і стройову підготовку. Водночас бойова підготовка являє собою систему заходів щодо навчання та виховання поліцейських ефективній взаємодії під час вирішення ними оперативнотружбових завдань. До вказаного слід додати, що необхідність вдосконалення теорії і практики бойової

підготовки в органах та підрозділах Національної поліції складається під впливом змін в законодавстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Васильєва В. І. и др. Аналіз принципів підготовки поліцейських України та країн Східної Європи. – 2019. (дата звернення: 18.10.2022).
6. Ануфрієв М.І. Службова підготовка працівників органів внутрішніх справ: навч.-метод. посіб. – К.: РВВ МВС України, 2003. - 440 с. (дата звернення: 18.10.2022).
7. Полторак С.Т. Теоретичні аспекти розроблення методики вдосконалення змісту системи бойової підготовки командирів підрозділів у період їх професійного становлення. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2012. (дата звернення: 18.10.2022).
8. Бахчеван Є. Ф. Деякі питання організації професійної підготовки майбутніх працівників Національної поліції України до дій в екстремальних умовах. – 2017. (дата звернення: 18.10.2022).

***Барда Діана Олександрівна**
курсант 4 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

В даний час актуальність питання правомірного використання працівниками поліції вогнепальної зброї при виконанні службових обов'язків досить велика. Чинне законодавство України наділило працівників органів

внутрішніх справ законними правами щодо застосування вогнепальної зброї з метою виконання своїх професійних та посадових обов'язків, спрямованих на забезпечення безпеки себе, громадян та інших осіб, а також суспільства в цілому від злочинних посягань.

Застосування вогнепальної зброї завжди супроводжується високим ризиком та подіями, що не вимагають зволікання. Свою діяльність правоохоронці здійснюють у небезпечній обстановці, яка характеризується високим ступенем небезпеки, а також активною діяльністю злочинних елементів щодо сил захисту правопорядку, посиленням агресивності з боку осіб, які здійснюють протиправні дії.

В Законі України «Про Національну поліцію» статтею 46 визначено коли працівник має право застосувати вогнепальну зброю [1]. Варто зазначити, що забороняється застосовувати вогнепальну зброю на поразку щодо жінок, осіб з явними ознаками інвалідності, неповнолітніх, коли їхній вік очевидний або відомий працівнику поліції, за винятком випадків надання вказаними особами збройного опору, скоєння збройного чи групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю громадянам або самому поліцейському. Працівник поліції не має права застосовувати вогнепальну зброю при значному скупченні громадян, якщо в результаті його дій можуть постраждати випадкові особи. У зв'язку з цим виникає гостра необхідність визначити найбільш ефективні засоби та методи забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ.

Одним із шляхів забезпечення надійної безпеки серед працівників органів внутрішніх справ є спеціальне навчання вогневої підготовки та методів щодо її забезпечення під час вогневого контакту. Однією з причин є невміння правоохоронцями вибрати правильну позицію, що виражається в знаходженні на лінії вогню злочинця, який має вогнепальну зброю. Ми вважаємо, що рівень особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ залежить від рівня їх загальної професійної підготовки, а також володіння професійними навичками та досвідом, від постійних тренувань і прийомів дії в

умовах виникнення вогневого контакту.

Проаналізувавши літературні джерела, можна дійти висновку що при виконанні правоохоронцями службових завдань велику роль у забезпеченні особистої безпеки відіграє психологічна складова. Такі дії можуть бути виражені у невпевненості у власних діях, що говорить про недостатній рівень психологічної готовності до застосування зброї [2-3].

При застосуванні вогнепальної зброї у працівників поліції спостерігається зміна стану свідомості, що супроводжуються такими проявами, як зниження якості сприйняття і уваги, критичності мислення, порушення логіки міркувань, розгубленість, уповільнення реакції, зниження координації рухів. Таким чином, ефективність застосування правоохоронцями вогнепальної зброї у багато в чому визначається здатністю керувати своїм емоційним станом та вмінням мобілізувати свої внутрішні можливості для досягнення цілі. Роль у вирішенні проблеми забезпечення психологічної безпеки при застосуванні вогнепальної зброї належить самому працівнику поліції, тому для забезпечення особистої психологічної безпеки співробітник поліції повинен володіти знаннями про прийоми психологічної саморегуляції [2, с. 143]. Для вирішення проблеми щодо забезпечення психологічної безпеки при здійсненні практичної стрілянини, слід акцентувати увагу та швидко «очистити внутрішню свідомість» від сторонніх думок або страх загинути чи отримати поранення при вогневому протистоянні із озброєним злочинцем. Також слід враховувати, що при вогневому контакті з противником не можна втрачати зв'язок із зовнішнім середовищем.

Працівники органів внутрішніх справ зобов'язані знати та вміти застосовувати тактичні прийоми безпечної поведінки в умовах, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, а також удосконалювати свої навички та вміння швидкого вилучення вогнепальної зброї [3, с. 174]. Слід зазначити, що правоохоронці повинні постійно займати найбільш вигідні положення щодо джерела небезпеки та здійснювати постійний контроль над обстановкою, що складається, у процесі несення служби.

Застосування вогнепальної зброї вимагає не тільки гарної вогневої підготовки, а й психологічної, оскільки емоційний стан працівників поліції також відіграє велику роль в успішності виконання ним своїх обов'язків. Правоохоронцям важливо навчитися контролювати себе, не «зациклюватися» на психологічних моментах і бачити ситуацію в цілому, чому сприяє знання прийомів психологічної саморегуляції. Психологічна підготовка покликана сформувати необхідні професійно важливі якості, готовність працівника до екстремальних, стресових ситуацій та виконання завдань, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Співробітники органів внутрішніх справ, задля «відточування» методів, які дозволять ефективно забезпечувати особисту безпеку, повинні виконувати вправи, в яких вогонь ведеться по мішені що рухається, адже злочинець, який відкрив стрілянину, теж може почати переміщатися, і для його ефективної нейтралізації будуть потрібні певні професійні навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 06.08.2022).
2. Особиста безпека працівників правоохоронних органів залучених до патрулювання: навч. посіб. / С.М. Банах, Ю.Р. Йосипів, М.Д. Курляк, В.М. синенький та ін.. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 272 с.
3. Поліщук О.В., Сергієнко Д.В. Особиста безпека працівників поліції як критерій ефективності дій малих оперативних груп. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2019. С. 173-177.

Криса Олександр Юрійович
курсант 4 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної
поліції Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

В ході розгляду проблеми забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при застосуванні вогнепальної зброї, що складається з двох компонентів: фізичної та психологічної безпеки. Якщо працівник поліції при вогневому контакті не залишатиметься на місці, а переміщатиметься, водночас приводячи зброю в готовність, то ймовірність того, що йому буде завдано шкоди буде мінімальною. В окремих випадках правоохоронці володіють гарними теоретичними навиками щодо застосування вогнепальної зброї, проте практично в умовах екстремальних дій з'являється психологічна складова, яка негативно впливає на дотримання особистої безпеки.

Для вміння швидко орієнтуватися та забезпечувати особисту безпеку працівники поліції повинні відпрацьовувати вправи, в яких потрібно вести вогонь з місця або з місця після пересування. При виконанні цих вправ відбувається формування навичок ведення вогню зі статичного становища. Все це може призвести до того, що в небезпечній ситуації із застосуванням вогнепальної зброї працівник залишатиметься на місці і вестиме вогонь. Дотримання заходів безпеки є невід'ємною частиною при виконанні прийомів стрільби з використанням вогнепальної зброї, у свою чергу, вимагає особливої уваги як з боку керівника під час професійної підготовки курсантів поліції.

Особливу увагу необхідно приділяти таким діям, як огляд зброї, розрядження зброї, тримання ствола зброї завжди в безпечному напрямку, знаходження пальця поза спусковим гачком.

Автоматизм дій формується поступово, шляхом багаторазового повторення вправ у процесі тренувальних занять. При виконанні вправ виникає багато помилок, які неможливо виявити відразу, тому що вони найчастіше проявляються комплексно. Для працівників органів внутрішніх справ найбільш складними прийомами стрільби є прицілювання, утримання зброї та плавний спуск курка [1, с. 456-458]. Існує безліч помилок, які можна допустити у виконанні зазначених дій.

При виконанні своїх професійних обов'язків у ситуаціях із застосуванням вогнепальної зброї в жодному разі не можна залишатися нерухомо на місці, а необхідно переміщатися, убік, по можливості в укриття, тим самим не даючи можливості злочинцеві вести прицільну стрілянину, одночасно приводячи зброю в готовність і відкриваючи вогонь. Навіть якщо правоохоронець перебуває в чистому полі, де немає укриттів, саме собою прискорене пересування під вогнем супротивника сприятиме утрудненню прицілювання, тому злочинець почне промахуватися [2, с. 74].

Найбільш ефективним засобом щодо забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ, буде навчання стрільбі з різким відходом у бік з одночасним приведенням зброї в готовність [3, с. 266]. Правильно пересуваючись, співробітник органів внутрішніх справ у будь-якій бойовій обстановці може створювати для себе максимально сприятливі умови для прицілювання та своєчасний постріл. Усі пересування повинні виконуватися швидко і водночас пластично, перетікаючи одне в інше. Варто зазначити, що правоохоронці можуть ефективно вражати мету не тільки з місця, але і руху, якщо працівник поліції буде рухатися під час вогневого контакту, ймовірність попадань в нього знижується більш ніж вдвічі, ефективність його вогню практично буде не змінюватися. З метою забезпечення особистої безпеки слід навчати стрільбі в русі [4, с. 80].

При стрільбі під час руху центр тяжіння тіла повинен бути розташований нижче, ніж при звичайній ходьбі чи бігу. Це дозволить стрілку під час руху якісно цілитися по мішені і робити постріли. Під час руху ноги повинні бути напівзігнутими і ступати по одній уявної лінії. Робиться це для того, щоб уникнути розгойдування корпусу зі сторони убік. Корпус при стрільбі в русі, як правило, повинен бути злегка нахилений вперед для стійкого утримання зброї. Також необхідно трохи знизити центр тяжіння і плавно, але швидко переміщатися, як би перекочуючись з п'яти на носок і уникати вертикальних коливань, тому що вони будуть заважати виробництву влучного пострілу. Важливо зазначити, що у русі співробітника органів внутрішніх справ з'являється багато відволікаючих моментів. Це призводить до загострення характерних стрілецьких помилок. Для того щоб стрілянина в русі була точною та ефективною, співробітникам органів внутрішніх справ необхідно розвивати комплекс навичок, які потрібно постійно відпрацьовувати та вдосконалювати [5, с. 66]. Крім того, вважаємо, що працівники органів внутрішніх справ повинні виконувати вправи, в яких вогонь ведеться по мішені, що рухається: адже злочинець, який відкрив стрілянину, теж може почати переміщатися і для його ефективної нейтралізації потрібні певні професійні навички.

Отже, навички вмілого поведіння з вогнепальною зброєю вимагає не тільки не тільки вогневої підготовки, а й психологічної, оскільки емоційний стан працівників поліції також відіграє велику роль в успішності виконання ним своїх обов'язків. Правоохоронцям важливо навчитися контролювати себе, не «зациклюватися» на психологічних моментах і бачити ситуацію в цілому, чому сприяє знання прийомів психологічної саморегуляції. Психологічна підготовка покликана сформувати необхідні професійно важливі якості, готовність працівника до екстремальних, стресових ситуацій та виконання завдань, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Співробітники органів внутрішніх справ, задля «відточування» методів, які дозволять ефективно забезпечувати особисту безпеку, повинні виконувати вправи, в яких вогонь

ведеться по мішені що рухається, адже злочинець, який відкрив стрілянину, теж може почати переміщатися, і для його ефективної нейтралізації будуть потрібні певні професійні навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балик А. Б. та ін. Вогнева підготовка : підручник /заг. ред. М. Г. Вербенського, В. С. Гуславського. Луганськ : Максим, 2009. 664 с.
2. Основи професійної підготовки поліцейських: збірник метод. рекомендацій / Тьорло О.І., Синенький В.М., Йосипів Ю.Р., Банах С.М., Курляк М.Д. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 297 с.
3. Скрипченко О. Т. Особливості навчання майбутніх правоохоронців основам вогневої підготовки. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у збройних силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 лист. 2019 р, Київ). Київ, 2019. С. 265–267.
4. Ковальчук А. М. Тренажерна модель стрілецьких вправ у підрозділах МВС України. Слобожанський науково-спортивний вісник: зб. наук. пр. Харків: ХДІФК, 2001. Вип. 3. С. 79–80
5. Тактика самозахисту та особистої безпеки працівників Національної поліції України : метод. рек. / уклад.: Бортник С. М., Моргунов О. А., Артем'єв В. О., Хомко І. Г. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2 ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : Вид-во ХНУВС, 2017. 136 с.

СЕКЦІЯ №8

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ПІДРОЗДІЛІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРОТИДІЮ ЗЛОЧИННОСТІ

***Савчук Роман Михайлович**
Директор Івано-Франківського
навчально-наукового юридичного
інституту Національного
університету «Одеська юридична
академія», кандидат юридичних
наук, доцент*

РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДЯНАМИ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У юридичній літературі неодноразово наголошувалось на тому, що з огляду на потреби державної влади та управління у контексті євроатлантичних інтеграційних процесів виникає об'єктивна необхідність створення системи інформаційного забезпечення органів державної влади, яка б відповідала європейським стандартам. Такими еталонними стандартами, на думку Р.Ф. Фурман, можуть виступати: максимальне розкриття інформації; обов'язок публікування органами державної влади інформації про свою діяльність; просування культури відкритого державного врядування; орієнтація на суспільний інтерес в обнародуванні інформації; полегшення доступу до інформації; забезпечення відкритості роботи держустанов [1, с. 359].

На думку О.Ю. Амеліна, інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури є невід'ємною складовою інформаційного забезпечення діяльності цього правоохоронного органу [2, с. 31].

Погоджуючись із такою позицією науковців, необхідно відзначити, що вказаний елемент інформаційного забезпечення найбільшою мірою притаманний саме органам прокуратури, працівники яких в межах компетенції відкрито і відповідно до затверджених стандартів комунікують із громадянами

та суспільством як безпосередньо, так і через засоби масової інформації.

Прокуратура збирає, аналізує та оприлюднює дані про свою діяльність для того, щоб кожен міг упевнитись в ефективності використання державних ресурсів під час забезпечення прокурорами законності заради загального суспільного блага.

Правові засади взаємодії органів прокуратури із громадськістю закріплені у п. 9 ч. 1 ст. 3 (засада прозорості, що забезпечується вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання) та ст. 6 (інформування про діяльність прокуратури) чинного Закону України «Про прокуратуру» [3].

Організаційно-правові засади забезпечення органами прокуратури доступу до інформації визначені наказом Офісу Генерального прокурора «Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури» від 11.11.2020 № 520, у якому визначено завдання керівників прокуратур різного рівня забезпечити оперативне інформування громадськості та засобів масової інформації щодо діяльності органів прокуратури задля запобігання злочинності, зміцнення законності та формування у суспільстві об'єктивної думки про виконання органами прокуратури покладених на них завдань і функцій. [4].

Однак, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації Указом Президента України 24.02.2022 року на всій території нашої держави було запроваджено воєнний стан.

Відповідно до положень частини другої статті 64 Конституції України в умовах воєнного стану можуть бути обмежені деякі конституційні права і свободи громадян, зокрема право на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації в будь-який спосіб [5].

Як вбачається із повідомлень ЗМІ, у діяльності органів державної влади мають місце факти відмови та відстрочення у задоволенні запитів на інформацію до закінчення такого стану. Тому виникає необхідність окреслити рамки таких обмежень.

Відповідно до Конституції України право на доступ до інформації в умовах воєнного стану може підлягати обмеженням лише в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Таким чином, воєнний стан сам по собі не впливає на інформування громадськості про роботу органів прокуратури.

Для вирішення питання про допустимість обмежень у доступі до інформації необхідно враховувати існування конкретних обставин, серед яких мобілізація працівників, які відповідають за певний напрямок діяльності органу прокуратури, відсутність у розпорядника технічної можливості (немає зв'язку, доступу до приміщення через його руйнування).

Крім того на органи прокуратури в силу вимог ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» покладено обов'язок вживати заходів, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, серед яких – встановлення посиленої охорони та особливого режиму роботи органу влади, установи до якої подано звернення; запровадження на певній території комендантської години; встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування, а також руху транспортних засобів [6].

У зв'язку з цим обмеженням може бути право громадян на: особистий прийом керівниками та іншими посадовими особами органів прокуратури; присутність при розгляді заяви чи скарги, особисте викладення аргументів особі, що перевіряла заяву чи скаргу, ознайомлення з матеріалами перевірки; подання додаткових матеріалів безпосередньо особі, яка здійснює розгляд звернення тощо.

Враховуючи зазначене, відповідно до Роз'яснень щодо розгляду звернень та запитів громадян на публічну інформацію в умовах воєнного стану органам прокуратури рекомендується:

- засобами телефонного зв'язку (за можливості через телефони гарячої лінії) надавати громадянам відповіді на питання, вирішення яких належить до компетенції органів прокуратури, а також суспільно-важливу інформацію;
- при наданні інформації у відповідь на запит обирати найбільш прийнятний спосіб, наприклад через електронну пошту;
- у разі неможливості надати відповідь на запит користуватись інструментом відстрочки у задоволенні запитів, що передбачено положеннями частини шостої статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації». При цьому у разі технічної можливості належного забезпечення роботи/дистанційної роботи запитувач має бути поінформований про рішення розпорядника щодо відстрочки [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фурман Р. Ф. Інформаційне забезпечення органів державної влади: проблеми та шляхи їх подолання. Університетські наукові записки. 2009. № 1. С. 357-361. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_1_65
2. Амелін О. Ю. Інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект: монографія. Науково-теоретичне видання. Київ: Видавництво Людмила, 2021. 224 с.
3. Про прокуратуру. Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
4. Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури. Наказ Офісу Генерального прокурора від 11 листопада 2020 р. № 520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0520905-20>
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про правовий режим воєнного стану. Закон України 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

7. Роз'яснення щодо розгляду звернень та запитів громадян на публічну інформацію в умовах воєнного стану. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/rozyasnennya-shchodo-rozglyadu-zvernenn-ta-zapitiv-gromadyan-na-publichnu-informaciyu-v-umovah-voyennogo-stanu

Павлиш Тетяна Григорівна
доцентка кафедри спеціальних
дисциплін та професійної підготовки
факультету № 1 КННІ ДонДУВС,
кандидат педагогічних наук

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ ТА КІБЕРГРУМІНГУ В УКРАЇНІ

Інформаційні технології, що стрімко розвиваються, мають сильний вплив на права людини, зокрема дітей, даючи широкі можливості для освіти, розвитку, участі та висловлення поглядів. Водночас їх використання призводить до серйозних ризиків насильства, експлуатації та іншого неналежного поводження. Адекватне та ефективне реагування на ці ризики – предметом уваги міжнародних та регіональних організацій. Інформаційний простір України рясніє повідомленнями про знущання над дітьми через соціальні мережі, використання сервісів для сексуальної експлуатації дітей [1].

Останні роки звичні нам речі, зокрема, зустрічі, навчання, спілкування, переходять в онлайн. Пов'язані з пандемією та війною обмеження зробили ще більше затребуваним Інтернет та інші можливості цифрового простору. Це змушує прискорити вироблення рішень із забезпечення прав людини в цифровому середовищі.

Випуски ТВ-новин, стрічки інформаційних ресурсів та соціальних мереж все більше наповнюються історіями про цькування через інтернет. І нерідко це призводить до страшних чи навіть фатальних наслідків. За даними Єдиного досудового реєстру якщо за 2020 рік сталося 123 випадки самогубств, то станом

на 1 червня 2021 року вже вчинено 149 суїцидів. Серед основних причин суїцидів неповнолітніх часто називають кібербулінг [2].

Анонімні погрози, тролінг, хейтинг, кіберсталкінг, секстинг – усе це сучасні різновиди цькування в Інтернеті. Така форма насильства набирає все більших обертів.

Кібербулінг – агресивний, навмисний акт, учинений однією особою або групою осіб з використанням електронних форм стосовно жертви, якій важко захистити себе. Зазвичай здійснюється неодноразово за певний період часу та характеризується нерівністю сил. Кібербулінг може включати поширення слухів, розміщення неправдивої інформації або неприємних повідомлень, коментарів чи фотографій, які принижують, а також виключення будь-кого з онлайн-мереж чи комунікацій [3].

Розрізняють такі основні типи кібербулінгу:

- *перепалка (флеймінг)* – обмін короткими гнівними та запальними репліками між учасниками з використанням комунікаційних технологій (як правило, на форумах та в чатах);
- *нападки (домагання)* – регулярні висловлювання образливого характеру на адресу жертви (багато СМС-повідомлень, постійні дзвінки), що перевантажують персональні канали комунікації;
- *наклеп* – поширення неправдивої, принизливої інформації;
- *самозванство* – використання особистих даних жертви (логіни, паролі до акаунтів в мережах, блогах) з метою здійснення від її імені негативної комунікації;
- *публічне розголошення особистої інформації* – поширення особистої інформації, наприклад шляхом публікування інтимних фотографій, фінансової інформації, роду діяльності з метою образи чи шантажу;
- *ошуканство* – виманювання конфіденційної особистої інформації для власних цілей або передачі іншим особам;

- *відчуження (острокізм, ізоляція)* – онлайн відчуження в будь-яких типах середовищ, де використовується захист пароллями, формується список небажаної пошти або список друзів;
- *кіберпереслідування* – приховане вистежування жертви для скоєння нападу, побиття, зґвалтування;
- *хепіслепінг* – реальні напади, які знімаються на відео для розміщення в Інтернеті, що можуть привести до летальних наслідків;
- *онлайн-грумінг* – побудова в мережі інтернет дорослим або групою дорослих осіб довірливих стосунків із дитиною (підлітком) з метою отримання її інтимних фото/відео та подальшим її шантажуванням про розповсюдження цих фото, наприклад для отримання грошей, більш інтимних зображень чи навіть примушування до особистих зустрічей [2].

Кібергрумінг, або онлайн-грумінг – це вид сексуального насильства проти дітей в інтернеті. Шахраї реєструються в соцмережах під виглядом підлітків, «входять» у довіру до своїх ровесників, щоби отримати від них інтимні фото чи відео, а потім шантажують, аби здобути ще відвертіші матеріали, гроші чи взагалі змусити до особистих зустрічей в офлайн [3].

За вчинення кібербулінгу до кривдника може застосовуватися цивільна, адміністративна або кримінальна відповідальність: **адміністративна відповідальність передбачена** ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) «Булінг (цькування) учасників освітнього процесу». Санкція статті передбачає штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 грн) або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин; **кримінальна відповідальність** передбачена у разі, якщо результатом булінгу стає замах на самогубство чи самогубство людини (ст. 120 Кримінального кодексу України (ККУ) «Доведення до самогубства»). До кримінальної відповідальності можна притягнути і за поширення в мережі світлин чи відео порнографічного характеру (ст. 301 ККУ «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів», ст. 301-1 ККУ «Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання,

ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження», ст. 301-2 ККУ «Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи»). Найжорсткіші санкції цих статей передбачають позбавлення волі на строк до 10 та до 12 років відповідно.

Відповідальність за поширення неправдивої інформації в мережі інтернет передбачено також Цивільним кодексом України, а саме ст.277 ЦКУ «Спростування недостовірної інформації» та с. 278 ЦКУ «Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права». Одночасно із вимогами про захист честі, гідності та ділової репутації позивачі можуть вимагати також відшкодування матеріальної та моральної шкоди (ст. 280 Цивільного кодексу України) [2].

З метою захисту від кібербулінгу та кібергрумінгу потерпілий може вчиняти наступні дії:

1. Зберегти свідчення факту кібербулінгу та кібергрумінгу – листування, коментарі, відеоматеріали.
2. Видалити сторінку із соціальних мереж.
3. Звернутися до правоохоронних органів.
4. Якщо є зміни поведінкового та емоційного стану – звернутися до психолога [3].

Отже, явище кібербулінгу і кібергрумінгу не має меж. У випадку кібербулінгу булер сподівається на свою анонімність і намагається уникнути покарання. У випадку кібергрумінгу, злочинець і жертва можуть знаходитися на різних континентах, бути різних національностей тощо. Часто над такими злочинами працюють цілі угруповання, до яких входять і чоловіки, і жінки. Зазвичай вони заводять фейкові акаунти в соцмережах, але можуть діяти й через популярні месенджери, а також чати онлайн-ігор та інших програм. Часто злочинці роблять розсилку листів/запрошень дружити сотням дітей і чекають, поки хтось із них відповість, проте іноді їхні жертви не випадкові. Їх можуть цілеспрямовано вибирати за дописами і профілем, з яких ясно, що дитина самотня

і їй не вистачає уваги або ж надто довірлива. При цьому їхні сторінки важко відрізнити від інших сторінок реальних підлітків. Вони намагаються адаптувати свій профіль під жертву – завжди однолітки, вказують схожі інтереси, наповнюють сторінку максимально правдоподібною інформацією [4].

На думку Янішевської К.Д., забезпечити надійний захист дітей в Інтернеті набагато складніше, ніж у реальному житті. Саме тому для створення безпечного спілкування дітей та молоді в інтернет-середовищі потрібно застосовувати виключно комплексний підхід, тобто не лише врегулювання та прийняття нового законодавства, але й інформування громадськості щодо безпеки у цифровому просторі. Це може бути проведення різноманітних освітніх заходів, які будуть ознайомлювати суспільство з особливостями проявів таких явищ, як кібербулінг та кібергрумінг, юридичної відповідальності за вчинення таких протиправних діянь, трагічності ймовірних наслідків, а також, безперечно, роз'яснення плану безпеки в Інтернеті (не розголошувати конфіденційну особисту інформацію, не відкривати підозрілі повідомлення електронної пошти, файли або вебсторінки від незнайомих людей, не призначати зустрічі з віртуальними знайомими тощо) [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Протидія кібербулінгу та кібергрумінгу в Україні. URL: <https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/media-archives/.pdf> Дата звернення: 16.11.2022.
2. Протидія кібербулінгу: суб'єкти реагування та механізми захисту порушених прав дитини. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/protydiya-kiberbulingu-sub-yekty-reaguvannya-ta-mehanizmy-zahystu-porushenyh-prav-dytyny/>. Дата звернення: 16.11.2022.
3. Кібербулінг та кібергрумінг: поняття, протидія, відповідальність. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/kiberbuling-ta-kibergruming-ponyattya-protydiya-vidpovidalnist/>. Дата звернення: 15.11.2022
4. Що потрібно знати про кібербезпеку та коли звертатися в кіберполіцію. URL: <https://gluzd.org.ua/articles/shcho-potribno-znaty-pro-kiberbezpeku-ta-koly-zvertatysia-v-kiberpolitsiiu/>. Дата звернення: 15.11.2022

5. Що таке кібергрумінг і як від нього уберегти дитину. URL: <https://steblivska-gromada.gov.ua/news/1603878517/>. Дата звернення: 16.11.2022.
6. Янішевська К.Д. Запобігання кібербулінгу, кібермобінгу, кібергрумінгу в Україні. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2022/29.pdf Дата звернення: 16.11.2022.

Абусова Крістіна Олексіївна
курсантка II курсу факультету №1
КННІ ДонДУВС
Науковий керівник:
Павлиш Тетяна Григорівна
доцентка кафедри спеціальних
дисциплін та професійної підготовки
факультету № 1 КННІ ДонДУВС,
кандидат педагогічних наук

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ НАСЛІДКІВ ТРОЛІНГУ, ХЕЙТЕРСТВА ТА КІБЕРБУЛІНГУ

Світ не стоїть на місці, він завжди рухається вперед і не зупиняється. Саме тому питання пов'язані з розвитком інформаційних технологій, взаємодія людей у соціальних мережах, віртуальних комп'ютерних іграх та інших новаціях в тому числі і всесвітньої павутини Інтернет є актуальними не тільки для України, а і для всього світу.

З розвитком сучасних технологій, ми все більше переносимо своє життя в онлайн, де нерідко зустрічаємо як схвалення, так і критику. Чи є підстави, чи немає, завжди знайдуться люди, які безцеремонно висловлять своє невдоволення. Саме тому, нажаль, ми зустрічаємось з різними видами цькування в інтернеті.

Питання контролю та правового регулювання цих питань є важливими тому, що безкарність веде за собою повторювання діяння та як слідство – настання наслідків. А не визначеність даних термінів в законодавстві не дає називати данні діяння – незаконними.

Одним із таких є кібербулінг – масове, часто анонімне цькування та

приниження конкретних людей у соціальних мережах. На відміну від критики чи погроз, у випадку кібербулінгу образи, приниження та переслідування відбуваються не у зв'язку з конкретною поведінкою людини (навіть якщо конкретна поведінка поклала початок переслідуванням), які завдають найбільшої психологічної шкоди, душевної травми.

Використання сучасних комунікаційних технологій наділило кіберзалякування характеристиками, яких немає в лайці, ганьбі та образах у реальному спілкуванні в реальному часі. Зрештою, жертва звичайного булінгу може чітко ідентифікувати агресора і навіть дати відсіч фізично, що вже складніше у віртуальному середовищі.

Анонімність кіберзалякування та можливість швидко видалити або змінити Інтернет-контент створює величезні проблеми для правового захисту жертв кібербулінгу. Саме с цими проблемами і зустрічаються як цивільні особи, як жертви, так і поліція, як правоохоронці.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» було сформовано відповідну державну політику. Згідно із Законом: «Булінг (цькування), тобто, діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1]. Це надало питанню кібербулінгу неабиякого розголосу і привернуло до проблеми увагу, але все ж таки не надало, як нам здається, вирішення ситуації.

Використання особистої інформації, анонімні погрози, телефонні дзвінки з мовчанням, переслідування є різновидами кібербулінгу та тягнуть за собою адміністративну відповідальність – штрафи, громадські та виправні роботи. Притягнути кривдника до відповідальності допоможе фіксація булінгу та збір доказів. Зберігайте скріншоти, відео, записуйте розмови. Саме за допомогою

цієї доказової бази правоохоронні органи зможуть притягнути до відповідальності інформаційного кривдника.

Цікавим також є ситуація пов'язана з хейтерством в інформаційному просторі. Поняття «хейтер» походить від англійського слова «hater» що в перекладі означає «ненависть», що вже саме собою пояснює багато. Хейтери – люди, для яких головним життєвим відчуттям є, як мінімум, неприязнь, а як максимум, ненависть.

Сьогодні в Україні немає закону, який захищав би саме від хейту (лише згаданий Закон про булінг, який захищає неповнолітніх). Однак якщо людина не просто крикнула вам услід щось образливе чи залишила негативний коментар на сторінці, а вдається до систематичного психологічного тиску, слід звернутися до правоохоронців. За доведення до самогубства чи замаху на самогубство діє кримінальна відповідальність та відповідно до статті 120 Кримінального кодексу України тягне за собою від 3 до 10 років позбавлення волі [2].

Дійсно дієвий, на нашу думку, проєкт запровадили наші колеги-правоохоронці в Естонії. Там вже декілька років в кібер-просторі працює кіберпатруль.

Це працює таким чином. Патруль посилає заявку в друзі до конкретної людини і після підтвердження кіберполіція бачитиме коментарі до постів, подивиться, чи хтось у своїх словах переступає червону межу, чи немає там порушень закону. Якщо вони побачать, що люди принижують, ображають або якимось іншим чином зачіпають один одного, то одна з функцій цього патруля – втрутитися, заявити про свою присутність і профілактично попередити про наслідки. Гадаємо, що дана практика може дійсно зменшити кількість знущань та покращити становище навколо не тільки хейту, а й інших видів цькування у мережі.

Також одним із найяскравіших проявів маніпуляції за допомогою інформаційно-психологічних операцій, є тролінг – процес розміщення в Інтернеті провокаційних повідомлень з метою посилення соціальної напруги

шляхом порушення правил етичних норм комунікації в мережі Інтернет [3]. Основною метою тролінгу є привернення уваги до власної особи. Створюючи певний віртуальний образ, троль прагне загального визнання, популярності, намагається залишити яскраве враження про себе, неважливо, позитивне чи негативне, головне – самовираження, виокремлення з натовпу [4].

Безумовно, законодавчою передумовою для вчинення дій тролінгу є принцип свободи інформації, гарантований в Україні ст. 34 Конституції України («кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір») [5]. Свобода слова, що полягає в праві людини вільно висловлювати свої думки, передбачає можливість розповсюджувати в електронній формі будь-які повідомлення як на форумах, так і в інший спосіб, передбачений можливостям мережі Інтернет. Однак, принцип свободи інформації обмежується в тих випадках, коли це необхідно для захисту основних прав інших осіб, а також – в інтересах суспільної безпеки. Оскільки часто повідомлення тролів порушують права інших осіб, в першу чергу – на повагу до честі та гідності, то за їх розповсюдження особа повинна нести таку ж цивільно-правову відповідальність, яка наступає за наклепи в «реальному» житті.

Отже, з огляду на основні права інших осіб, правомірність тролінгу визначається на таких самих засадах, як і звичайних усних та письмових висловлювань. Але, слід наголосити на тому, що тролінг являє собою цілеспрямовану діяльність, яка часто має на меті образити іншу людину. Зважаючи на захист суспільної безпеки, троль в мережі Інтернет може вчиняти дії, що кваліфікуються як злочинні положеннями понад двадцяти статей Кримінального кодексу України (наприклад, приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення, порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за

іншими ознаками) [6].

Національна поліція, як центральний орган виконавчої влади, виходячи з її повноважень та функціональних завдань виконує превентивну роботу щодо цькувань в кібер-просторі.

Патрульна поліція, яка працює переважно в закладах освіти, проводить заходи запобігання булінгу (цькування), і ювенальна превенція, до повноважень якої належить проведення розслідування та складання протоколів за фактами булінгу (цькування) пов'язане з діти. З 2016 року у декількох містах України започаткували проєкт «Шкільний офіцер поліції», який вже дає свої плоди в сфері заподії кібер-цькуванню. На нашу думку, введення такої новації у всі школи країни - буде гарною ініціативою.

Що стосовно дорослих? Дитина найперше звертається до дорослого, а дорослий має знати, що існує департамент кіберполіції в українській поліції. Він розвивається, тому так важливо звертатися. На сайті кіберполіції можна подати скаргу. На сайті можна бачити з офіційних новин, в чому полягає робота кіберполіції та ефективність її діяльності. Звичайно, кіберполіція знаходиться в процесі становлення, багато ще треба налагоджувати, але така можливість вже існує. Не тільки поскаржитися в адміністрацію в соціальній мережі, але і звернутися до кіберполіції. А взагалі-то легше запобігти злочину, ніж зловити злочинців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення 18.11.2022).
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T012341?an=702> (дата звернення 18.11.2022).
3. Кокарча Ю. А. Тролінг як засіб політичної маніпуляції в Інтернет-просторі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. URL:

<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/17544/1/Kokarcha.pdf>.

(дата

звернення 18.11.2022)

4. Могилко С.В. *Тролінг як спосіб психологічної маніпуляції в Інтернеті*. Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді «Родзинка – 2008»: Х Всеукр. студ. наук. конф., ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. С. 57-60.

5. Конституція України. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення 18.11.2022).

6. Радутний О. Е. Чинні засоби кримінально-правової протидії Інтернет-тролінгу. *Інформація і право*. 2015. №3. С. 125-129.

Ободець Євгенія Андріївна

курсантка III курсу факультету №1

КННІ ДонДУВС

Науковий керівник:

Павлиш Тетяна Григорівна

доцентка кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету №1

Криворізького навчально-наукового інституту ДонДУВС, кандидат педагогічних наук

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Збройна агресія росії проти України спричинила масові переміщення населення, що своєю чергою є умовами, які можуть призвести до збільшення рівня торгівлі людьми через особливо уразливий стан осіб, вимушених покидати свої домівки. Але на відміну цього також українські сім'ї зіштовхнулись з небаченою раніше жорстокістю з боку агресора, насильницьким вивезенням людей, у тому числі дітей, за кордон, жорстоким поводженням.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»,

«торгівля людьми - здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи» [1].

З огляду цього, торгівля людьми в Україні вважається особливо тяжким злочином. Стаття 149 Кримінального кодексу України передбачає, що злочини, пов'язані з торгівлею людьми, караються позбавленням волі на строк від 3 до 15 років [2].

Як зазначила заступниця Міністра внутрішніх справ Катерина Павліченко: «Сотні тисяч українців насильно депортовані в росію та білорусь. Крім того відповідно до даних Національного інформаційного бюро, вже ідентифіковано понад 5600 дітей, які були депортовані до країни-агресора. В Україні напрацьовують механізм повернення цих громадян» [3].

Зазначимо, що 19 липня 2022 року Держдепартамент США включив росію до списків країн, що ведуть політику або практику торгівлі людьми та примусової праці або чий сили безпеки та підтримувані урядом збройні організації вербують чи використовують дітей як солдатів [4].

Адміністрацією Держприкордонслужби спільно з представниками інших зацікавлених міністерств та відомств забезпечено опрацювання змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57. Зазначені зміни, в період дії на території України надзвичайного або воєнного стану, врегульовують питання виїзду за межі України, в тому числі найбільш соціально незахищених категорій громадян, а також на офіційному сайті Державної Прикордонної служби роз'яснено порядок перетину державного кордону України, і відповідно з яким документом можливо це здійснити [5].

Свобода людини є однією з головних цінностей сучасного цивілізованого

суспільства, а забезпечення недоторканності свободи особи – однією з головних функцій держави. Однак, без допомоги самого суспільства протидія торгівлі людей буде повільно реалізовуватися в реальності. Фахівці розробили поради особам, які втратили зв'язок з близькою людиною: «Насамперед опанувати емоції і звернутися до підрозділів Національної поліції за номером 102 або, якщо перебуваєте за кордоном, 112. Також можна звернутися із заявою до найближчого підрозділу поліції. Необхідно надати всю можливу інформацію щодо можливого зникнення людини - де останній раз спілкувались, де бачили, можливо, останнє місце перебування, якщо людина виїхала за кордон». Для розшуку людей необхідно звертатися до правоохоронних органів, а не до приватних осіб, які теж займаються розшуком, щоб уникнути шахрайства [3].

Боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою діяльності органів Національної поліції по боротьбі зі злочинністю, яка, зокрема, здійснюється шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів. А також, у випадку можливого зникнення українців за кордоном Нацполіція співпрацює з Інтерполом, Європолом і в контакті з правоохоронними органами інших країн вживає заходи з метою пошуку людей. Також ведуть оперативну роботу з протидії іншим формам торгівлі людьми, зокрема пов'язаними з втягненням громадян України у злочинну діяльність за кордоном. [6].

До завдань Національної поліції у сфері боротьби з торгівлею людьми належать:

- виявлення причин та передумов, що сприяють торгівлі людьми, та вжиття заходів щодо їх усунення;
- забезпечення безпеки осіб, які визнані потерпілими від торгівлі людьми, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві у справах про торгівлю людьми;

- виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми; притягнення до відповідальності, у тому числі кримінальної, осіб, причетних до торгівлі людьми;
- забезпечення відновлення прав постраждалих від торгівлі людьми; інформування суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, та громадськості щодо результатів діяльності у сфері боротьби з торгівлею людьми [1].

Кожен поліцейський повинен використовувати свої можливості, в межах правового поля, щодо отримання інформації про вчинені злочини або такі, що готуються на території обслуговування. Така робота є ефективною, коли між співробітниками поліції та громадськістю будуються серйозні і продуктивні відносини з метою розвитку довіри до поліції і впевненості в ній громадян. Як ми вже зазначали, що саме спільнота, сама по собі, є окремим найбільшим джерелом потенційної інформації. Для того, щоб використовувати інформаційні дані населення для боротьби з торгівлею, співробітники поліції спочатку повинні інвестувати час і зусилля в побудову довірливих відносин [7].

Національна поліція взаємодіє з державними та громадськими інституціями шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання покладених на неї завдань. Співпраця між Національною поліцією та громадськістю спрямована на виявлення й усунення проблем, пов'язана зі здійсненням поліцейської діяльності, сприянням застосуванню сучасних методів для підвищення результативності й ефективності здійснення такої діяльності. Національна поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх установах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [8].

Отже, жертвою сучасних работорговців може стати кожен, особливо через війну в Україні, адже люди вимушені покидати свої домівки. І хоч українців за кордоном зустрічають гостинно, та, на жаль, це не убезпечує їх від ризику потрапити до кайданків торгівців людьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 року № 3739-І. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>. Дата звернення: 08.11.2022.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Дата звернення: 08.11.2022.
Укрінформ.
3. Брифінг з Катериною Павліченко на тему: «Проблема торгівлі людьми під час війни: світова гуманітарна криза, спричинена російським вторгненням в Україну». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3539008-problema-torgivli-ludmi-pid-cas-vijni-svitova-gumanitarna-kriza-spricinena-rosijskim-vtorgnennam-v-ukrainu.html>. Дата звернення: 08.11.2022.
4. Портал МВС. Торгівля людьми: злочинці полюють на людей, які перебувають у вразливому стані. URL: <https://mvs.gov.ua/news/torgivlya-lyudmi-zlocinci-polyuyut-na-lyudei-yaki-perebuvayut-u-vrazlivomu-stani>. Дата звернення: 08.11.2022.
5. Офіційний веб-сайт Державної прикордонної служби України. Перетинання державного кордону під час правового режиму воєнного стану. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-pid-chas-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu-Pitannya-vidpovid/>. Дата звернення: 08.11.2022.
6. Офіційний веб-сайт Східного міжрегіонального управління Державної служби України з питань праці. Інспекція з питань праці інформує громадян та ВПО за кордоном, які потрапили у пастку торговців людьми. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-z-pytan-pratsi-informuie-hromadian-ta-vpo-za-kordonom-iaki-potrapiyly-u-pastku-torhovtsiv-liudmy/> Дата звернення: 08.11.2022.
7. Довідник працівника поліції превентивної діяльності: навч. посібник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, Засл. юрист України А.Є. Фоменко. Дніпро: ДДУВС, 2018. 180 с.

8. Балинська О.М. Нормативна основа співпраці поліцейського та громадян в Україні. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі : матеріали круглого столу, 23 листопада 2017 р./ упорядн. : З.Р. Кісіль, Л.Й. Гуменюк. Львів: ЛьвДУВС, 2017.

СЕКЦІЯ №9.

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Попов Георгій Володимирович**
професор кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Академії адвокатури України,
доктор юридичних наук*

«ГРУМІНГ» ЯК КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Сьогодні надзвичайної актуальності набули питання захисту дітей від насильства в умовах воєнного стану. Незважаючи на згуртованість суспільства навколо протистояння збройній агресії Російської Федерації, нових масштабів у нашій країні набуває «грумінг», тобто налагодження довірливих стосунків з дитиною (у тому числі в Інтернеті) з метою сексуального насильства над нею.

Конвенція про пава дитини 1989 року у ст. 34 визначає, що Держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень. З цією метою Держави-учасниці, зокрема, вживають на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів щодо запобігання:

- а) схилянню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності;
- б) використанню дітей з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці;
- с) використанню дітей з метою експлуатації у порнографії та порнографічних матеріалах.

Відповідно до ст. 23 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська конвенція) Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації умисної пропозиції, зробленої дорослою людиною за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, зустрітися з дитиною, яка не досягла віку, передбаченого пунктом 2 статті 18 цієї Конвенції, для скоєння проти неї одного з правопорушень, передбачених пп. «а» п. 1 ст. 18 або пп. «а» п. 1 ст. 20 цієї Конвенції, якщо після цієї пропозиції відбулись істотні дії, що призвели до такої зустрічі.

На виконання міжнародних зобов'язань Кримінальний кодекс України у 2021 році був доповнений ст. 156-1 КК України ч. 1 якого встановлює відповідальність за пропозицію зустрічі, зроблену повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, особі, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з метою вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася. Пропозиція такої зустрічі може бути поєднання з вмовлянням, викликом у дитини співчуття (до потенційного кривдника, домашніх тварин, що у нього є тощо) з певними подарунками дитині або обіцянками таких подарунків, походу до кінотеатру, закладів дитячого харчування тощо.

Примітка 1 цитованої статі визначає, що під зустріччю слід розуміти, у тому числі, зустріч, проведення якої передбачає використання інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР інформаційно-телекомунікаційна система – це сукупність інформаційних та телекомунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле.

Розкриваючи зміст дій сексуального характеру або розпусних дій доцільно звернутися до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про

судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» № 5 від 30 серпня 2008 року де вказано, що розпусні дії повинні мати сексуальний характер і можуть бути у виді фізичних дій або інтелектуального розбещення. Такі дії спрямовані на задоволення винною особою статевої пристрасті або на збудження у неповнолітньої особи статевого інстинкту.

Ознаками, що можуть свідчити про ґрумінг в поведінці кривдника можуть бути: надмірна зацікавленість дитиною; часте ініціює або створення можливості побути наодинці з дитиною (чи кількома дітьми); зацикленість на дитині; надання дитині особливі привілеї (наприклад, намагання їздити з дитиною на тренування та назад тощо); дружба з сім'єю і виявлення більшого інтересу до побудови стосунків з дитиною, ніж з дорослими; проявлення фаворитизму до однієї дитини в сім'ї; відшукання можливості купити дитині подарунки; демонстрування вікової та гендерної переваги [1].

Ознаками того, що дитина зазнала ґрумінгу можуть бути: наявність незрозумілих подарунків, такі як нові іграшки чи одяг; відмова говорити про те, звідки взяли подарунки; отримання великої кількості повідомлень від тих, з ким вона знайома лише онлайн; велика кількість розмов про конкретного дорослого чи старшу дитину або бажання проводити з ними багато часу; висловлення бажання самостійно піти на зустріч конкретному дорослому чи старшій людині; небажання говорити про те, що вони робили з допослю людиною; раптове небажання розповідати про свій день або питати вашої поради; проведення більшого часу наодинці у своїй кімнаті [2].

Особливу увагу слід звернути на те, що метою злочину є вчинення стосовно особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій. Злочин є закінченим з моменту, коли після пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася.

Не слід також залишати поза увагою й окремі документи Ланцаротського комітету, що допоможуть зрозуміти сутність нового національного

законодавства. Так, у п. 17 Висновку Комітету щодо статті 23 Ланцаротської конвенції «Домагання дітей для сексуальних цілей за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (Грумінг)» 2015 року вказано, що домагання дітей за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій не обов'язково призводить до особистої зустрічі. Така діяльність може залишатися в Інтернеті і тим не менш завдати серйозної шкоди дитині. Сексуальні злочини, які навмисно вчиняються під час онлайн-зустрічі за допомогою комунікаційних технологій, часто пов'язані з виготовленням, володінням та передачею дитячої порнографії [3].

Важливо зауважити, що доволі часто дії спрямовані на встановлення контакту з дитиною стають передумовою вчинення більше тяжких злочинів відповідальність за які, зокрема, передбачена ст.ст. 152, 153, 154, 155, 156 КК України. Саме тому, під час досудового розслідування, слід детально дослідити те, яким чином кривдник встановив контакт з дитиною, оскільки такі дії можуть бути окремим складом злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Understanding Sexual Grooming in Child Abuse Cases by Daniel Pollack and Andrea MacIver (November 01, 2015). URL: https://www.americanbar.org/groups/public_interest/child_law/resources/child_law_practiceonline/child_law_practice/vol-34/november-2015/understanding-sexual-grooming-in-child-abuse-cases/ (дата звернення: 10.11.2022)

2. Grooming: recognising the signs. URL: <https://raisingchildren.net.au/school-age/safety/online-safety/grooming-signs#:~:text=Signs%20of%20grooming%20in%20children%20aged%200%2D11%20years,-Many%20of%20the&text=has%20unexplained%20gifts%20like%20new,lot%20of%20time%20with%20them> (дата звернення: 10.11.2022)

3. Висновок Ланцаротського комітету щодо статті 23 Ланцаротської конвенції «Домагання дітей для сексуальних цілей за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (грумінг)» 2015 року. URL:

Князькова Любов Михайлівна

*доцент кафедри права Маріупольського
державного університету кандидат
юридичних наук доцент*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ЖІНОК

Тема насильства і агресії стала однією з найактуальніших починаючи з кінця двадцятого століття. Проблему сімейного насильства поступово стали обговорювати, переважно, завдяки зусиллям неурядових жіночих організацій, фахівців в галузі гендерних і соціальних досліджень. Під тиском громадськості почалась активна державна допомога кризовим центрам, притулкам для жінок, які пережили насильство. В 1999 році Генеральна асамблея ООН оголосила 25 листопада Міжнародним днем боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок. Не випадково зараз державна сімейна політика стає одним із пріоритетних напрямків соціальної політики багатьох країн. Вперше, як проблема національного масштабу, насильство в сім'ї стало розглядатися у Сполучених Штатах Америки. Треба відмітити, що число наукових досліджень, присвячених сімейному насильству в останні роки неухильно зростає. Саме такий підхід до проблеми, висвітлення її у наукових розробках, інтеграція в інший науковий простір, поширення теоретичних знань з цього приводу, демонструє адекватну відповідь на виникнення проблеми шляхом її моделювання та освоєння [1. С.8].

Про міжнародну увагу до проблеми насильства в сім'ї свідчать її чисельні обговорювання і прийняття рішень на конгресах ООН з питань жінок, Всесвітній асамблеї з проблем старіння, а також Всесвітній програмі дій щодо інвалідів та Конвенції про права дитини. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) вважає насильство проблемою, що має багатогранні аспекти, і

для її ефективного вирішення необхідні підходи, які забезпечать вплив практично на всі рівні суспільства (від державних структур до окремо взятої особистості).

На початку ХХІ сторіччя Україна стала однією з перших країн Східної Європи, яка визнала домашнє насильство важливою суспільною проблемою, позбавивши кривдників можливості ховатись за ширмою невтручання у приватне життя. Поширеною формою насильства виступає побутове (домашнє) насильство по відношенню до жінок, яке деструктивно впливає на інститут сім'ї та моральний стан суспільства. Сексуальне та гендерне насильство є одним з порушень прав людини. Ці різновиди насильства вкорінює стереотип гендерних ролей, який заперечує людську гідність індивідуума і призводить в глухий кут людський розвиток. Розрахунки, проведені Інститутом демографії і соціальних досліджень на замовлення Фонду народонаселення ООН, говорять про те, що щорічно 1,1 млн українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, і більшість з них мовчать. За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, 38 % вбивств жінок у світі – справа рук їх партнерів. У деяких країнах ця цифра наближається до 70%. Одна з чотирьох жінок земної кулі упродовж усього життя страждає від сексуального насильства [2, с.5].

Найпоширенішою формою насильства по відношенню до жінок у всьому світі є жорстоке поводження з боку інтимного партнера (що зачіпає приблизно 641 мільйон жінок). При цьому, згідно з отриманими даними, 6% жінок в світі піддаються сексуальним посяганням з боку осіб, які не є їхніми чоловіками або партнерами. Реальний показник може бути істотно вище з урахуванням широко поширеною стигматизації жертв і неповної реєстрації випадків сексуального насильства. [1, с. 19].

Стамбульська конвенція (Конвенція Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами) була відкрита до підписання 11 травня 2011 р. та набула чинності 1 серпня 2014 р. На сьогодні вона підписана чи ратифікована 45 з 47 держав – членів Ради Європи та Європейським Союзом, з яких 33 держави ратифікували

Стамбульську конвенцію, тоді як інші, включаючи Україну, підписали, але ще не ратифікували її. До основних цілей Стамбульської конвенції, що викладені у її статті 1, належить захист жінок від усіх форм насильства; запобігання, переслідування і усунення такого явища, як насильство щодо жінок та домашнє насильство, а також сприяння ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок і досягненню рівності між жінками і чоловіками, в тому числі шляхом розширення прав і можливостей жінок. Стамбульська конвенція поширюється на всі форми насильства щодо жінок, включаючи домашнє насильство, що, як стверджується, зачіпає жінок непропорційно. [3].

11 січня 2019 року набрав чинності Закон України про кримінальну відповідальність, який доповнив Кримінальний кодекс України статтею 126-1 «Домашнє насильство», тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо іншого члена подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [5]. Але на думку О.Біловола з метою додержання ключового принципу побудови Особливої частини КК відповідальність за економічне насильство має бути виключена зі ст. 126-1 КК та передбачена в іншій кримінально-правовій нормі. Враховуючи, що економічне насильство має доволі широкий перелік посягань, у результаті вчинення яких може бути завдана шкода доволі різним правам і свободам людини, найбільш прийнятним видається розміщення відповідного складу злочину в розділі V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» Особливої частини КК [6, С.233]. Крім того, слід погодитися з А. А. Вознюком, який вказав, що «З криміналізацією домашнього насильства у закон про кримінальну відповідальність вводиться новий термін «психологічне насильство». До цього у КК України вживався термін «психічне насильство». Виникає логічне запитання, чи існує

необхідність в існуванні двох різних термінів, які фактично означають одне й те ж» [7, 8].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що прийняття базового закону щодо запобігання та протидії домашньому насильству, внесення змін до КК України та КУпАП є рішучим кроком для зменшення випадків домашнього насильства. Але існують в законодавстві України і певні прогалини щодо діянь, які не є кримінально караними, але які Стамбульська конвенція відносить до домашнього насильства та насильства щодо жінки. Наприклад, сексуальне домагання (харасмент) – будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, мета або наслідок якої –приниження гідності особи, зокрема шляхом створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / Перцева Т.О., Огоренко В.В., Кожина Г.М., Зеленська К.О., Носов С.Г., Терьошина І.Ф., Гненна О.М., Мамчур О.Й., Тимофєєв Р.М., Шорніков А.В.; за заг. ред. проф. Т.О.Перцевої та проф. В.В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.
2. Запобігання та протидія насильству. Методичні рекомендації. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/115480. Київ. 2018. 86с. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf> (дата звернення 13.11.2022).
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). URL: <https://rm.coe.int/1680462546> (дата звернення 13.11.2022).
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 16.10.2021).
5. Біловол О. Проблемні аспекти визначення основного безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.126-1 КК України. Підприємництво, господарство і право. №5. 2020. С. 98-101.

6. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. Форум права. 2019. № 55 (2). С. 6-10.

Лопатинська Ірина Сергіївна
завідувачка кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін КННІ Донецького державного
університету внутрішніх справ
кандидатка педагогічних наук, доцентка
Кучерган Єлизавета Валеріївна
доцентка кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін КННІ Донецького державного
університету внутрішніх справ
кандидатка педагогічних наук

**НАРОДНІ ЗВИЧАЇ ЯК ЦІННОСТІ СІМЕЙНОГО ІСНУВАННЯ,
ЗАПОРУКА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА
ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ,
ОСОБЛИВО В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

«Відмовся від насильства і примусу: немає нічого, на мою думку, що так би спотворювало і перекручувало натуру з хорошими задатками».
М. Монтень, французький мислитель епохи Відродження

Протягом усього часу існування людства виховання підростаючого покоління, вплив сім'ї на розвиток особистості дитини є ключовим для розвитку будь-якого суспільства, незалежно від його економічних, політичних і соціальних підвалин. У кожного народу своя культурна спадщина яка сформована протягом значного часу в історії людства. Звичаї за етнопсихологією – це душа народу, його портрет, за яким можна відразу впізнати народність. Звичаї – це особистісні закони неписаних правил, яких дотримуються люди в побуті та в особистому житті, житті родини та у

суспільній діяльності. Рідна мова та звичаї – це дві складові, що об'єднують народ та завдяки яким, народ крокує у майбутнє не як окрема група людей, а як одна нація. Народні звичаї, як і мова, започатковувались і проходили випробування часом.

Розглядаючи сімейне життя українців, зауважимо, що завжди було обумовлено дотриманням різноманітних обрядів, ритуалів, які з повсякденного життя вибудовували символічний образ народного буття за певними часовими етапами розвитку життєдіяльності людини, відмічаючи її найважливіші стадії розвитку в життєвих циклах - від початку та завершення: утворення сім'ї, народження дитини, повноліття, становлення у суспільстві, сімейні свята, смерть когось із членів родини.

Першою і головною подією всіх життєвих циклів родини є утворення сім'ї. Для кожної людини сім'я - є початком дорослого самостійного життя. У сім'ї людина формується як особистість, пізнаючи і засвоюючи норми суспільної моралі, гартуючи свій характер та розвиваючи гармонію власних почуттів. Для дорослої людини сім'я стає особистим куточком, де її всі люблять і сприймають такою, як вона є від природи, пробачають і розуміють. Родина окриляє, виховує почуття значущості, рятує у важкі хвилини від самотності та надає повну підтримку. Раніше утворити сім'ю допомагали передвесільні обряди: сватання, заручення, оглядини та саме весілля, яке несе відповідний сценарій народних звичаїв.

Сім'я в Україні завжди користувалася суспільним статусом соборності та правом недоторканості, підґрунтям якого були правила, як фізичного існування, так і духовного самостійного побуту. Невдала спроба «одержавлення» сімейних взаємовідносин, коли партійні збори виховували чоловіка як батька, а жінку як матір, брали під повну опіку освітні процеси, розподіл житла, виховання дітей; впровадження ідеології більшовизму, дезорієнтували сімейні відносини, понівечили розвиток родинного життя та виконання особистих сімейних функцій, що призвело до згубного розпаду та пониженої життєздатності самої родини.

Іншим важливим періодом у житті людини з дотриманням великої кількості звичаїв та вірувань є народження дитини. Наприклад, породіллям категорично заборонялось заздалегідь купувати дитині речі, яка ще не народилася, порати хворих людей. Після народження дитини в продовж сорока днів її не можна було нікому показувати і взагалі, існувало повір'я, чим менше людей знають про вагітність та опікуються новонародженою дитиною, тим краще. Все це свідчить, що в українській родині завжди бережливо ставилися до дитини, оберігаючи її від можливих негараздів у житті. Демократичні відносини до дітей є суттю та змістом взаємовідносин у родині.

У житті українців завжди спостерігалось посилення єдності родини зі своїм народом. Батько був охоронцем рідного краю, рідної землі від сусідів загарбників. Любов до рідної землі та рідного краю виховувалася в родині з дитинства, починаючи від колискової пісні, молитви за Україну до самопожертви. Це об'єднувало весь рід навколо суспільних прагнень щодо культури поведінки в громадських місцях та відношення родини до патріотичних зв'язків з громадськими об'єднаннями.

Деградація сімейних устоїв та занепад сім'ї, як соціального інституту, спостерігається сьогодні в багатьох цивілізованих державах і це є проявом загальної духовної кризи. Родинна криза в українському суспільстві є набагато глибшою та досить специфічною, руйнування духовних сімейних стосунків відбулося під час більшовицького режиму, який проявив не аби яке вміння та особливий хист. Було винищено кращих працівників-хазяїв своєї землі, які любили господарювати та створювали міцний кістяк державності завдяки сильній сім'ї хліборобів.

Сьогодні українська родина вийшла з історичного минулого багато в чому досить понівеченою, генетично знекровленою, позбавленою своєї економічної основи, що в результаті призвело до взаємної відчуженості всіх членів родини, їх духовного збіднення. У сучасній сім'ї відбувається досить болючий злам звичних позицій: батько, як правило, перестає бути економічною головою сім'ї, сучасний побут позбавив його більшості чоловічих обов'язків і

висунув на перший план матір. Авторитет батьківської влади сьогодні часто не спрацьовує, батьківські заборони стають все менш контрольовані і реалізовані, оскільки батьки не завжди вміють забороняти і не відрізняють те, що слід забороняти. Все це ускладнює позицію батьків перед дітьми і часто призводить до психологічного та морального насильства у сім'ї.

Дослідження В. Кравця надали можливість систематизувати причини, що посилюють нестабільність сімейних відносин та впливають на ріст домашнього насильства:

1) посилення ліберальних поглядів на сексуальні взаємовідносини, які рекламуються масовим мистецтвом і погіршують вікові взаємовідносини між поколіннями;

2) легковажна поведінка та взаємні відносини до подружньої вірності, а також всепрощення зради;

3) соціально-психологічна примиренність до розповсюдження порнографії вчинків та легалізації проституції;

4) втрата особистої та соціальної уваги до цінності дівочої честі, роздробленість почуттів та послаблення кохання;

5) спокійне сприйняття, як нормальні взаємовідносини сімейних сварок, конфліктів, а також частих розлучень;

7) негативне відношення дітей до сім'ї, як невдалий досвід батьків, що проіснували в постійних конфліктах та необлаштованому соціальному житті;

8) меркантильні споживацькі установки жінок на те, що чоловік повинен забезпечити повністю сім'ю, а інші людські якості відступають на другорядний план;

9) сприйняття батьками дітей, як свою особисту власність, грубе втручання в особисте життя дитини та установка на право вирішувати долю дитини за власною угодою;

10) невміння самотійно вести господарство, розрахувати сімейний бюджет, розпоряджатись раціонально коштами сім'ї, невміння виховувати дітей у відповідному культурному рівні;

11) надмірні емоційні випадки, душевність, м'якість або жорстокість, черствість, грубість та пияцтво, нездоровий спосіб життя;

12) пониження традиційних стосунків жінки та чоловіка, зміщення соціальної ролі чоловіка, який фемінізується та жінки, яка переоцінює вимоги суспільства та маскулінізується, що підвищує взаємні претензії.

Отже, позиція батька та матері у сім'ї багато в чому визначає атмосферу та впливає на розвиток дитини, якщо син або донька відчують батьківську любов, оточені увагою і ненав'язливою турботою, то така емоційна атмосфера сприятливо вплине на їхнє ставлення до сім'ї, і в якійсь мірі, до людей взагалі. І навпаки, відчуття самотності, непотрібності в сім'ї призводить до негативного ставлення до неї, виховує черствість, егоїзм по відношенню до інших. У часи кризових ситуацій, під час війни в Україні, українці повертаються до своїх родинних звичаїв, народних традицій, до національних сімейних джерел. Важливо, щоб відбулося оздоровлення родини через посилення відродження національно-культурних цінностей нової родинної універсальної філософії, яка генетично притаманна українцям, заснованої на історично обґрунтованих традиціях які тісно по'язані з відродженням і оздоровленням всього суспільства; необхідно щоб українці подолали в собі всі перепони, комплекси і відродили передумови духовності та ідеалізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костюк В. Л., Пашковська М. В., Федоровська Н. В. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами національної поліції : метод. реком. Київ : НАВС, 2021. 42 с.

2. Малиновська Т. М. Система протидії домашньому насильству в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2020. С. 136–137.

3. Сукмановська Л. М. Домашнє насильство: дослідження актуальної проблеми сьогодення. *Юридичний вісник. Науково-практичний фаховий журнал. Національний університет «Одеська юридична академія»*. 2014. № 4. С. 215–219.

Стоєва Тетяна Іванівна

*здобувачка вищої освіти 2 курсу
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Жадяєв Денис Володимирович

*кандидат філософських наук, доцент
кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сьогодні в умовах воєнного стану та зосередженні уваги всієї світової спільноти на обставинах і реаліях повномасштабної війни, яка наразі триває в Україні, злочинність продовжує існувати та завдавати суттєвої шкоди нашому суспільству та державі попри воєнні дії. Одним із злочинів, який залишається глобальним є гендерне насильство, а саме домашнє насильство, яке має тенденцію до загострення в умовах воєнного стану в Україні. Слід констатувати, що домашнє насильство як негативне, антисоціальне, суспільно-небезпечне явище становить неабияку загрозу для функціонування інституту сім'ї і для регулювання соціальної сфери держави. Проблема домашнього насильства є загальносвітовою, оскільки вона розглядається як проблема захисту прав і свобод людини і громадянина і, перш за все, прав жінок та дотримання гендерної рівності. З метою зміцнення сімейного інституту, а також гарантування і забезпечення дієвості та ефективності безпеки громадян України в умовах воєнного стану постає питання щодо регулювання та покращення заходів в частині протидії домашньому насильству, в тому числі шляхом ратифікації міжнародно-правових актів. Саме тому метою дослідження є комплексний аналіз організаційно-правових засад запобігання і протидії домашньому насильству. Актуальність та необхідність дослідження полягає в

дослідженні сфери діяльності у галузі протидії домашньому насильству.

В умовах воєнного стану вчинення такого злочину як домашнє насильство повинно безумовно розглядатися як антисоціальне, жорстоке поводження до людини. Саме тому домашнє насильство – є однією з найпоширеніших форм порушення прав людини. Зокрема, відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: «Домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [1]. Тож законодавством України на офіційному рівні закріплюється поняття «домашнє насильство», яке в свою чергу поділяється на фізичне, психологічне, економічне та сексуальне. Насильство, незалежно від його прояву, вражає емоційний та психологічний стан здоров'я людини, який в умовах воєнного стану є ще більш вразливим, тому особа, яка вчиняє такий злочин в умовах воєнного стану, підлягає посиленій кримінальній відповідальності за такі дії.

Актуальність проблеми подолання насильства у сім'ї зумовлена стрімким збільшенням фактів фізичного, психологічного, економічного і сексуального насильства в умовах воєнного стану. Громадські організації, які займаються запобіганням та протидією насильства в сім'ї, зазначають, що повномасштабна війна стала фактором ризику, який вплинув не тільки на зростання кількості випадків, але й на збільшення жорстокості в ситуаціях домашнього насильства. Так, представниці ГО «Ла Страда-Україна», зазначають, що з 24 лютого до 31 травня 2022 р. на гарячу лінію організації надійшло 5334 звернення, які стосувалися саме цієї проблеми. Але в деяких регіонах показники зменшилися. Насамперед йдеться про ті, які тимчасово окуповані російськими військовими,

зокрема частини Херсонської та Запорізької областей. Випадків домашнього чи гендерно зумовленого насильства в тих регіонах не поменшало, а, можливо, навіть побільшало, але фіксувати їх складніше [2].

Тож в реаліях сьогодення, сучасна правова система має своєчасно реагувати на розвиток та функціонування різноманітних суспільних викликів, загроз та явищ, зокрема, які пов'язані з регулюванням суспільних відносин. Загалом, удосконалення організаційно-правових засад запобіганню та протидії насильству в сім'ї мають дієве значення щодо подолання цього антисоціального явища в умовах воєнного стану. Наприклад, за вчинення домашнього насильства стаття 126-1 Кримінального кодексу України встановлюється відповідальність в межах громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на строк до двох років [3]. Зокрема, у випадку вчинення домашнього насильства в умовах воєнного стану, яке підлягатиме кваліфікації за статтею 126-1 КК України, суд вправі призначити максимальний розмір покарання у виді позбавлення волі.

Також неможливо не наголосити, що для удосконалення існуючих механізмів протидії домашнього насильства набуває особливого значення ратифікація Україною від 20.06.2022 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами або так званої Стамбульської Конвенції. Стамбульська конвенція є першим міжнародним нормативно-правовим актом, де системно врегульовано комплекс засад, а саме запобігання та протидія домашньому насильству і суміжних йому. Так однією з головних цілей цієї Конвенції є розробка всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги [4].

Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що домашнє насильство стало найпоширенішою формою агресії в Україні, особливо в умовах воєнного стану, коли нормальне функціонування суспільства і самої держави стає неможливим. При здійсненні насильства в сім'ї відбувається

порушення прав і свобод людини і громадянина, адже в наш час людина виступає найголовнішою соціальною цінністю. Звичайно збільшення випадків насильства в сім'ї в умовах воєнного стану спонукає до дослідження цієї проблеми та аналізу шляхів запобігання та протидії цьому антисоціальному явищу. Протидія домашньому насильству є одним із важливих напрямів суспільного та демократичного розвитку держави. Важливого значення щодо запобігання та протидії насильства в сім'ї є ратифікація Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Адже ратифікація Конвенції створює можливість впровадження додаткових механізмів захисту прав всіх жертв насильства. Тож існування дієвого механізму щодо запобігання та протидії домашньому насильству має ефективно реагувати на таке явище, а головне вчасно надавати потерпілим допомогу, попри воєнний стан в державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Війна не скасовує потребу протидіяти домашньому насильству. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-ne-skasovuye-potrebu-protydiyaty-domashnomu-nasylstvu/>
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n721>
4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11 травня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#n166

Єрьоменко Ірина Євгеніївна
студентка II курсу факультету №2
КННІ ДонДУВС

Науковий керівник:

Веденєєв Віталій Олексійович
доцент кафедри соціально-гуманітарних
та загальноправових дисциплін
факультету №1 КННІ ДонДУВС,
кандидат політичних наук, доцент

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність заявленої теми, визначається сучасним перебігом подій в Україні, який пов'язаний з війною та похідною від неї невизначеністю багатьох аспектів суспільного життя, що може провокувати появу психологічної напруги у відносинах між членами сім'ї і як слідство прояви агресії та відвертого домашнього насильства. Відповідно до цього проблема протидії домашньому насильству як реакція на вчинений злочин не втрачає своєї значущості.

Будь-яка подія, яка завдала стресу суспільству, особливо така серйозна, як війна, що забрала у багатьох громадян України близьких, житло, роботу, усталений стиль життя та стабілізуюче психологічний стан особистості відчуття визначеності, – врешті-решт сприяє збільшенню випадків домашнього насильства.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, а також погрози вчинення таких діянь [1, с. 1].

В свою чергу явище домашнього насильства не є однорідним та поділяється на такі види:

- економічне – умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або вчинення іншого злочину економічного характеру;
- психологічне – використання переваги, щоб знецінити та

принизити іншого члена сім'ї;

– сексуальне – це будь-які дії інтимного характеру без добровільної згоди іншої людини (сексуальне рабство, зґвалтування, примусове оголення тощо);

– фізичне – умисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень, що призвели до травмування, порушення психічного чи фізичного здоров'я або смерті постраждалого.

Насильство є однією з гострих соціальних проблем. Його жертвами водночас можуть ставати як чоловіки, так і жінки, проте, за міжнародною статистикою, переважну частину насильницьких дій зазнають традиційно вразливі категорії людей – діти, жінки, люди похилого віку, особи з інвалідністю, вимушені переселенці.

Дитина – свідок насильства, – відчуває на собі подвійний вплив несприятливих факторів [2, с. 2]. З однієї сторони – це, травмуюча психіку дитини, війна, а з іншої сторони негаразди в сім'ї. І не варто тішити себе ілюзіями, що діти не помічають напруженість відносин між батьками. Непорозуміння між самими близькими людьми, травмує дитину набагато більше ніж те, що вона бачить на війні.

Статистика домашнього насильства в Україні

Роки	2019	2020	2021	2022	Динаміка
Надійшло звернень	141 814	139 984	203 724		+52%

Розглянемо статистику домашнього насильства в Україні за останні роки. Експерти кажуть, що лише за перші три місяці війни на гарячу лінію громадської організації «Ла Страда-Україна» надійшло більше 5300 звернень щодо домашнього насильства, що є доволі високою цифрою. Офіційна статистика, що дозволила б порівняти кількість випадків до та під час війни поки відсутня. Але, як і в будь-якій екстремальній ситуації, є ризики її збільшення. І найголовнішим з них є той непростий психоемоційний стан, в якому перебувають зараз люди.

Постраждалі проявляють певну пасивність, адже вони налякані через

введений воєнний стан, не вірять заспокійливим завірянням офіційних осіб, а в регіонах, де йдуть бойові дії, бачуть, що нормально не функціонують держустанови, у тому числі й ті, що опікуються контролем за психологічним мікрокліматом у проблемних родин. За таких умов, екстремальні обставини, в тому числі і війна, можуть виступати тригером агресивної поведінки одного з батьків, породжуючи прояви домашнього насильства, яке пояснюється розривом традиційних соціальних (виробничих) комунікацій та зменшенням економічних можливостей, що призводить до психоемоційної «напруги».

Вчинення таких злочинів, як домашнє насильство, тим паче в умовах воєнного стану, повинно кваліфікуватися як жорстоке поводження з людиною. На це власно кажучи, і звертають нашу увагу, по-1-е, Ст. 3 Європейської «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод» та, по-2-е, Конституції України, де прописано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [3, с. 3]. І ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [3, с. 28].

7 січня 2018 року набрав чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в якому запроваджено комплексний підхід та визначено систему заходів щодо запобігання та протидії психологічному, фізичному та сексуальному насильству в сім'ї. Законом встановлено, що суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, можуть силоміць застосовувати до кривдника такі спеціальні заходи:

- терміновий заборонний припис щодо кривдника, який виноситься у разі існування безпосередньої загрози здоров'ю чи життю постраждалого з метою негайного припинення домашнього насильства;
- обмежувальний припис, – захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, – спрямований на забезпечення безпеки постраждалого;
- проведення профілактичної роботи щодо особи, яка вчинила насильство

в сім'ї;

– проходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї [1, с. 24].

Як протидіяти домашньому насильству? Домашнього насильства завжди можна уникнути, якщо жертва не буде мовчати. Людина повинна викликати поліцію, писати заяву про вчинення домашнього насильства, просити поліцейських, які приїхали на виклик, про винесення термінового заборонного припису, звертатися до суду з заявою про винесення обмежувального припису стосовно кривдника. Наразі в Україні існує достатньо служб, до яких треба дзвонити у разі небезпеки: національна поліція, Урядовий контактний центр, система безоплатної правової допомоги, національна «гаряча лінія» з питань запобігання домашнього насильства, торгівлею людьми та гендерної дискримінації.

Незважаючи на запроваджений воєнний стан в Україні та зосередження уваги всієї світової спільноти на обставинах цієї війни, злочинність продовжує існувати. Одночасно з цим за жодних обставин насильство не може бути виправданим, а тому існує потреба активно реагувати на таке явище, вчасно надавати потерпілим допомогу, попри воєнний стан в країні.

Отже, питання протидії та запобігання домашньому насильству є доволі актуальним для нашої країни. Про це доволі яскраво свідчать зростаючі цифри відповідної статистики. І хоча протидіяти цьому явищу надзвичайно важко, але можливо, – достатньо не мовчати і пам'ятати, що всі ми люди і маємо рівні права!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 01.01.2020 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству в умовах воєнного стану в Україні: Постанова Міністерства освіти та науки України від 30.05.22 р. № 1/5735-22. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/86539/>

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30, Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Костишин Ольга Миколаївна
завідувач сектору кадрового забезпечення
Івано-Франківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність теми зумовлена у дотриманні цінностей прав і свобод людини в умовах воєнного часу, що забезпечуються та захищаються на основі принципів рівності та недискримінації. Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну та вчинення ряду військових злочинів на сексуальному підґрунті, захист прав жінок в умовах воєнного стану став важливим напрямком міжнародної та національної політики України.

Зараз перед міжнародною спільнотою та національною системою правосуддя утворився виклик з приводу механізмів притягнення до відповідальності осіб, що вчинили злочини та протидії такій злочинній діяльності. Зокрема, Спецпредставниця Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах конфліктів Праміла Паттен наприкінці вересня заявила, що ООН після 24 лютого отримала понад 150 звернень щодо випадків сексуального насильства, скоєного російськими військами в Україні, і це лише "верхівка айсберга"[1]. Зґвалтування та сексуальне насильство, до яких вдаються російські військовики в Україні стало "воєнною стратегією" РФ, про це в інтерв'ю агенції AFP заявила спеціальна представниця генсека ООН з питань сексуального насильства у конфліктах Праміла Паттен. За її словами, у росіян це "навмисна тактика з дегуманізації жертв". За словами Паттен, "згідно із зібраними свідченнями, вік жертв сексуального насильства складає від 4 до 82 років". Вона додала, що жертвами є здебільшого жінки та дівчата, але також

гвалтують чоловіків та хлопчиків [2]. Тому, дослідження та впровадження дієвих правових механізмів, форм, методів державного захисту прав жінок в сучасний умовах є пріоритетним напрямком як наукової, так і практичної діяльності.

Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса на підставі детального аналізу подій, що відбуваються на території України із залученням фахівців в сфері протидії насильства розроблені практичні рекомендації для населення, а саме пам'ятка “Як уберегтися від сексуального насильства (під час війни)”, що розміщені на офіційних вебсайтах органів державної влади [3]. У даній пам'ятці наведено поради фахівців та експертів, як не стати жертвами насильства у цей непростий час. Також є телефони екстрених та інших служб для отримання психологічної, інформаційної, правової допомоги.

20.06.2022 Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» [4].

Відповідно до пункту 3 статті 62 Конвенція є правовою підставою для співробітництва з питань надання взаємної правової допомоги в кримінальних справах, екстрадиції або виконання судових рішень у цивільних або кримінальних справах у разі надходження запиту від держави - учасниці Конвенції, з якою Україна не має договору про надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, екстрадицію або виконання судових рішень у цивільних або кримінальних справах.

Цілями Конвенції є: «а) захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства; б) сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самостійності; с) розробка всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги; d) заохочення міжнародного

співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства; е) забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства» (ст. 1 Конвенції).

Одночасно треба відмітити і те, що Конвенція гарантує захист від дискримінації за ознакою «гендерної ідентичності» та «сексуальної орієнтації», що робить поняття «гендер» залежним не від природних статевих ознак, а від самоідентифікації особи. Такий викривлений підхід, на думку багатьох політиків і правозахисників, може зробити Стамбульську конвенцію інструментом для популяризації в українських школах і університетах нових «гендерних ролей» та одноставних стосунків, що може негативно відобразитися на українському суспільстві. Також, Рада Церков України і релігійних організацій виступила проти ратифікації даного документа, вказавши, що дана Конвенція «під прикриттям боротьби з домашнім насильством внести в українське законодавство ідеологічні, світоглядні та медичні поняття «сексуальна орієнтація» і «гендерна ідентичність» як юридичні терміни, щоби у законодавстві підмінити біологічну стать (жінка і чоловік) гендером – комплексом соціальних, психологічних та сексуальних уявлень. Таким чином всупереч Конституції України пропонується закріпити норми однієї з сучасних ідеологій як обов’язкові законодавчі приписи, хоча жодна ідеологія, в тому числі гендерна, не може бути визнана державою як обов’язкова» [6].

12 серпня 2022 р. Урядом схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затверджено операційний план з її реалізації на 2022–2024 роки» [5].

Даний документ зосереджує увагу на чотирьох стратегічних цілях:

1. Ефективне та злагоджене функціонування національного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, що дозволить

створити підґрунтя для врахування потреб різних груп жінок і чоловіків при прийнятті рішень у всіх сферах та на всіх рівнях.

2. Ефективна протидія усім формам насильства, у тому числі пов'язаному з конфліктом.

3. Забезпечення жінкам та чоловікам рівних прав та можливостей людського розвитку у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та спорту, тощо.

4. Забезпечення рівної участі жінок та чоловіків у різних сферах економічної діяльності, що створить підґрунтя для гальмування процесів росту рівня бідності населення, пов'язаних із агресією російської федерації в Україні.

Таким чином у найбільш складні для України часи приймаються важливі та доленосні рішення щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, що є важливим чинником для забезпечення стійкості України, а також важливою умовою побудови правової та демократичної держави, в якій гарантуються та забезпечуються права і свободи людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Згвалтування є воєнною стратегією рф в Україні - спецпредставниця Генсека ООН. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3594027-prometej-zdolav-vef-v-latvijskoestonskij-lizi.html> (дата звернення: 21.11.2022).;

2. Згвалтування - це "явно воєнна стратегія" Росії в Україні - представниця ООН. *Голос Америки* (VOA). URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/6789973.html> (дата звернення: 21.11.2022).

3. Калініна А., Шрамко С. Як уберегтися від сексуального насильства під час війни. *Офіційний вебсайт Івано-Франківської обласної державної адміністрації*. URL: <https://www.if.gov.ua/news/yak-uberehtysia-vid-seksualnoho-nasylstva-pid-chas-viiny> (дата звернення: 21.11.2022).

4. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX. База даних «Законодавство України». ВР

України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text> (дата звернення: 21.11.2022);

5. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 р. № 752-р. *База даних «Законодавство України».* ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

6. Щодо негативного ставлення до пропозицій ратифікації так званої «Стамбульської конвенції»: заява Київської Митрополії ПЦУ від 19.06.2022. *Офіційний вебсайт Православної церкви України.* URL: <https://www.pomisna.info/uk/vsi-novyny/zayava-kyyivskoyi-mytropoliyi-ptsu-shhodo-negatyvnogo-stavlennya-do-propozytsij-ratyfikatsiyi-tak-zvanoyi-stambulskoyi-konventsii/>